

विश्व धर्म प्रचार देशना

MAHASI ABROAD

FIRST SERIES

Lectures by

MAHASI SAYADAW

on his world missionary tour

महासी सयादो

110

5 2 2 4 1 1

110
110

Dhamma.Digital

प्रकाशक :-

धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी

धर्मकीर्ति विहार

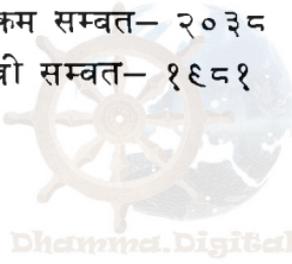
श्रीघः नघः, येँ

बुद्ध सम्वत- २५२५

नेपाल सम्वत- ११०१

विक्रम सम्वत- २०३८

इस्वी सम्वत- १९८१

प्रथम संस्करण- ११००

मुद्रक :-

शाक्य प्रेस, अँवहाल,

काठमाडौँ । फोन : १३६०४

विश्व धर्म प्रचार देशना

प्रथम भाग

अनुवादक

भिक्षु ज्ञानपूर्णिक

लण्डन

स्वर्गीय माणिकधन तुलाधर

धर्मदान

थुगु विश्व धर्म प्रचार देशना धंगु भावनाया
सफू दिबंगत श्रीमती रत्न देवी तुलाधर
व काय् माणिक धन तुलाधरपिनि
पुण्य स्मृतिस धर्मदान यानाम्ह

Dhamma.Digital

सिद्धिधन तुलाधर
व सकल परिवार
ग्राण्ड उल सेन्टर, असं

थुकि दुथ्यागु

(१) मू खँ	१-८
(२) बुद्धया पवित्र धर्म	९-२५
(३) बुद्धोपदेश विश्लेषण	२६-४५
(४) स्मृति प्रस्थान धर्म सम्प्रजन्य प्यंगू अभिवृद्धि प्यंगू धातुया भावना	४६-६२
(५) स्मृति प्रस्थान देशना-२ चित्तानुपश्यना स्मृति प्रस्थान धर्मानुपश्यना स्मृतिप्रस्थान स्कन्ध भावना आयतन भावना बोध्यङ्ग भावना चतुःसत्य भावना स्मृति प्रस्थान भावना फल	६३-७९
(६) सुख शास्तिया उपदेश	८०-९५

प्रकाशकीय

बुद्ध धर्मया मू खँ दान, शील व भावना खः । भावना धैगु चित्त एकाग्र याय्गु व चित्ते छु छु कल्पना वैच्वंगु खः उक्रियात चाय्का होश ततं भिगु मभिगु छुते याना चित्त शुद्ध याय्गु अभ्यास नं खः । थुकथं अभ्यास याना यंकेगु यात हे विपस्सना ध्यान धाइ । न्ह्यागु खँयात वांलाक ज्ञानया मिखां खंकेगु व श्वीका काय्गुयात विपस्सना धाइ । थव खँ मथ्वीकं व अभ्यास मयाय्कं दुःख तनी मखु ।

वर्माया नां दंह्य पूज्य महासी सयादो भन्ते नं बुद्धं कना विज्या थें विपस्सना ध्यान अभ्यास जक याना विज्यागु मखु आचरण नं वांलाका थुगु वारे उपदेश नं याना विज्याना वस्पोलं विश्वधर्म प्रचारया लागी युरोप देशेनं विज्याना विपस्सना ध्यान प्रचार याना विज्यात । उगु उपदेशत वर्मी व अंग्रेजी भासं छापे याना तःगु यात पूज्य ज्ञानपूर्णिक भन्ते नं नेवा भासं अनुवाद याना विज्यात ।

थुगु सफू छापे याय्त ग्राण्ड उल सेन्टर परिवार पाखें दिवंगत श्रीमती रत्नदेवी तुलाधर व माणिकधन तुलाधर पिनिगु पुण्य स्मृतिस चन्दा प्रदान याना धर्मदान याना दिल । वय्कपिन्त थुगु पुण्यं भिज्वीमा धका कामना याना ।

पूज्य महासी सयादो भन्ते नेपाः विज्याना कना विज्यागु विश्व धर्म प्रचार धर्म देशना निगूगु भाग ह्लापा हे छापे ज्वी धुंकल । आः प्रथम भाग छिक्कपिनि ल्हाती थ्यना च्वन ।

(ख)

वसपोल महासी सयादो विदेशे यक्वं चाहिला विज्यात,
तथा धर्म प्रचार याना विज्यात तर वौद्ध देशे वाहिक गनं नं
नेपाले थें आपालं मनूतसें श्रद्धातया धर्मया खँ न्यंगु मद्दु धैगु
खँ वसपोलं प्रकट याना विज्यात । वसपोलं वर्मा लिहाँ विज्या-
नालि धै विज्यात हँ—“नेपाल हिन्दू राष्ट्र जूगुलि वौद्धत आपा
दै मखु व बुद्ध धर्म प्रचार नं छुं मद्दु ज्वी धका मती तयागु ला
अथे मखु खनि धैगु खँ मिखां खना । आपालं मनूते बुद्ध धर्म
श्रद्धा दुगु खना” धै विज्यात ।

थ्व सफु याकनं सिधय्के माला तानो मधासे ण्हि ण्हि
प्रेसे विज्याना प्रुफ स्वया विज्याह्य पूज्य अश्वघोष भन्तेया प्रति
कृतज्ञ जुया ।

न्हेनुं हे थ्व सफू सिधय्केत प्रुफ स्वेगुली व छापे याय्
गुली तन मन विया गुहाली याना व्यूगुलि शाक्य प्रेसयात नं
धन्यवाद दु ।

सफू अनुवाद याना विज्याह्य श्रद्धेय ज्ञानपूर्णिक भन्ते
यात नं धन्यवाद मब्यूसे च्वने मफु ।

थौं तक दातापिनिगु सहयोगं धर्मकीर्ति प्रकाशनया थ्व
८० गूगु सफू पाठक पिनि ल्हाती थ्यंका वी फुगु आपालं
लय्ताय् दुगु खँ खः । मेमेपिसं नं थुकथं धर्मदान याना दी धैगु
आशा दु ।

अ. धम्मवती

अध्यक्ष— धर्मकीर्ति वौद्ध अध्ययन गोष्ठी,

श्रीघ, ये

३२ जेष्ठ २०३८

विश्व धर्म प्रचार देशना

प्रथम भाग

मू खँ

थौं शासनया आयु २५२२ दे दयेधुंकल । वथे छिपे जुया पुलां जुइ धुंकूगु पहः नं उकिं क्यना च्वने धुंकल ; अथे नं उगु उपदेश यथार्थ व वास्तविक जूगुलि छिपे जूलिसे वांलागु, पुलां जूलिसे न्हू पहः वःगु व च्वत्तु च्वःलिसे प्वाला प्वाला थिना वःगुथे जुया च्वन ।

गथे मनूतयेके वृद्धावस्थां कया वःलिसे मचावलेनिसे नया त्वना वया च्वंगु नसा-त्वंसा हे जूसां गुलि गुलि नसा-त्वसां पचे याये मफइगु स्वभाव क्यना हइगु जुया च्वन । उजागु स्थिती नसा-त्वंसा नं वासः, वासः नं नसा-त्वंसा जुइक शरीरं स्वीकार याये फइ कथंयागु नसा-त्वंसा अनुपात मिले याना पथ्यय् च्वना ल्यया नये माःगु जुया च्वन । थथे जुइ माःगु नसा-त्वंसा मजिया मखु, थःथःपिनिगु पाचन शक्ति कमजोर जुया वःगुलि जक खः ।

अथे हे बुद्धशासन नं आयु छिपे जुया वये धुकूगु आःथे जाःगु कलियुगय् मनूतयेगु मनःस्थिती पाचन शक्तिये जाःगु श्रद्धा कमजोर जुया वःलिसे दान शील आदि पारम्परिक धर्म जक गुलि गुलिसिके आस्था व विश्वास दया मवः, कर्मस्थान भावना धयागु अनुपात समेतं मिले याना नकुसा तिनि आस्था व विश्वास दया वया बुद्ध-धर्म रूपी नसा-त्वंसा पचे याये फइगु जुया च्वन । थथे जुया वःगु बुद्ध-धर्म मजिया मखु, आधुनिक युगयापि मनूतयेके श्रद्धा वमलाना वःगुलि खः ।

संसारय् अनुभव याये नंसा, सीके नंसा, स्वये नंसा तिनि विश्वास यायेगु छगु मानविय स्वभावथे जुया च्वन । तर थोकन्हे चन्द्रलोकय् रकेटं मनूत थ्यना च्वन धयागुयात विश्वास मयाइपि मनूत वैज्ञानिक शिल्पय् स्तर क्वहाँ वंपि जुया च्वथे तुं बुद्ध-धर्मयात विश्वास मयाइपि मनूत नं धार्मिक ज्ञान दृष्टि स्तर थाहाँ मवंपि जुया च्वन । उगु स्तर थकायेत भगवान बुद्धयागु धर्म रूपी अनुपातय् स्वयं थःपि हे च्वना धारण व पालन याना स्वये माःगु जुया च्वन ।

पथ्यय् च्वनेगु धयागु छुं आश्रयगु मेगु नसा मखु, उचित थासय् च्वना अनुकूलगु वसतं पुना थःपिसं न्ह्यावलं सेवन यायेगु नसा त्वंसाय् थःत अनुकूल जुइगु नसा-त्वंसा नये त्वनं यायेगु हे खः । थुकियात 'सप्पाय सम्पजञ्ज' धाइ । अथे हे श्रद्धा कमजोर जुया त्रिरत्नयात विश्वास याये थाकुनिपि मनूतये निति भगवान बुद्धं धर्म रूपी वासः अनुपात विया विज्याना थकूगु दु । उगु वासः सेवन याना धारण व पालन

याना च्वंपिस कायिक दुःख-रोग जक मखु, मनय् उत्पन्न जुया वइगु लोभ दोष आदि मलयात नं शुद्ध व स्वच्छ याये फइगु जुया च्वन ।

संसारय् मनूत दुःखी जुया च्वने माःगु भेतां मखु; स्वयेगु, न्यनेगु, नंतुनेगु, नयेगु, त्वनेगु, थीगु, कल्पना यायेगु, विचाः यायेगु, वनेगु, च्वनेगु, ज्या यायेगु, खँ ल्हायेगु आदि सामाजिक ज्या खँ तयेसं याना खः ।

थुपि ज्या खँ तयेसं याना जुइगु शारीरिक व मानसिक दुःख अलग्ग जुया, तापाना कायिक व मानसिक मुख दृष्टान्त प्राप्त जुइकेया नितिं भगवान बुद्धया दकले सकले निंगु पथ्य वासः “खंसा खना च्वना, ताःसा ताया च्वना, वंसा वना च्वना”, आदि धका अभिवृद्धि यायेगु खँ थुगु सफुती उल्लेख जुया च्वंगु दु ।

सफू व्वना नाम रूप छुटे जुइगुयात “ग्रन्थ परिच्छेद”, उपदेश न्यना छुटे जुइगुयात “श्रोत परिच्छेद”, गनं छथाय् मुना च्या-चि त्वं त्वं छलफल याना छुटे जुइगुयात “ग्राम परिच्छेद” धाइ । उगु परिच्छेदत फुकं संज्ञां सीकीगु मात्र खः । प्रत्यक्ष साक्षात्कार याना सीकीगु प्रज्ञा विज्ञानन प्रत्यक्षानुभूति मखुनि । बर्माया विश्वविद्यालयं व विश्वविद्यालयं प्राप्त जुइगु विभिन्न बहुश्रुतयें धात्थें कार्य क्षेत्रय् अनुभव जुइगु जीवनं वीगु जान्छ्गू कण्डया रूपय् दुग्यय्क समावेश जुइ माःगु अत्यावश्यक खः ।

कीगु जीवन सम्बन्धी सुख व सांसारिक सुख संज्ञा ज्ञानं स्वया गुलिखे अप्वः प्रज्ञा ज्ञानं आविष्कार याना वी ।

भगवान् बुद्धया धर्मयात् साक्षात् आचरण यायेगु हे बुद्धं व्यूगु धर्मरूपी पथ्य वासः सेवन यायेगु खः । आचरण रूपी पथ्य वासः सेवन याःसा तिन सांसारिक सम्पूर्ण दुःख निरोध व शान्त जुया च्वंगु निर्वाण प्रत्यक्षीकरण फल प्राप्त जुइगु खः ।

उगु फल प्राप्ति या निम्ति हे भगवान् बुद्ध २५६७ (पश्चिमी विद्वानपिनिगु गणना हिसाबं २५२७) दँ न्ह्यवः दकले न्हापा धर्मचक्र प्रवर्तन याना विज्यात । अवलेनिसें वसपोलं थुगु उपदेश आपालं जनतापिन्त तक्वमच्छि विया विज्यात । गवलें गवलें मुक्ति लाभी विशिष्ट व्यक्तिपिं थःगु ज्ञानय् खने दयेक वइवले छें क्वय् थ्यंक विज्याना जक मखु कारखाना व बुइ थ्यंक समेतं विज्याना उपदेश विया विज्यात । थुकथं कना विज्याइवले गुलि गुलि उपदेशत छगू हे अर्थ व भावयागु जूमां व्यक्तियागु क्रिया कलाप मानसिक स्थिति व चरित्र लिसे अनुकूल जुइ कथं विभिन्न उपमा द्वारा कना विज्याइगु वस्पोलया विशेषता जुया च्वन ।

बुद्धया उपदेशयात् गुलिसिनं पुलां पहः व युगलिसे कथं मह, समाजयात् फ्यामुके यः आदि धका उपहास याये यःगु जुया च्वन । तर थुपि फुकं विन्कुल असत्य खः । बुद्ध उपदेशय् दुने मङ्गल सूत्र शृगालोवाद सूत्र आदि सूत्रत समाज सम्बन्धित खः । उकिया धारण व पालनं मनुष्य जीवन ममृद्ध सुखमय व आनन्द दायक हे जक जुइ सिवाय मेकथं मखु । उलि जक मखु; लोभ दोष कम जुइकेमाः, मैत्री करुणा

दयेमाः धयागु आदि खंत न्ह्याकथं नं मानव अधिकारयात
 सुरक्षित जुइकीगु नष्ट भ्रष्ट मजुइकीगु खंत खः । निःसन्देह
 मैत्री करुणा अड्डाखानायागु ज्या खंय् न्ह्याइपु ह्या वीगु;
 व्यापारया आयात नियांत ज्या आदि सुलभ सुविधा सिद्ध
 जुइकीगु खः ।

पसः वःम्हसित मैत्रीं नाइक धायेगु तोता ल्वापु थयेगु
 छ्वारा छ्वारां हावेगुलिं छंगु पसलय् सु वया न्याः वइ ।
 अड्डाखानाया ज्या खंत नं अथे हे खः ।

आधुनिक युगया विश्व मानव जगत न्यंकनं युद्धं
 समाधान मालेगु ज्या खंय् नुगः हे पंम्हुइथे च्वनीगु घाः-खूत
 ल्यना च्वंगु दनि । आखिरय् शान्ति सम्झौतां हे जक वांलाक
 समाधान जुया च्वनीगु खं स्पष्ट जू । परमोपकारक महासी
 सयादोनं च्वया विज्याना तःगु थुपि ग्रन्थत विश्व शान्ति
 उपलब्धिया निनि व विश्व आनन्दित जुइकेया निति उपदेशत
 खः । थुजाःगु सफूत वस्पोल सयादो नं च्वया विज्यागु न्ह्य-
 न्यादँया दुने ख्वीच्यागू दये धुकल ।

थुपि सफूत मध्यय् थुगु सफू खने दयेक वये माःगु
 “Insight Meditation Society, Pleasant Road,
 Massachusetts 01005 अमेरिका राष्ट्रया Managing
 Director, Mr. Guym Strong पि व पश्चिमी देशय्
 बुद्ध-धर्म प्रचार याना विज्याना च्वंम्ह West Midlands
 Buddhist Centre, England या Dr. Rewata Dhamma M.A., Ph.D. (Spiritual Director) 41, Carl-

yle Road, Birmingham B.16.9. BH. नं महासि
सयादोयात पश्चिमी देश्य व्वना उपदेश वीगु चलन दुगु खँ व
वस्पोल उखे विज्यायेवले स्वंगू प्यंगू उपदेश लेख चवया हया
विज्याये निति” निवेदन याःगु जुया वस्पोल सयादोनं थुगु
उपदेशया व्यवस्था याना विज्यागु खः । थुगु सफुती व्यवस्थित
उपदेशत थुकथं खः—

- (१) पवित्र धर्म
- (२) बुद्धोपदेश
- (३) स्मृतिप्रस्थान देशना (प्र.द्वि.)
- (४) मुख शान्तिया उपदेश

थुपि फुकं अन्तरराष्ट्रिय धर्मदूत उपदेशत खः । थुपि
उपदेश्य ‘पवित्र धर्म’ ऊ त्री त्री (महासी योगी बुद्ध-शासना-
नुगह कमिटी सदस्य) नं अनुवाद याना मेगु ल्यं दुगु उपदेशत
ऊ ता न्व (लेखक माउँ ता न्व एम.ए., मुले फया रोड, रंगून)
नं अनुवाद याना तःगु खः । थुपि उपदेशत मध्य्य बुद्धोपदेश्य
पेज १६ य् विपश्यना कुशल जुया च्वंगु विषय्य व विपश्यना
कुशल उत्पत्ति जुइ कथं भावना अभ्यास यायेगु विषय्य नियम
क्यना तःगु दु ।

बुद्धोपदेश पेज १६ आदिल्य विपश्यना कुशल उत्पत्ति
जुया च्वनिगु अवस्थाय खना सिना वइगु जान क्रमयात व
आर्य-मार्गं ज्ञानं निर्वाण साक्षात्कार जुइगु खँ दुग्ययेक व स्पष्ट
जुइक क्यना तःगु दु । थुगु सफुती समावेश जुवा च्वंगु मेगु
उपदेश्य नं श्रोतागणपिनिगु विचाःयात ल्वयेक युगानुकूलगु

पथ्य लिसें दृष्टिकोण धयागु मेमेगु विषय वस्तुत नं दुथ्याका कना तःगु दु । मूल नमूना कथं (१) विपश्यना कुशल उत्पत्ति जुइकेगु आवश्यक, (२) अभ्यास क्रम, (३) ज्ञान उत्पत्ति क्रम व निर्वाण साक्षात्कार धयागु थुपिं स्वंगू विषय वस्तुत जुया च्वन ।

थुपिं विषय वस्तुतयेसं बुद्धोपदेश यथार्थ जुया च्वंगु खँ विभिन्न युगया विभिन्न मनूतयेगु दृष्टिकोणयात अनुभवलिसे तुलना याना समालोचनात्मक ढंगं परामर्शन याना च्वंगु दु । गुकिं याना वसपोलया धर्म प्रचार कार्य गुलिखे प्रभावकारी व प्रज्वलित जुया च्वने धुंक्गु, जुया च्वंगु व लिपानं निःसन्देह प्रकाशमय जुइ तिनिगु गाक्कं आभास दया च्वन ।

महोपकारक महासी सयादीनं १९३८ सालनिसें स्मृति प्रस्थान धर्मचक्र विपश्यना उपदेश समय अनुसार फत्ति फक्व कना क्यना विज्याना च्वन । १९४७ सालय् वसपोलयागु उपदेशयात स्वयं धारण व पालन याना श्रद्धा प्रसन्न जूपि उपास उपासिकापिसं नं “अन्तरराष्ट्रिय विपश्यना प्रसार समिति” धका समिति छगू गठन याना ल्हातं न्ह्याय् दक्व प्रचार याना वया च्वन ।

उगु समिति गठन याःवले गपाय्धंगु नां थ्व, विश्व भरे फैले याये धयागु अःपुगु खँ मखु धका समेतं गुलिसिनं मनय् लुइका च्वंगु खः । तर गुरु शिष्यपि मिले चले जुया प्रचार यानावं यंकु यंकु छसिकथं साक्षात्कार यापिं बृद्धि जुया वःलिसे विश्वास दुपित नं अभिवृद्धि जुया वःगु अनुसारं थौं

[६]

कन्हे वसपोल सयादोयागु स्मृतिप्रस्थान सुगन्ध वर्मा देशया गां
गामय् शहर शहरय् जक वास वया च्वंगु मखु, सम्पूर्ण एशिया-
यात हाचां गाया यूरोप, अमेरिका आदि विश्वया कुंकुलामय्
फिजे जुया विश्व व्याप्त जुजुं वना च्वन । थथे जूगु ज्ञान
पृष्ठभूमि दुगु स्मृतिप्रस्थान धर्मचक्रया शक्ति व आनुभावं खः ।
धर्मचक्र द्रूतगामी जक मखु, तसकं जः, धिसि धाः, क्वातुमे
च्वं, यथार्थं नं जू । उकि सम्पूर्ण प्राणीपि शान्तिमयगु पवित्र
निर्वाण पाखे धर्मचक्र जरे याना तःगु मार्ग रथय् च्वना वने
फयेमाः धका प्रार्थना याना च्वना ।

Dhamma.Digital

ऊः केलास

दीघ भाणक दीघनिकाय कोविद
सासनधज सिरीपवर धम्माचरिय
सासन यैता
सासन यैता लां, स्वेगुं ताइन्, रंगून

बुद्धया पवित्र धर्म

शीलं समाधि पञ्चा च - विमुक्ति च अनुत्तरा ।
अनुबुद्धा इमे धम्मा - गोतमेन यसस्सिना ॥

ॐ बुद्ध शासनय् दुहाँ वया च्वनापि व्यक्तिपिनि धात्थेम्ह लिधंमा गौतम बुद्धं उच्चतम पवित्र शील, समाधि व विमुक्ति धयागु मुक्तिया मार्ग, धात्थेगु आधार थुगु श्रेष्ठोत्तम धर्मयात स्वयं साक्षात्कार याना खंका व सीका पूर्णतः प्रयास याना विज्यात । प्रयास अनुसार सीके माःगु धाक्व फुक्कं सीके धुंका वेनेय्य सकल प्राणीपिसं थःम्ह थें हे वास्तविक आधार धर्मयात धारण व पालन याना सम्पूर्ण दुःखं इपि मुक्त जुइ कथं पी न्यादं तक उपदेश नं कना विज्यात ।

वोधिसत्वं प्यंगू असंख्य व छगू लाख कल्प न्हापा दीपंकर तथागतयाके सम्यक् सम्बुद्ध जुइ निति प्रार्थना याना विज्यागु खः । अवलेसं निसें बुद्ध जुइगु कारण दान, शील आदि पारमी कुशल धर्म संचय याना विज्यात । थनि नी खुसः दं (पाश्चात्य विद्वानपिनि विघ्नाः कथं 2560) दं न्हापा जुजु शुद्धोदन व मां मायादेवीपिनि काय्मचा धायेका जन्म जुया

विज्यात । वां जूम्ह जुजुं वोव्रसत्त्व क्कय् मचायात सिद्धार्थ
 धका नां छुत । किं वुइं दुवले मुप्रवुद्ध जुजुया म्हायाय् यशोधरा
 देवीलिसे विवाह याना राज-मुख अनुभव याना विज्यात ।
 २६ इं दुवले वृद्धत्व, रोग व मरण धर्मया दोष खंका थःगु व
 प्राणीपि अप्वः सिगु हित व मुखया निति वुद्धत्व, रोग व मरण
 मुक्त जुया च्वंगु धर्म मालेत गृहत्याग याना भिक्षु जुया
 विज्यात ।

श्रमण भेष धारण याये धुंका वृद्धत्व, रोग व मरण
 मुक्तगु धर्म माः जुल । लौकिक ध्यान समापत्ति न्हेतय् च्वं थ्यंम्ह
 आचार ऋषियाथाय् व लौकिक ध्यान समापत्ति च्यातय् थ्यंम्ह
 उदकः ऋषियाथाय् नियम नीति सयेका आचरण व अभ्यास
 याःगु अनुसार इपि समापत्तित फुकं गुलिचां मदुवं हस्तगत
 याना काल । लिपा “इपि समापत्तित वृद्धत्व, रोग व मरण
 दुःखं मुक्त जुइके फइगु धर्म मखु । अरूप भूमी थ्यंका ताकाल
 तक समय विते यायेगु निति मात्र खः, ख्वीद्वः कल्प अथवा
 च्यय्प्यद्वः कल्प तकयागु आयु फुइवं उगु भूमि नं च्युत जुइ
 माःगु जुया च्वन । मरणं लिपा मनुष्य भूमि हानं थ्यंक वये
 माः या माः नतुं । अवले मेमेपि मनूत थें हे हानं बुढा जुइगु
 रोगं कइगु, मरण जुइ मालीगु हे जुया च्वन । प्यंगू अपायय्
 तकं कुतुं वने फइगु जुया च्वन” धका सीका उगु लौकिक ध्यान
 समापत्ति मार्गं छ्खे चीका चीका स्वयम्भू ज्ञानं वृद्धत्व, रोग
 व मरणं मुक्त जुइगु धर्म माला जुल । स्थूल आहार त्याग याना
 केया रस छपासः जक त्वना नं शरीरयात कष्ट विया पवित्र

धर्म माला जुल । शरीरयात कष्ट विया खुदं तक अभ्यास यात नं वृद्धत्व, रोग व मरणं मुक्तगु धर्मं मल्लगुलि उगु आत्मतप आचरण त्याग याना अनुकूल आहार सेवन द्वारा शारीरिक बल दया वसेलि श्वास प्रश्वास भावितः याना रूप ध्यान प्यंगु प्राप्त याना कया विज्यात । अनं लिपा वृद्धत्व, रोग व मरण न्हून्हुगु जन्म दुगुलि दया वःगु खः; न्हून्हुगु जन्म नं तृष्णा, उपादान व कर्म दया वःगु खः; तृष्णा नं अनुभव जुइगु वेदनायात भि भाःपा दया वःगु खः; यदि उगु वेदनायात क्षण क्षणय् उत्पत्ति व विनाश जुया च्वनिगु आकार प्रकारं गथे खः अथे सीके फूगु जूसा यः तायेकीगु तृष्णा नं उत्पत्ति जुइगु अवसर मदया निरोध जुया वनिगु खः; तृष्णा निरोध जुइवं आशक्त जुइगु उपादान व सुखया निति ज्यां सनिगु प्रयासं कर्म नं निरोध जुया वनिगु खः; कर्म निरोध जुइवं न्हून्हुगु जन्म नं उत्पत्ति मजूसे शान्त जुया वनिगु खः, न्हून्हुगु जन्म मदयेवं वृद्धत्व रोग व मरण आदि दुःख धाक्व नं निरोध व शान्त जुया वनिगु खः; धयागु खं थुइका विज्यात । अले यः तायेकीगु तृष्णा उत्पत्ति जुइगु अवसर मदयेक अनुभव याइगु वेदनालिसे छधिछपाय् जुया च्वंगु उपादानस्कन्ध न्यागूया उत्पत्ति व विनाशयात भाविता याना च्वना विज्यात ।

उपादानस्कन्ध धयागु—खक्व, ताक्व, सवा काक्व, नक्व, त्वक्व, थिक्व चिन्तन मनन याक्व पतिकं खने दयेक वइगु नाम—रूप धर्मत खः । खं खं पतिकं चक्षु—रूप, खनिगु वर्ण—रूप व खना स्यूगु विज्ञान नं प्रकट ज् । उगु विलान

लिसे लिसे खना यः मयः अनुभव जुडगु वेदना नं प्रकट जू ।
 खंगुयात लुमंकिगु संज्ञा नं प्रकट जू । खनि कथं प्रयास याडगु
 चेतना नं प्रकट जू । मनथ लुडकिगु मनसिकार नं प्रकट जू ।
 इपि मध्यय् मिखा व वर्ण रूपस्कन्ध खः । उगु रूपयात नित्य
 मुख, जीवित स्वरूप आत्म भाव कथं दृष्टि दयेका च्वन ।
 उकथं दृष्टि ज्वना च्वंगुलि उगु मिखा व वर्ण—रूपयात उपादान-
 स्कन्ध धाइगु खः । खना सीगु विज्ञान आदियात नं अथे हे
 दृष्टि ज्वना च्वंगुलि विज्ञान उपादानस्कन्ध, वेदना उपादानस्कन्ध,
 संज्ञा उपादानस्कन्ध व संस्कार उपादानस्कन्ध धाइगु खः ।
 संक्षिप्तं धाये माल धाःसा मिखा व वर्ण 'रूप' खना स्यूगु 'नाम'
 थुपि नाम व रूप निगू हे (उपादानस्कन्ध) खः ।

थुपि (चक्षु आदि धमंत) खं खं पतिकं खने दया
 च्वनिगु खः । क्षण क्षण पतिकं उत्पत्ति व विनाश जुया च्वनिगु
 खः । अथे नं खना च्वनिवले लाक भाविता याये मफयेवं सदां
 स्थिर जुया च्वनिगु, थः कत धयागु दृष्टि क्वातुक ज्वना च्वनिगु
 जुया च्वन । उकथं आशक्त जुया मुख सीगु निति ज्या खं
 याडगु कर्मया कारणं न्हून्हुगु जन्म उत्पन्न जुया बृद्धत्व, रोग
 व मरण दुःख अनुभव याना च्वने माःगु खः ।

खनिगु क्षण पतिकं भाविता याना च्वन धाःसा उगु
 उपादानस्कन्धया उत्पत्ति व विनाश लुया सिया वडगुलि
 उपादान निरोध जुडगु जुया च्वन । अथेया कारणय् दयेकेगु
 प्रयास कर्म व न्हूगु जन्म उत्पत्ति जुडगु निरोध व शान्त
 जुड धुनिवले बृद्धत्व, रोग व मरण दुःख नं निरोध व शान्त

जुइगु जुया च्वन । अथे हे ताक्व, नक्व, त्वंक्व, नंतुक्व, थिक्व, चिन्तन मनन याक्व पतिकं खने दया वइगु नाम—रूप धर्म भाविता याये मफयेवं, सीके मफयेवं न्हुन्हूगु जन्मत हानं हानं उत्पत्ति जुया बृद्धत्व, रोग व मरण दुःखत अनुभव याये मालिगु जुया च्वन । खने दया वक्व नाम—रूप धर्मतयेत भाविता याना गथे खः अथे सिल धाःसा न्हूगु जन्म उत्पत्ति मजूसे शान्त जुया बृद्धत्व, रोग व मरण दुःखत फुक नं शान्त जुया वनिगु जुया च्वन ।

उकथं दुःख उत्पत्ति जुइगु, शान्त जुइगु प्रत्यवेक्षण याना वोधिसत्वं उत्पत्ति जुया वःगु धाक्व नाम—रूप उपादान-स्कन्धतयेगु उत्पत्ति व विनाश भाविता याना विज्यागु जुया च्वन । अथे भाविता याना च्वं च्वं गुलिचां मदुवं आश्रव क्लेश बन्धनं मुक्त जुया सम्पूर्ण धर्मयात फुकं सीके फुम्ह बुद्ध जुया विज्यात । अथे जुया विज्यागुयात निम्न कथं उल्लेख याना तःगु दु— ‘तस्स पञ्चसु उपादानक्खन्धेसु उदयव्वयानुपस्सिनो विरहत्तो नचिरस्सेव अणुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चि ।’

व बृद्धत्व, रोग व मरण आदि दुःखं मुक्त जूगु, स्वयं आचरण याना श्रेष्ठोत्तमगु शील, समाधि, प्रज्ञा, विमुक्ति धयागु पवित्र धर्मयात खंका सीका विज्यागु संक्षिप्त विवरण खः । उकथं सम्पूर्ण दुःखं शान्त जुया च्वंगु धर्म स्वयं खंके सीके धुंका वसपोल बुद्धं प्राणीपिनि प्रति करुणा तथा थःम्हं थें हे दुःख शान्त जुइगु यथार्थ धर्म इमित खंके वीया नित्त उपदेश कना विज्यागु जुया च्वन ।

दकसिवे न्हापां वसपोलं आयुष्मान कौण्डिन्य, वप्प, भद्रिय, महानाम व अस्सजिपित उपदेश विया विज्यात । इपि पञ्चवर्गीय भिक्षुपि न्याम्ह वोधिसत्वं स्थूल आहार सेवन मयामे छ्रपासः केया रम जक त्वना दुःख सिया खुदं तक दुष्कर चर्या याना च्वना विज्यावले वोधिसत्वयाथाय् मेवा याना च्वंपि व्यक्तपि खः । इपि स्यू व क्वे जक वाकि च्वंक तःसकं गंसिचा जुया च्वंम्ह वोधिसत्वयात थों बुद्ध जुइ ला, कन्हे बुद्ध जुइ ला धयागु विश्वासं आशा कया सेवा याना वःपि जुया च्वन । तर इपि वोधिसत्वं श्राम प्रश्वास भावना अभ्यास याये फयेक अनुकूलगु स्थूल आहार हानं सेवन याना हःवले वोधिसत्व प्रति हीन भावना वयेकपि जुया च्वन । नसा त्वंसा हे मनसे शरीरयात पीडा विया चर्या यातं नापं विशिष्ट धर्म लुइके मफु, स्थूल आहार सेवन यासंलि विशिष्ट धर्म अधिगम याये फइगु चर्या पिहाँ वन, आ विशिष्ट धर्म लाभ जुइ मखुत धका हीन-भावना उत्पत्ति जूसंलि वोधिसत्वयात त्याग याना बुद्ध गयां किच्यागु योजन, माइल हिसावं १४० सं मयाक तापाःगु वाराणसी शहरया आसपासय् च्वंगु मृगदाय धयागु वनय् वना च्वं च्वंपि जुया च्वन । भगवान् बुद्धं इपि च्वना च्वंगु मृगदायय् विज्याना इमिसं तयार याना तःगु आसनय् फेतुना उपदेश न्यने निति इमित आह्वान याना विज्यात- “जि मी म्वाःगु अमृत धर्म खंके व मीके धुन । जि कं थें आचरण यात धाःसा छिमिसं इच्छा याना च्वंगु पवित्र धर्म मीका खंका काये फइ न्यं ।” अत्रने पञ्चवर्गीय भिक्षुपिमं

तिरष्कार याना धया च्वंगु खः, “आवुसो गौतम, छःपिसं अवले स्थूल आहार सेवन मयासे दुष्कर चर्या याना च्वंवले नापं विशिष्ट ज्ञान धर्म प्राप्त याये मफु । उगु आचरणं पिहाँ वये धुंका आः विशिष्ट ज्ञान धर्म प्राप्त जुल धयागु जुइ फइ मखु ।” भगवान् बुद्धं करुणा पूर्वङ्गम चित्तं न्हापा थें हे स्वको तक इमित आह्वान याना विज्यात । पञ्चवर्गीयपिसं नं स्वको तकं तिरस्कार याना लिसः विया च्वन । आखिरय् भगवान् बुद्ध इमित होश विया धया विज्यात, “पञ्चवर्गीयपिं ! छिमिसं जित थों जक नाप लाःगु, स्यूगु मखु, जि दुष्कर चर्या याना च्वनावले खुदँ तक जिगु सेवा टहल याना जि नापं च्वना वये धुंपिं छिपिं खः । अवले जि जित विशिष्ट धर्म प्राप्त जुल धयागु न्यने नं ला !

अले तिनि पञ्चवर्गीय भिक्षुपिं “अवले विशिष्ट धर्म मस्यूनिगु जुया थथे धका छको नं धाःगु मदु । आः धया च्वंगु धात्थें खःगुलि धया च्वंगु खः” धका विश्वास याना वीगु उपदेश न्यनेत तयार जुल ।

उगु अवस्थाय् भगवान् बुद्धं—

“द्वे मे भिक्खवे, अन्ता पव्वजितेन न सेवितव्वा” आदि धका “धर्मचक्र प्रवर्तन सूत्र” उपदेश याना विज्यात ।

व “बुद्धो सो भगवा बोधाय धम्मं देमेसि— वसपोल भगवान् यथार्थ धर्मयात स्वयं सीके धुंका वेनेय्य प्राणिपिन्त थःम्ह थें हे सत्य धर्म सीके वीत करुणापूर्वङ्गमगु चित्तं उपदेश विया विज्याइम्ह खः” धका धया तःथें गौरव तये वहःगु विषय

जुया च्वन । आः भगवान् बुद्धं ह्यापां कना विज्यागु उगु धर्मं चक्र प्रवर्तन सूत्रय् दुथ्याःगु छं विषय वस्तुयात भति उल्लेख याना कने ।

बोधिसत्त्वं सिद्धार्थं निसं नीगुदं तक किस्वदं यशोधरा देवी प्रमुख सखी परिपदपि नापं काम-सुख अनुभव याना बल । उक्तं अनुभव यायेगुयात साधारण मनूतयेसं तःसकं मज्जा दु धका मनय् तथा च्वनिगु जुया च्वन व उगु अनुभव राग द्वेष आदि क्लेश दुःखं मुक्तं मजू । त नं तं न्हु न्हूगु जन्म उत्पत्ति जुइकीगु जक मख्, वृद्धत्व, रोग व मरण आदि दुःखं नं मुक्त मजू अथेया कारणय् दूरदर्शीपि, पक्कागु ज्ञान बुद्धि दुपि पण्डित-पिनिगु दृष्टि काम-सुख अनुभव यायेगु मात्रं छु सन्तोप काये-थाय् मदु । वृद्धत्व, रोग व मरण आदि सम्पूर्णं ससार दुःख सदाया निति निरोध याना न्ह्यावलें सुखी जुया च्वनेगु हे जक परमोत्तम जुया च्वन । गृहस्थभावं पिहां वना प्रव्रजित जुइगु धयागु नं उगु चिर सुख प्राप्त याये निति खः । उगु चिर सुख प्राप्त जुइगु धयागु नं राग, द्वेष आदि क्लेश मलं वांलाक हे निर्लिप्त व शान्त जूसा तिति पूर्ण जुइ फइगु खः । उकि भगवान् बुद्ध क्लेश मल धाक्व निरोध जुइ कथं आचरण याये माःपि प्रव्रजित श्रमणपिसं काम सुखयात न्ह्याइपु तायेका अनुभव यायेगु च्वः छ्च्वः हीन धर्मयात नं सेवन याये मज्जू धका कना विज्यागु खः । उगु उपदेशं स्वयं थःम्हं नीगुदया उमेरं निसं काम सुख त्याग याना विज्यागु खं नं थुइके विया विज्याना च्वंगु खः । दुष्कर चर्या आचरणं पिहां वया अनुक्-

लगु नसा त्वंसा सेवन याःगु काम मुख सेवन माःगु मखु ।
 शारीरिक बल पूर्ण जुइ माक्व पूर्ण याना श्वास प्रश्वास कर्म-
 स्थान आदियात क्वातुक अभ्यास याये फइ कयं सेवन याःगु
 मात्र खः धयागु खँ नं थुइके विया विज्याना च्वंगु खः । गौरव
 पूर्वक साधु धाये वहःगु विषय खः ।

छन्हु क्येया ति छपासः जक त्वना खुदँ तक शरीरयात
 कष्ट विया आचरण याना विज्यागु नं, खुदँ दतनं छुं हे विशिष्ट
 धर्म प्राप्त मजूगु कारणं याना निरर्थक व दुःखमय आचरण
 जक जुया च्वन, उकि असेवनीय जुया थःम्हं त्याग याना वयागु
 खः धका नं थुइके विया विज्याना च्वंगु खः । वस्पोलं उगु काम
 मुख अनुभव यायेगु व शरीरयात कष्ट विया चर्या यायेगु
 धयागु च्वः निच्वः हीन धर्मयात त्याग याना आचरण याना
 तिति मध्यम प्रतिपदा धयागु सम्यक् मार्ग लुइका विज्यागु खः ।
 उगु सम्यक् मार्ग छु छु धाःसा—

- (१) सम्यक् दृष्टि — गथे खः अथे खंकेगु ।
- (२) सम्यक् संकल्प — गथे खः अथे विचाः यायेगु ।
- (३) सम्यक् वचन — गथे खः अथे खँ त्हायेगु ।
- (४) सम्यक् कर्मान्त — गथे खः अथे ज्या यायेगु ।
- (५) सम्यक् आजीव — परिणुद्ध कथं जीविका हनेगु ।
- (६) सम्यक् व्यायाम — खः कथं प्रयास यायेगु ।
- (७) सम्यक् स्मृति — गथे खः अथे होश तयेगु ।
- (८) सम्यक् समाधि — गथे खः अथे बालाक मन-
 स्थिर यायेगु ।

उगु मार्गं अङ्ग च्यागुली सम्यक् वचन, सम्यक् कर्मान्त व सम्यक् आजीव थुपि स्वंगू शील मार्गङ्ग खः । पञ्चशील ंयागु गौरव पूर्वक आचरण याना च्वन धाःसा थुगु शील मार्गङ्ग योगानुकूल परिपूर्ण जुया च्वन धाइ । अथे नं बांलाक हे परिपूर्ण जुइगु ला श्रोतापत्ति मार्गय् थ्यंका तिनि धायेमाः । उकिं श्रोतापन्न व सकृदागामि व्यक्तपिन्त “सीलेसु परिपूरकारी = शीलय् पूर्ण, परिपूर्ण कथं आचरण याना च्वंपि खः” धका व्यक्त याना तःगु जुया च्वन ।

सम्यक् व्यायाम, सम्यक् स्मृति व सम्यक् समाधि थुपि मार्गङ्ग स्वंगू समाधि मार्गङ्ग खः । इपि छगू मखु छगू ध्यान प्राप्त जुइवं योगानुकूल परिपूर्ण जुया च्वन धाइ । अथे नं बांलाक हे परिपूर्ण जुइगु ला अनागामि मार्गय् थ्यंका तिनि धायेमाः । उकिं अनागामि व्यक्तियात “समाधिस्मि परिपूरकारी = समाधिसंपूर्ण परिपूर्ण कथं आचरण याना च्वंम्ह खः” धका व्यक्त याना तःगु जुया च्वन ।

सम्यक् दृष्टि व सम्यक् संकल्प थुपि मार्गङ्ग निगू प्रज्ञा मार्गङ्ग खः । खनिगु, ताइगु आदि अवस्थाय् खने दया वक्व नामरूप धर्मयात भाविता याना उत्पत्ति व विनाशयात सीकु सीकु पतिकं मूल शील मार्गङ्ग, समाधि मार्गङ्गतलिसें थुगु प्रज्ञा मार्गङ्ग निगू नं उत्पन्न जुया च्वनिगु खः । बोधिसत्व उपादानस्वन्धतयेगु उत्पत्ति विनाशयात भाविता याना थुगु मार्गङ्ग च्यागू अभिवृद्धि याये धुंका अरहन्त मार्ग फल द्वारा आश्रव क्लेशं मुक्तं जुया बुद्धत्वय् थ्यंका विज्यागु खः । अथेया

कारण्य् भगवान् बुद्धं च्वः नि च्वः हीन धर्मं तापाका मार्गङ्ग
 च्यागू अभिवृद्धिं याय्गुलिं मध्यम प्रतिपदा धयागु दथुयागु लँय्
 वना शुद्ध आचरण लुइके धुंका उगु मार्गं हे चक्षुयात नं उत्पन्न
 जुइका, अभिज्ञायात नं उत्पन्न याना वा जुइका कायेफु धका
 कना विज्यागु खः ।

उकी प्रजाचक्षु धयागु सीकेगु ज्ञान हे खः । मिखां
 खनिवलेथे स्पष्ट रूपं सीके फुगु जुया उगु सीकीगु ज्ञानयात नं
 मिखाया रूप्य् उपचार कथं कना विज्यागु खः । गुकथं ज्ञान
 दृष्टि उत्पन्न जुइके फु धाःसा— खँक्व, ताक्व, नंतुक्व, नक्व,
 त्वंक्व, थिक्व, सिक्व पतिकं खने दया वइगु फुकं नाम व रूप
 निगू हे जक खः, कारण व कार्य निगू हे जक खः, जीवित
 जुया सदां स्थिर जुया च्वनिगु जीवात्म धका मद्दु धयागुयात नं
 साक्षात्कार जुइक खना सिया वइगु जुया च्वन । छगू क्षण हे
 दिपा मदयेक उत्पत्ति व विनाश जुया च्वनिगु अस्थिरगु दुःखं
 जाःगु, आत्म मखुगु नाम रूप स्वभाव धर्म मात्र खः धका
 थुकथं नं स्वज्ञानं स्पष्ट रूपं सिया खना वइगु जुया च्वन ।
 इपिं फुकं साक्षात्कार रूप्य् सिया खना वइगु स्वरूप खः ।
 गुरुपिं खना मद्दाला विश्वास याये माःगु मखु । बुद्धया ख्वाः
 स्वया मिखा तिसिना विश्वास याये माःगु मखु । अथे जुया हे
 बुद्ध उपदेशयात सन्दिट्टिको = आचरण व अभ्यास यात
 धाःसा साक्षात् खंके फुगु धर्म खः धका प्रशंसा याना तःगु खः ।

उलि जक मखु, उगु मध्यम प्रतिपदा धयागु मार्गङ्ग
 च्यागू दथुया लँ विशिष्ट ज्ञान उत्पन्न यायेत व सीके थाकगु

खँयात दुग्गयेक सीकेत जुया च्वन । क्लेश धाक्व शान्त जुया
 निर्वाणयात प्रत्यक्ष खँकेत नं जुया च्वन । उकि उगु मध्यम
 प्रतिपदा दथुया लँ धयागु मार्गङ्ग च्यागू थःके दयेके फत
 धाःसा न्ह्याम्हसिनं नं जि बुद्धंथे हे विशिष्ट जान, विशिष्ट
 बुद्धि प्राप्त याना सम्पूर्ण क्लेश शान्त याना दुःख धाक्व शान्त
 जुया च्वंगु निर्वाण प्राप्त याना काइ धका भगवान् बुद्धं अवगत
 जुइका विज्यागु खः । उकथं अवगत जुइकूगु अनुसारं विश्राम
 याना मनन याना अभ्यास याःगु कारणं दकसिबे न्हापां कना
 विज्यागु उगु धर्मचक्र प्रवर्तन सूत्र न्यन्यं मनुतये पुचलय् च्वंम्ह
 आयुष्मान् कौण्डिन्य श्रोतापत्ति मार्ग फल द्वारा निर्वाण खँका
 श्रोतापन्न जुया वन । १८ गू कोटी ब्रह्मापि आर्य मार्ग फलय्
 थ्यंकः वन । असंख्य देवतापि विशिष्ट धर्म लाभोपि जुयावन ।

उकि आः उपदेश न्यना च्वंपिसं अथे हे विशिष्ट आर्य
 मार्ग फलय् थ्यनिगु मध्यम प्रतिपदा धयागु मार्गङ्ग च्यागू
 दथुया लँ अभ्यास व आचरण याये फयेक संक्षिप्तं हानं कना
 यंके—

भारतयागु व्यवहार कथं (फल्लङ्कं आभुजित्वा =
 मुलपत्ति थ्याना च्वनेमाः) धया तःगु खः । थ्व ताउ तक
 च्वने फयेकेत निर्देशन खः । थुगु देश (यूरोप) या व्यवहार
 कथं मेचय् नं फेतुइ फु (उजुं कायं पणिधाय = च्वेयागु म्हया
 भाग तप्यंक तयेमाः) ववछुना प्यातां वंक फेतुइवले वीर्य
 सिथिल जुया च्वने यः । लिधना फेतुइवले नं वीर्य सिथिल जुइ
 यः । उकि लिमधंमे जं तप्यंक धिसि धायेक तया फेतुइमाः ।

(परिमुखं मति उपट्टपेत्वा = भाविता याये माःगु आरम्मणपाखे स्मृति छ्वया तयेमाः) । कसिण भावना यायेवले कसिण आरम्मणपाखे छ्वया तयेमाः । अशुभ भावना यायेवले नं अशुभ आरम्मणपाखे छ्वयेमाः । आनापान भाविता यायेवले न्हाय् च्वकाय् छ्वया तयेमाः । विपस्सना धयागु ला खुगू द्वारय् खने दया वक्वयात भाविता यायेगु खः । अथे नं न्हापां भावना यायेवने खुगू द्वारय् खने दया दक्व फुकं पूवकं भाविता याये फइ मख्नुनि । विणेष स्पष्टगु आरम्मणत लिसं बुलुहुं बुलुहुं भाविता याना यंकेमाः । अथे जुया जिमिसं प्वाः फुले जुइगु सुके जुइगु निसं भावना यायेगु निर्देशन विया च्वनागु खः । उकि प्वाथय् स्मृति छ्वया तयेमाः । मिखां स्वया च्वने म्वाःगु जुया मिखा तिसिना तयेमाः । प्वाः फुले जुया वयेवं 'फुले जुया च्वन' धका लुमंकेमाः । सुके जुया वनेवं 'सुके जुया च्वन' धका लुमंकेमाः । फुले जुया च्वन, सुके जुया च्वन धका म्हुतुं धाये माःगु मदु । मनं मनं जक भाविता याना च्वनेगु खः । लुमंका च्वनेगु मुख्य, नां मखु । गथे खः अथे सीकेगु जक प्रधान खः । अथेया कारणय् शुरूं निसं फुले जुया अन्त्य तक, शुरूं निसं सुके जुया अन्त्य तक टुटे मजुइक सीका वना च्वनेमाः । व फुकं प्वाथय् सनिगु, कसे जुइगु वायो धातु' स्पर्शयात भावना द्वारा सिया च्वनिगु खः । उकथं 'फुले जुया च्वन', सुके जुया च्वन' धका भाविता याना च्वच्वं कल्पना व विचाःत लुया वल धाःसा उगु कल्पना व विचाः यात नं सीका भाविता याना यंकेमाः । व फुकं स्मृतिप्रस्थान

देशना अनुसार 'चित्तानुपस्सना' धाइ ।

उगु कल्पना व विचाःयात भाविता याना सीके धुनेवं फुले जुइगु मुके जुइगुयात न्हापा गथे खः अथे लुमंका वनेमाः । उक्तयं भाविता याना लुमंका च्वं च्वं शरीरय् म्याडगु, काता कातां च्वनिगु, वेदनात खने दया वल धाःसा उक्रियात नं 'स्यात, स्यात' आदि धका भाविता याना लुमंका वनेमाः । व फुकं वेदनानुपश्यना खः । अनंलि फुले जूगु व मुके जूगुयात हे हानं लुमंका वनेमाः । अनंलि फुले जुइगु मुके जुइगुयात हानं लुमंका वनेमाः । थ्व आः दुई मिनेटया दुने भाविता याना लुसंका वनेगु संक्षिप्त रूल खः । का, आः च्वने धयाथें दुइ मिनेट भाविता याना लुमंके माल ।

दुइ मिनेट पूवन । एक मिनेटया दुने लुमंति जम्मा न्यय्क्वः ख्वीक्वः दयेफु । छगू छगू लुमंतिया दुने मार्गङ्ग च्यागू उत्पन्न जुया च्वन धायें माल । गुक्तं धाःसा— भाविता याना लुमंकेया निति प्रयास याना च्वंगु गथे खः अथे कुतः यायेगु सम्यक्-व्यायाम खः । लुमंका च्वंगु सम्यक्-स्मृति खः । छाय् धाःवले (उगु अवस्थाय्) गथे खः अथे होश दया च्वनिगु जुया च्वन । भाविता याना च्वंगु आरम्भणय् क्वातुक स्थिर जुयावं वना च्वंगु सम्यक्-समाधि खः सम्यक्-व्यायाम, सम्यक्-स्मृति व सम्यक्-समाधि थुपि स्वंगू समाधि मार्गङ्ग खः ।

भाविता याना लुमंका च्वंगु आरम्भणयात गथे खः अथे स्यूगु सम्यक्-दृष्टि खः । आःथें न्हापां भाविता यायेवने

वैास्तविक कथं स्यूगु बांलाक स्पष्ट जुइ मखुनि । लिपा
 जूलिमे नाम व रूप नितः जक दु धकाः लुमंकु पतिकं स्पष्ट
 रूपं सिया वइगु जुया च्वन । संके मास्ति वइगु चित्तया
 कारणं याना सनिगु रूप उत्पन्न जुइगु जुया च्वन, स्वयेगु
 दुगुलि याना स्वया सीकीगु नाम उत्पन्न जुइगु जुया च्वन
 इत्यादि धका कारण व फतयात नं छुटे जुइक सिया वइगु
 जुया च्वन । न्हून्हगु (आरम्मणत) खने दयेक वया तुरन्त
 तुरन्त लोप जुयावं वनिगु नं स्पष्टं सिया वइगु जुया च्वन ।
 उकथं छगू क्षण हे दिपा मदयेक उत्पत्ति विनाश जुया च्वनिगु-
 यात जक वार वार खना च्वनिवले अनित्य हे खः, न्ह्याथेंगु
 अवस्थाय् नं अन्त जुया वने फइगु जूया निति भयानकगु दुःख
 हे खः, थःगु स्वभाव अनुसार उत्पत्ति व विनाश जुया
 च्वनिगुलि धयाथें मदुगु अनात्म हे खः धका सिया वइगु जुया
 च्वन । उकथं स्यूगु फुकं गथे खः अथे स्यूगु व खंगु हे खः ।
 अथे गथे खः अथे सीके खंके फयेक चित्तयात क्वछुका बिया
 च्वंगु सम्यक्-संकल्प खः । थुगु सम्यक्-द्रष्टि व सम्यक्-संकल्प
 धयागु निगू प्रजा मार्गङ्ग खः ॥

समाधि मार्गङ्ग स्वंगू व थुगु प्रजा मार्गङ्ग निगूयात
 कारक मार्गङ्ग न्यागू धका अर्थकयाय् क्यना तल । ज्यामि
 मार्गङ्ग न्यागू धाःगु खः । थ्व संसारय् न्याम्ह ज्यामि मिले
 जुया ज्या याःसा तिनि पूवनिगु ज्यायात न्याम्ह मिले जुया
 छगू पाखं ज्या याये माथें भाविता याना सीकेगु ज्या पूवक
 थुपि मार्ग अङ्ग न्यागू लुमंकु पतिकं छगू पाखं उत्पन्न जुया

च्वनिगु खः । थुपि मार्गं अङ्ग न्यागू छ्दगू पाखं उत्पन्न जुया भावना शक्ति वृद्धि जुया वःलिले विपश्यना जान विशेषत नं अभिवृद्धि जुया उत्पन्न जुया च्वनिगु खः ।

उलि जक मखु, स्यायेगु, खुइगु व मैथुन काम गुण्य् अधमं आचरण यायेगु कायिक दुष्कर्म विरत जुया च्वनेगु सम्यक्-कर्मान्त खः । मखुगु खं ल्हायेगु, चुगलि यायेगु, व्ववीगु (वा छ्दावक खं ल्हायेगु) व सार मदुगु खं ल्हायेगु धयागु वाचिक दुष्कर्म विरत जुया च्वनेगु सम्यक्-वचन खः । अधार्मिक रूपं (सम्पत्ति) माला जीविका हनेगुलि विरत जुया च्वनेगु सम्यक्-आजीव खः । थुपि मार्गं अङ्ग स्वंगू शील मार्गंङ्गत खः । थुपि फुकं शील समाधान याना पालन याना वसानिसें पूर्ण जुया वया च्वनिगु खः । भाविता याना लुमंकु पतिकं नं थुपि शील मार्गंङ्ग स्वंगू समावेश जुया पूर्ण जुया हे च्वनिगु जुया च्वन । अथेया कारण्य् भाविता याना लुमंकु पतिकं मार्गंङ्ग च्यागू अभिवृद्धि ज्दगु जुया च्वन । उकथं अभिवृद्धि जूलिसे निर्वाण्य् थ्यनेत कं कं सतिना वइगु जुया च्वन । पलाछीवले पलाः छ्यू छ्यूलिसे थः वने माःगु थाय् लिसे सतिना वनिगु दकले लिपायागु पलाः थः थ्यने माःथाय् थ्यनिगुथे हे अन्तिम भावना स्मृति निर्वाण्य् थ्यंक वनिगु जुया च्वन ।

उकि प्वाः फुले जुया सुके जुया वंगुनिसें कया खने दया वक्व नाम रूप धर्मतयेत फयां फक्व अट्ट रूपं लुमंकावं वना च्वनेमाः । उकथं भाविता याना लुमंका वनेगु अनुसारं

[२५]

विषयना ज्ञान विशेषतः उत्पत्ति जुड़का आर्य मार्ग ज्ञान, फल
ज्ञान व निर्वर्णयात याकनं थ्यंका साक्षात्कार याना काये
फयेमाल ।

बुद्धोपदेश

भुव्वपापस्स अकरणं - कुमलस्स उपसम्पदा ।

सच्चित्तं परियोदपनं - एतं बुद्धान-सासनं ॥

“अकुशल धाक्व मयायेगु कुशल धाक्व सम्पन्न यायेगु थुं
चिन्तयत पूर्णं रूपं शुद्धं यायेगु थुं पिं स्वंगू भगवान् बुद्धपिनिं
उपदेशं व अनुशामनं खः ।”

थुं पिं (भगवान् बुद्धं) स्वयं निर्देशनं विद्या बिज्यागु
अनुशामनं व उपदेशं खः । उगु स्वंगू अनुशासनं (१) कथं
अतिक्रमणं मयासे विरतं जुइमाःगु, चीका छ्वये माःगु अकुशल
धयाःगु लाभं दोषं मोहया वशयं वना उत्पन्नं जुइगु मभिगु
ज्याखंतं खः । उकी मध्ये (i) शरीरं याइगु अकुशलतं नं दु
(ii) वचनं याइगु अकुशलं नं दु (iii) मनं याइगु अकुशलतं
नं दु ।

शरीरं याइगु अकुशलतं धयागु :-

- १) प्राणिं हत्यां यायेगु
- २) मेपिनिं सम्पत्तिं लुटे यायेगु, खुया कायेगु
- ३) कानुनं महंकं अन्यायं पूर्वकं अनधिकृतं व्यक्ति-

लिसे मैथुन अतिक्रमण यायेगु ।

थुपि स्वंगूयात जक अर्थकथाय् संक्षिप्तं क्यना तःगु दु । इपि अकुशल स्वगू अतिक्रमण मयासे विरत जुया च्वनेगु, चीका छ्वयेगु पञ्चशील धारण व पालनं सिद्ध जू । “पाणाति पाता वेरमणि सिक्खा पदं समादियामि । अदिन्नादाना वेरमणि सिक्खापदं समादियामि । कामेमु मिच्छाचारा वेरमणि सिक्खापदं समादियामि” धका धारण व पालन यायेवं परिपूर्ण जुइगु खः ।

वाचिक अकुशल धका—

- १) मेपिन्त अनर्थ जुइकथं ह्ययेका खं ल्हायेगु,
- २) परस्परय् ययेका दुग्ययेक मिले चले जुया च्वंपि व्यक्तिपि निम्हंसित मिलेचले मजुइक छ्वे छ्वे जुइक चुगलि खं ल्हायेगु,
- ३) ब्ववीगु, छाक्क खं ल्हायेगु,
- ४) वास्तविक मन्वुा विषय वस्तुयात वास्तविक थें च्वंक खं ल्हायेगु,

थुपि प्यंगूयात जक संक्षिप्तं क्यना तल । उकिं विरत जुया च्वनेगु नं पञ्चशील समाधान याना ‘मुसावादा वेरमणि सिक्खापदं समादियामि’ धका धारण व पालन यायेवं सिद्ध जुइगु खः धका ग्रहण यायेमाः ।

उगु शारीरिक व वाचिक अकुशल न्हेगुलि पूर्ण रूपं विरत जुया च्वर धाःसा अधार्मिक रूपं सम्पत्ति माला जीविका याइगु मिच्छा आजीव अकुशल नं विरत जुइगु क्रिया

सिद्ध जुडगु जुया च्वन ।

थुपि अकुशल कर्मतयेत छाऱ्य् चीका च्वने माःगु धाःसा थुपि अकुशलत उत्पन्न जुया च्वनिवले उपहासजनक दोष दडगु जुया च्वन । इमिसं फल वीवले नं मभिगु फल जक वी यःगु जुया च्वन । गथे धाःसा— म्यायेगु, खुडगु, अधर्माचरण यायेगु ह्यय्केगु आदि मभिगु ज्या खंत सत्पुरुषपिनि दृष्टि निन्दा व उपहास जनक दोष सहितगु जुया च्वन । थुपि मभिगु कर्मतयेसं याना हे प्राणीपि दुःखी जुडका च्वने माःगु खः । उपना गथे धाःसा— सवाः मदुगु नमा नयेवले निन्दा व उपहास जनक दोष दडगुथं हे खः । उक्तं इपि उत्पन्न जुया च्वनिवले उपहामजनक दोष दया च्वनिगुलि थुपि मभिगु ज्या खंतयेत चीका च्वनेमाःगु खः । उलि जक मखु, थुपि अकुशलतयेसं याना थुगु जन्मय् नं निन्दा याका च्वने मालीगु आदि मभिगु फलत अनुभव याना च्वने मालेयः ।

अपराध याये लायेवं राजदण्ड नं फये माले यः । लिपा लिपायागु जन्मय् दुर्गती पतन जुया ततःसकं अपाय दुःख नं फये माले यः । प्रेत जुया प्रेत दुःख नं फये माले यः । पशुपंक्षि जुया पशुपंक्षि दुःख नं फये माले यः । उक्तं दुष्परिणामत वी यःगु ज्या निति थुपि अकुशलतयेत चीका च्वनेमाःगु खः मेमेगु कुशलया कारणं मनु धायेकः वःसां थुगु दुष्कर्मया कारणं आयु पति हाक जुडगु, रोग व्याधि अप्वः जुडगु, नसा, त्वंसा, च्वंसा कथं महंनिगु दुःखत अनुभव याना च्वने माले यः । उकिं नं चीका च्वने माःगु खः ।

चत्रे कना धयागु अनुसारं कायिक कर्म स्वंगू व वाचिक कर्म धयागु प्यंगू थुपि अकुशल कर्मत धाक्व शीलाचरण द्वारा विरत जुया च्वनेगु व हटे यायेगु खँ भगवान बुद्धं निर्देश याना विज्यागु अर्थकथाय् उल्लेख जुया च्वंगु दु । कल्पना मात्रं चिन्तन याइगु मनोकर्म धाःसा शीलं जक हटे याये थाकु । भावना कुशलं तिनि हटे याये फइगु जुया च्वन । उगु अकुशल मनोकर्म प्रहानकृत्य भावना अभिवृद्धि याना सिद्ध जुइगु जुया च्वन । च्वय् धया वयाथें शरीरं याये मज्यूगु मयासे, म्हतु ल्हाये मज्यूगु मल्हासे विरत जुया च्वन धाःसा 'अकुशल कर्म फुकं याये मज्यू' धका निर्देश याना तःगु (१) न्हापांगु बुद्धोपदेश लिसे ल्वयेक आचरण कृत्यसिद्ध जुइगु जुया च्वन ।

(२) निगूगु उपदेश अनुसार आचरण याये माःगु, वृद्धि याये माःगु व सम्पन्न याये माःगु कुशल धयागु (१) वीगु दान कुशल, (२) शरीर व वचनयात संयम यायेगु शील कुशल, (३) चित्त समाधान जुइकेगु समाधि कुशल, (४) अनित्यादि विभिन्न आकार प्रकारं भाविता द्वारा खंकेगु विपश्यना कुशल, (५) निर्वाण साक्षात्कार जुइक सीके खंकेगु आर्य मार्ग कुशल थुपि न्याता प्रकारया कुशलत खः ।

थुपि न्याता मध्यय् (१) वीगु कुशल दान धयागु अप्वसिनं थुया च्वने धुंक्गु दु । कर्म व कर्म फलयात विश्वास याये सयेका च्वंपि मनूतयेसं थःपिसं फुथे चाःथे दान याना च्वंगु हे दु । उगु दान कार्ययात दान विद्या च्वनेवले नं "प्रयोग याना भेषिन्त मुख वीया निति, लाभ जुइकेया निति

वीफु खनि का” धका पण्डितपिसं प्रशंसा हे जक यायेथाय् दु सिवाय निन्दा याये थाय् मद्दु । उकि नं उगु दान कार्ययात कुशल धया तःगु खः । उलि जक मखु, उगु दान कुशलं फल वीवले भिगु फल जक वीगु जुया च्वन । वर्तमान जीवनय् नं करपिसं प्रशंसा याइगु, ययेकीगु, प्रसन्न ताइगु आदि (भिगु फल) उत्पत्ति जुइकीगु जुया च्वन । इपि फुकं दृष्टान्त फल खः । भेगु जन्मय् नं देव मनुष्य योनी उत्पन्न जुया दीर्घायु जुइगु, रूप वांलाइगु, निरोगी जुइगु, नसा-त्वंसा भरिपूर्ण जुइगु आदि भिगु फलत उत्पन्न जुइकीगु जुया च्वन । उकथं भिगु फल वी यःगु कारणं नं कुशल धया तःगु खः । कुशल धाक्व फुकं थये हे खः । उत्पन्न जुया च्वनिवले नं निन्दा दोष मद्दु, अनागतय् नं भिगु फल उत्पन्न जुइकीगु खः । उपमा गुकथं धाःसा— अनुकूलगु रसाम्वादं सवा कया च्वनेवले नं निन्दा याये थाय् मद्दु । प्रशंसा हे जक दया च्वनीगु; लिपा नं शारीरिक बल शक्ति उत्पन्न जुइका निरोगी जुइगु फल वीगु जुया च्वन । उकि भगवान बुद्धं कुशल धाक्व सम्पन्न जुइकेमाः, अभिवृद्धि यायेमाः धका निर्देशन विद्या विज्यागु खः । अति हे वांलागु निर्देशन व उपदेश खः ।

(२) शील कुशल धयागु सांक्षिप्तं शुरू शुरूद धया वयागु “अकुशल धाक्व याये मज्यू” धयागु लिमे समान खः । अथेसां उगु अकुशलायात चीका च्वन धाःसा निर्दोष जुया च्वनिगु व भिगु फल प्राप्त जुइकीगु जुया शील कुशल नं खः । अनं ल्यू शील धयागु विमृत रूपं मुगमेर्य, अब्रह्मचरिय,

विकाल भोजन आदि विरत जुया च्वनेगु नं दनि । उकि उगु
 “शील कुशलयात नं अभिवृद्धि थायेमाः” धका हानं दोहरय
 याना स्पष्ट रूपं निर्देशन विया विज्यागु खः । उकथं निर्दोष
 जुइक इच्छा यानागु भिगु परिणाम सुख सुविधात प्राप्त जुइ
 कथं निर्देशितगु थुगु उपदेश नं अति हे वांलागु उपदेश व
 अनुशासन खः ।

(३) समाधि कुशल धयागु समर्थ समाधि नं दु,
 विपस्सना समाधि नं । उगु निता प्रकारया समाधि मध्यय
 समथ समाधि धयागु कसिण ङ्गिगु, अशुभ ङ्गिगु, अनुस्मृति ङ्गिगु
 आदि रूपं समाधि उत्पन्न जुइ कथं भाविता थायेगु कर्मस्थान
 आरस्मण पीता (४०) प्रफार दु । इपि फुकं आःथे छुं
 समयया निति वीगु उपदेशय उल्लेख याना कना च्वनेत ई
 मदु । सीकेगु इच्छा दःसा विशुद्धि मार्ग अनुवाद सफू स्वये
 ज्यू । इपि पीता प्रकारया कर्मस्थानय आनापान धयागु सीके
 नं अःपु जू । संक्षिप्तं नं कने ज्यू । बुद्धशासनं पिने च्वंपि
 गुलिंसिनं उगु आनापान भाविता नं याना च्वंगु दु । बुद्धयागु
 उपदेश अनुसारं उगु आनापान भाविता थायेगु धाःसा— न्हाय
 च्वकाय् स्मृति तथा न्हाय्प्वाःया सिथय् स्पर्श जुया सासः दुहाँ
 पिहाँ जुक्व पतिकं उगु सासःयात “दुहाँ वया च्वन”, “पिहाँ
 वया च्वन” आदि धका दिपा मदयेक भाविता याना च्वनेगु
 खः । अथे भाविता याना च्वच्वं चित्त मेथाय् पिहाँ वन धाःसा
 उकियात हानं न्हाय् च्वकाय् तये हया न्हापा गथे खः अथे
 भाविता याना च्वनेगु खः । अथे दिपा मदयेक भाविता याना

चवं चवं उगु सासः दुहाँ पिहाँ जुइगु आरम्मणय् जक चित्त स्थिर जुया शान्त जुइवले समाधि उत्पन्न जुइगु जुया च्वन । उजागु अवस्थाय् मानसिक दुःख कष्ट पीडात शान्त जुया आनन्दित व प्रफुल्लित जुइ यःगु जुया च्वन । अथेया कारण्य् थुगु समाधि कुशल, उत्पन्न जुया च्वनिवले न निर्दोष खः ; सुखमय खः । ध्यान समाधि उत्पन्न जुइवले नं लिपायागु जन्मय् ब्रह्मलोकय् उत्पन्न जुया कल्पान कल्प तक दीर्घायु जुइकीगु खः । उगु ध्यान समाधियात पृष्ठभूमि दयेका विपश्यना भावनायात धाःसा आर्य मार्ग व फलय् नं थ्यने फुगु जुया च्वन । उकि थुगु समथ समाधि कुशल अभिवृद्धि जुइकेया निति भगवान बुद्धं निर्देशन याना विज्यागु खः । विपश्यना समाधि जक विपश्यना कुशलय् समावेश जुया च्वगु दु ।

(४) विपश्यना कुशल ध्यागु खंक्व, ताक्व, नंतुक्व, नक्व, त्वंक्व, थिक्व. चिन्तन मनन याक्व पतिकं लुमंका लुमंका भाविता याना स्वज्ञानं नाम रूप अनित्य आदि खनिगु सीगु कुशल खः । वौद्धपिति निति उगु विपश्यना कुशल अभिवृद्धि जुइकेगु परमावश्यक खः । थुगु विपश्यना कुशलं परिपूर्ण जूसा तिति आर्य मार्ग व फलय् थ्यना सम्पूर्ण दुःख शान्त जुया च्वंगु निर्वाणय् थ्यनिगु खः । लौकिक कुशलय् थुगु विपश्यना परमोत्तम खः । उगु विपश्यना कुशल उत्पन्न जुइ कथं, परिपूर्ण जुइकथं गुकथं अभ्यास यायेगु धाःसा—

‘गच्छन्तो वा गच्छामिति पजानाति’ धका कना विज्याना तःगु स्मृतिप्रस्थान देशना लिसे अनुकूल जुइक—

वना च्वनेवले तुति ल्ह्वनेगु हाचां गायेगु वनेगुयात ध्यान तथा “वना च्वना”, “वना च्वना” धका; वा “जःगु तुति न्ह्याका च्वना, खःगु तुति न्ह्याका च्वना” धका अथवा “ल्ह्वना च्वना, न्ह्याका च्वना, दिका च्वना” धका अटूट रूपं लुमंका च्वनेमाः । दना च्वनेवले नं म्ह छम्हं कसे जुया दना च्वंगुयात ध्यान तथा “दना च्वना, दना च्वना” धका अथवा सासः ल्हाक्व पत्ति प्वाः सना च्वंगुयात ध्यान तथा “फुले जुया च्वन, सुके जुया च्वन” धका अटूट रूपं लुमंका च्वनेमाः । दना च्वंगु स्थितिं फेतुइगु स्थितियात ध्यान तथा “फेतुना च्वना, फेतुना च्वना” धका लुमंकु लुमंकु बुलुहुं बुलुहुं फेतुइमाः । फेतुइवले सनेगु मिले यायेगु ल्हा-तुति संकेगु अवस्थायात नं “कयेकुंका च्वना, कयेकुंका च्वना, चकंका च्वना, चकंका च्वना” आदि धका अटूट रूपं लुमंका च्वनेमाः । संके-सिके म्वाक सुमुक शान्तं फेतुना च्वनेवले म्ह थिग्रि च्वना च्वंगुयात ध्यान तथा “फेतुना च्वना, फेतुना च्वना” धका अथवा प्वाः कसे जुया सना च्वंगुयात ध्यान तथा “फुले जुया च्वन, सुके जुया च्वन, फुले जुया च्वन, सुके जुया च्वन” धका अटूट रूपं लुमंका च्वनेमाः उकथं भाविता याना च्वं च्वं चित्त मेथाय् पिहां वनिवले “पिहां वना च्वन, कल्पना लुया च्वन, विचाः लुया च्वन” आदि धका व्यावहारिक नामं लुमंकेमाः । उकथं चित्तयात लुमंका च्वनेगु चित्तानुपश्यना खः । अथे लुमंका यंकेवले उगु कल्पनात स्वाकं उत्पन्न जुया मच्चंमे दिना वनी । अवले “फुले जुया च्वन, सुके जुया च्वन” धका न्हापा

गथे खः अथे लुमंकावं वना च्वनेमाः ।

शरीरस्य सह याये थाकुक् कष्ट जुया वःसा उक्रियात्
 “कष्ट जुया च्वन, कष्ट जुया च्वन” धका लुमंकेमाः । उकथं
 सह याये थाकू; कष्ट जूगुयात् लुमंका च्वच्वं ङं सह याये
 थाकुया नं वये यः । उक्रियात् फयां फक्व सह याना लुमंका
 च्वनेमाः । सह याये हे मफयेक तःसकं वढे जुल धाःसा ल्हा
 तुति आदियात् कथं हंक मिले याना वीमाः । अथे मिले
 यायेबले नं मिले याये मास्ति वःगु चित्तं निसें कया फुकं
 गतिविधियात् अटूट रूपं लुमंका यंकेमाः । “स्यात्, स्यात्”
 आदि धका लुमंका च्वं च्वं वा मिले याना स्याःगु तना वनिवने
 हानं फुले जूगु मुके जूगु लुमंका वनेमाः । उगु सह याये थाकुगु
 वेदनायात् लुमंका वनेगु ‘वेदनानुपश्यना’ खः । सः ताइवले
 खनिवले इत्यादि अवस्थाय् नं “ताया च्वन, ताया च्वन, खना
 च्वन, खना च्वन” आदि धका प्रकट जुया वःगु स्वभावयात्
 ध्यान तथा लुमंका च्वनेमाः । उकथं भाविता याना स्यूगुयात्
 ‘चवखुञ्च पजानाति, रूपे च पजानाति, सोतञ्च पजानाति—
 मिखायात् नं स्यू, रूपयात् नं स्यू, श्रोतयात् नं स्यू, सःयात् नं
 स्यू आदि धका स्मृतिप्रस्थान देशनाया धर्मानुपश्यनाय् उत्पन्न
 जुइगु विधि कना तःगु दु ।

नकर्तिनि कना वयाथें शरीरयागु गतिविधि धाक्वयात्
 “वना च्वना, दना च्वना, फेतुना च्वना, गोतुला च्वना,
 कयेकुंका च्वना, चक्रंका च्वना” धका इत्यादि स्तं भाविता
 याना सिया च्वंगु कायानुपश्यना धयागु विपश्यना कुशल खः ।

वांलागु वांमलागु मध्यस्थगु अनुभवयात् “स्याना च्वन, स्याना च्वन” इत्यादि रूपं भाविता याना सिया च्वंगु वेदनानुपश्यना धयागु विपश्यना कुशल खः । विचाः, कल्पना, ज्ञान उत्पत्ति जुक्व पतिकं, विचाः लुया च्वन, कल्पना लुया च्वन” इत्यादि रूपं भाविता याना सिया च्वंगु चित्तानुपश्यना धयागु विपश्यना कुशल खः । खनिगु, ताइगु इत्यादि अवस्थाय् “खना च्वन, ताया च्वन” इत्यादि धका भाविता याना स्वभाव धर्म कथं सिया च्वंगु धर्मानुपश्यना धयागु विपश्यना कुशल खः ।

उकथं भाविता यायां समाधि वःलाना वइगु अवस्थाय् भाविता याये माःगु रूप अलग, भाविता याइगु नाम अलग इत्यादि धका नाम व रूपयात् अलग सिया वइगु जुया च्वन । व उगु नाम रूपयात् अलग याना स्यूगु नामरूप परिच्छेद ज्ञान खः ।

Dhamma.Digital

उकथं भाविता यायां संके मास्ति वइगु चित्तया कारणं याना सनिगु रूप उत्पत्ति जुया च्वन । कयेकुंके मास्ति वइगु चित्तया कारणं याना कये कुनिगु चित्त उत्पन्न जुया च्वन । चकंके मास्ति वइगु चित्तया कारणं याना चकंनिगु चित्त उत्पन्न जुया च्वन । स्वयेगु दया खना च्वन, मिखा दया खना च्वन । ताइगु दया ताया च्वन, न्हाय्पं दया ताया च्वन, लुमंके माःगु आरम्मण दया लुमंका च्वन इत्यादि धका कारण व कार्ययात् नं छुटे याना सिया वइगु जुया च्वन । उकथं स्यूगु कारण व कार्ययात् अधिग्रहण याना स्यूगु प्रत्यय परिग्रह ज्ञान खः ।

अनं त्यू समाधि व ज्ञान द्यतं शाहां वसा वलाना वइगु

अवस्थाय् लुमंकेमाःगु व लुमंका स्यूगु, न्हून्हूगु उत्पत्ति जुया तुरन्त तुरन्त तना तना वंगुयात थःगु हे ज्ञानं खना सिया वइगु जुया च्वन । अथे न्हून्हूगु उत्पत्ति जुया तना तना वनिगुलि फुकं अनित्य खः धका स्पष्टं सिया वइगु जुया च्वन । व अनित्यानुपश्यना धयागु विपश्यना कुशल खः । पुलांगु नामरूपत तना वना न्हूगु नामरूपत लुया मवल धाःसा जीवन अन्त जुया वने फइगु स्थिति खः । न्ह्यागु स्थिती नं उकथं तना तना वनिवले जीवन अन्त जुया वने फइगु कारणं याना ग्याना पुसे च्वंगु दुःखया अवस्था खः धका स्पष्टं सिया वइगु जुया च्वन । व दुःखानुपश्यना धयागु विपश्यना कुशल खः । थःगु इच्छा मुताविक मजूसे वयागु स्वभाव अनुसारं उत्पत्ति व विनाश जुया च्वनिगुलि अधिकारय् मदुगु वा थःम्हं धयाथे मदुगु अनात्म स्वभाव धर्म जक खः धका थुकथं नं स्पष्टं सिया वइगु जुया च्वन । व अनात्मानुपश्यना धयागु विपश्यना कुशल खः ।

उगु विपश्यना कुशलय् अति द्रूतगति उत्पत्ति विनाश जुया च्वनिगुयात खना सिया वइगु उदयव्यय ज्ञान उत्पन्न जुइगु अवस्थाय् प्रकाश खने दया वःगु अनुभव जुइगु जुया च्वन । म्ह छम्हं याउंसे च्वना अभूतपूर्व कथं विशिष्ट प्रकारया सुख नं अनुभव जुइगु जुया च्वन । मन नं अतिकं हे खुशी प्रसन्न जुया च्वंगु अनुभव जुइगु जुया च्वन । न्हापा सह याये थाकूगु रोग व वेदनात तना च्वंगु नं अनुभव जुइ यः । संस्कारूपेक्षा ज्ञान ध्यनिवले म्यूगु म्यूगु अवस्था मात्रय् अति शान्त व सूक्ष्म जुया

च्वंगु नं खनिगु जुया च्वन । थुपि फुकं न्हापा गवलें जुइके मंनंगु अति हे आनन्दितगु सुखया विपश्यना कुशल उत्पन्न जुया च्वनिगु घरी अनुभव जुइगु संक्षिप्त विवरण खः ।

उगु संस्कारूपेक्षा विपश्यना ज्ञान छिपे जुया क्वातुसे च्वना वइगु अवस्थाय् आर्य मार्ग ज्ञान द्वारा निर्वाणयात प्रत्यक्ष व स्पष्ट रूपं खना वइगु जुया च्वन । व नं उत्पन्न जुइके माःगु आर्य मार्ग कुशल खः । मार्ग कुशल प्यंगू मध्यय् न्हापांगु श्रोतापत्ति मार्ग उत्पन्न जुइ धुनवं उगु मांग्या फल जुया च्वंगु श्रोतापत्ति फन धयागु नं छस्वाकं नतुं उत्पन्न जुइगु जुया च्वन । उकथं श्रोतापत्ति मार्ग थ्यना श्रोतापत्ति मार्ग थ्यना श्रोतापन्न पुद्गल जुइवले उम्ह उम्ह पुद्गल नर्क तिरश्चिन प्रेत व असुरकाय धयागु प्यंगू अपायं सदाया निति मुक्त जुइगु जुया च्वन । देव मनुष्य लोक्य नं क्वे लाःगु जन्मं मुक्त जुया उच्चकोटी थ्यना च्वंगु जन्म दइगु जुया च्वन । उगु देव मनुष्य जन्म नं अप्वलं अप्वः याना न्हेगू जन्म जक खः । उगु न्हेगू जन्मया दुने हे विपश्यना कुशलया प्रभावं अरहन्त मार्ग व फलय् थ्यना अरहन्त जुया वनिगु जुया च्वन । अरहन्त जुइ धुन कि सम्पूर्ण दुःख शान्त जुया च्वंगु निर्वाणय् थ्यनिगु जुया च्वन । उकिं विपश्यना कुशल लिसे आर्य मार्ग कुशलयात नं परिपूर्ण जुइकेमाः, उत्पन्न जुइकेमाः धका भगवान बुद्धं निर्देश याना विज्यागु खः ।

थुकथं विपश्यना कुशलत उत्पन्न जुइके धुंका आर्य मार्ग कुशल उत्पन्न जुइकेगु “कुशल धाक्व परिपूर्ण जुइकेमाः” धयागु

भगवान् बुद्धयागु अनुशासन व उपदेश खः ।

स्वंगुगु अनुशासन व उपदेश थःगु चित्तयत्त पूर्ण परिशुद्ध जुइकेगु खः । पूर्ण परिशुद्ध जुइकेगु धयागु थःगु चित्तय् लोभ द्वेष मोह आदि मानसिक क्लेशत गवलें हे उत्पन्न जुइ मफयेक सदां परिशुद्ध जुइ कथं प्रयात्त यायेगु निर्देशन खः । व अरहन्त मार्ग कुशल पूर्ण जुइगु कथं प्रयास याये धुंका अरहन्त फलय् थ्यंक आचरण याये निति निर्देशन याये माल । उगु अरहन्त फलय् थ्यने धुंम्ह अरहन्त पुद्गलयाके न्ह्याथि जाःगु आरम्भण लिसे सम्पर्क दः वःसां यः तायेकेगु सवाः कायेगु स्वभाव लोभ नं उत्पन्न जुइ मखुत, तं पिडां वइगु दोष नं उत्पन्न जुइ मखुत, अले दृष्टि द्वनिगु मोह नं उत्पन्न जुइ मखुत । गवलें हे उगु मानसिक क्लेशत दइ मखुत । न्ह्यावले हे शुद्ध जुया च्वनिगु जुल । उकथं परिशुद्ध जुइगु, अरहन्त मार्ग कुशल पूर्ण जुइ धुने साथं हे सम्पन्न जुइगु जुया च्वन । अलग धका विशेष अभ्यास याना च्वने माःगु मद्दु । उकि अरहन्त मार्गय् थ्यनी कथं विपश्यना कुशलयात्त पूर्ण जुइ कथं अभ्यास व अभिवृद्धि याये माःगु खः । स्वयं बोधिसत्त्व नं स्वयेगु न्यनेगु आदि प्रकट जुक्व पतिकं उपादानस्कन्ध थयागु नामरूप धर्मया उत्पत्ति विनाशयात् भाविता याना वाःगु खः । अथे भाविता यायां अरहन्त मार्ग द्वारा निर्वाणयात् खका व मीका अरहन्त फलय् थ्यंवाले बुद्धत्वय् थ्यंका विज्यागु खः ।

बुद्ध श्रावकपि नं उकथं नाम रूप धर्मयागु उत्पत्ति विनाशयात् भाविता याना अरहन्त मार्ग व फलय् थ्यंका अर-

हन्त जुया विज्यापि खः । उकथं अरहन्त जुइवले मनय् लोभ
आदि क्लेश मलत उत्पन्न जुइगु अवसर विल्कुल मदया यचुमे
च्वं च्वनिगु जुया च्वन । अथे क्लेश मलं अलग जुया यचुसे
च्वना च्वनिगुलि उगु चित्त न्ह्याथि जाःगु आरम्मणयात नं
क्वातुक ज्वना मखगु जुया च्वन । अथे जुया अन्तिम च्यूति
चित्तया अनन्तरय् न्हगु जन्मया नाम रूपस्कन्धत उत्पन्न जुया
मवमे सम्पूर्ण दुःखं मुक्त व शान्त जुया वनिगु जुया च्वन ।

उकथं जरा दुःख, व्याधि दुःख, मरण दुःख शारीरिक
दुःख मानसिक दुःख नाम रूप संस्कार दुःखत सदाया निति
मुक्त व शान्त जुइका न्ह्यावले सुखी जुया च्वने निति—

“अकुशल धाक्व याये मज्यू, कुशल धाक्व परिपूर्ण
जुइकेमाः, थःगु मनयात वांलाक यचुइकेमाः” धयागु थ्व स्वता
प्रकारया अनुशासनयात वसपोलं निर्देश याना विज्यागु खः ।

का, आः उगु उपदेश व अनुशासनयात त्वयेक पाँच
मिनेटति आचरण व अभ्यास याये निति (उजुंकायं पणिधाय =
च्वेयागु शरीरया भाग तप्यंक तयेमाः “धया तःगु अनुसारं जँ
च्वय्यागु भाग तप्यंक तया फेतुइ माल । परिमुखं सति
उपट्टपेत्वा = स्मृतियात भाविता याये माःगु आरम्मण पाखे
न्ह्यचीका तयेमाः धया तःगु अनुसारं प्वाथय् स्मृति तये माल ।
मिखां स्वया च्वनेगु आवश्यक मज्जूगुलि मिखा तिसिना तये
माल ।

प्वाः फुले जुया वइगु वखते ‘फुले जुया च्वन’ धका
नुमंके माः; मुके जुया वनीगु वखते ‘मुके जुया वन’ धका

लुमंके माः । फुले जुया च्वन, सुके जुया च्वन' धयागु नां
 म्हतुं धया च्वने माः धयागु मदु । मनं मनं जक सीका भाविता
 याना च्वनेगु मात्र खः । भाविता यायेगु लुमंकेगु धयागु धात्थें
 खने दना वःगु नाम व रूपयात गथे खः अथे सिया वड कथं
 विचाः यायेगुयात धाःगु खः । उकिं नां मुख्य मखु । प्वाथय्
 कसे जुया वःगु, टम्म च्वान वःगु, सना च्वंगु सीका च्वनेगु
 जक आवश्यक खः । उगु कसे जूगु टम्म च्वंगु, सगु पालि व्यव-
 हार 'वायो धातु' खः । अथे जुया प्वाः फुले जुया वक्व पतिकं
 शुरूं निसें अन्त थ्यंक, सुके जुया वक्व पतिकं शुरूनिसें कया
 अन्त थ्यंक अटूट रूपं सीका वं वना च्वनेमाः । फुले जूगु अन्त
 जुइवं सुके जुया वनिगु खः । सुके जूगु अन्त जुइवं फुले जुइगु
 खः । दिना च्वने माःगु मदु । भाविता याना सीका छस्वाकं
 न्ह्या वना च्वनेगु खः ।

अथे नं न्हापां भाविता यायेवले समाधि वःलाइ
 मखुनि । उकिं चित्त शान्त व स्थिर मज्जे मे मे थामे नं पिहाँ
 पिहाँ वना च्वने यः । अथे पिहाँ वनिगु चित्तया अवस्थायात नं
 कल्पना याना च्वना, विचाः, याना च्वना, त्वः वना च्वन
 आदि धका गथे खः अथे उत्पन्न जू जू कथं भाविता यानावं
 वनेमाः । अथे भाविता यायेगु 'चिन्तानुपश्यना खः । उकथं
 भाविता याना वनेवले कल्पना दिना वनी । अवले फुले जुइगु
 व सुके जुइगुयात हे न्हापा गथे खः अथे हानं लुमंका च्वनेमाः ।
 शरीरय् छखे मखु छखे त्यानुइवले, पुना वइवले, स्याना वइ-
 वले, सह याये थाकुइवले, त्यानुया वल पुना वल, स्याना

वल आदि धका लुमंका वनेमाः । व वेदनायात भाविता यायेगु
 'वेदनानुपश्यना' खः । स्मृति व समाधि क्वातुया वइवले उकथं
 भाविता याना च्वं च्वं सह याये थाकूगु वेदनात लिक्कया
 वांछ्वया वीथें तना वने यः । गुलि गुलिसिया न्ह्याक्व वासः
 याना नं लंके मफूगु रोग समेतं थथे भावित याना च्वं च्वं हे
 तना वंगु दया च्वन । तःसकं उत्साह वृद्धि याये थाय् मदु ।
 अथे नं आःथें पलख भाविता यायेवले ताउ तक लुमंका च्वने
 माःगु मदु । स्वको प्यकोति जक लुमंका फुले जूगु सुके जूगु हे
 हानं लुमंका वनेगु खः । सः ताइवले 'ताया च्वन, ताया च्वन'
 धका लुमंके धुंका हानं फुले जूगु सुके जूगुयात हे लुमंका
 यंकेमाः । छुं क्षण मात्र भावना यायेवले च्वये धया वया थें
 लुमंका च्वन धाःसा गाः । आ पाँच मिनेट लुमंका वने माल ।

विश्लेषण

आः पाँच मिनेट पू वन । छगू छगू मिनेटया दुने
 जम्मा लुमन्तित न्यय्को ख्वीकोति दयेफु । छगू छगू लुमन्ति
 पत्तिकं मार्गङ्ग धर्मत च्यागू च्यागू उत्पत्ति व वृद्धि जुया च्वंगु
 दु । गुकथं धाःसा— लुमंके फइ कथं उद्योग व व्यायाम याना
 च्वंगु वांलाक प्रयत्न यायेगु सम्यक्-व्यायाम खः । लुमंका च्वनेगु
 सम्यक्-स्मृति खः । लुमना च्वंगु आरम्मणय् दुग्ययेक स्थिर
 जुया च्वंगु सम्यक्-समाधि खः । सम्यक्-व्यायाम, सम्यक्-स्मृति
 व सम्यक्-समाधि थुपि स्वंगू समाधि मार्गङ्ग खः ।

भाविता याना लुमंगु आरम्मणयात गथे खः अथे पिप्रा

च्वंगु गम्यक् दृष्टि खः । आः धं न्हाता भाविता य,यैवले गथे
 खः अथे स्यूगु स्वभात्र वांलाक माण्ट जुइ मखुनि । न्ययगु स्वंगु
 घण्टा आदि सत्तव लगे जुइवले समाधि क्वातुया वइ । चित्त
 उखे सुखे वनी मखु । भाविता याना च्वंगुली जक थ्यावक
 थ्यावक च्वं च्वतो । अजाःगु अवस्थाय् 'फुले जुया च्वन' धका
 लुमंकेगु क्षणय् फुले जूगु छखे, लुमंका सीका च्वनिगु छखे,
 थुकथं छुटे जुइक खने दया वइ । वथे 'सुके जुया च्वन' धका
 लुमंकेगु क्षणय् नं सुके जुया च्वंगु छखे, लुमंका सीका च्वनिगु
 छखे, थुकथं छुटे जुइक खने दया वइ । 'सना च्वन, वना च्वन'
 धका लुमंकेगु क्षणय् नं सना च्वंगु, वना च्वंगु' छखे, लुमंका
 सीका च्वनिगु छखे, थुकथं छुटे जुइक खने दया वइ । खना
 च्वन धका लुमंकेगु क्षणय् नं मिखा व रूप छखे, खना स्यूगु व
 लुमंका स्यूगु छखे, थुकथं छुटे जुइक खने दया वइ । 'ताया
 च्वन' धका लुमंकेगु क्षणय् नं न्हाय्पं व सः छखे, ताया स्यूगु
 व लुमंका स्यूगु छखे, थुकथं छुटे जुइक खने दया वइ । इपि
 फुकं नाम व रूपयात छुटे जुइक स्यूगु "नामरूप परिच्छेद
 जान" उत्पन्न जुइगु संक्षिप्त विवरण खः ।

उकथं खना सिया वये धुका समाधि ज्ञान वृद्धि जुया
 क्वातुया वइगु अवस्थाय् स्वास प्रस्वासया कारणं याना फुले
 जुइगु व नुके जुइगु रूप दया च्वन, फुले जुइगु व सुके जुइगु
 रूप दुगुलि 'फुले जुया च्वन, सुके जुया च्वन' धका भाविता
 याना सीके माला च्वन; संके मास्ति वया सना च्वन; वने
 मास्ति वया वना च्वन; संगु व वंगु दया "सना च्वन, वना

च्व'न' धका भाविता याना सीके माला च्वन । स्वयेगु दया स्वया च्वन; मिखा दुगुलि जना च्वन; स्वया स्यूगुलि 'खना च्वन' धका भाविता याना सीके माला च्वन; ताये माःगु दया ताया च्वन, न्हाय्पं दया ताया च्वन; ताया स्यूगुलि 'ताया च्वन' धका भाविता याना सीके माला च्वन; इत्यादि रूपं कारण व कार्ययात थःगु जानं थुइका सीके माःगु जुया च्वन । इपि फुकं 'प्रत्यय परिग्रह ज्ञान' खः । अनंलि खनिगु ताइगु आदियात भाविता याना सीके अःपु मज्गुलि 'नित्य खः, मुख खः, वाला, जि हे खः धका दृष्टि द्वनिगु जुया च्वन । अथे दृष्टि द्वनिगुलि न्हाइपु तायेका च्वन, यः तायेका च्वन । न्हाइपु तायेका, यः तायेका च्वंगुलि इच्छा यानागु दयेके धका सना जुया च्वन । उकथं सना जुइगु कर्म याना न्हंनहुंगु जन्मत हानं हानं दया वया च्वन । अथे दया वःगुलि जन्म जू जू थाय् वृद्ध, रोगी व मरण जुइ माला च्वन । कायिक व मानसिक दुःखत नं अनुभव याना भोगे याये माला च्वन आदि रूपं नं तीक्ष्ण बुद्धिपिके विशेष ज्ञान दया वइगु जुया च्वन । इपि फुकं प्रतीत्य समुत्पाद अनुसार कारण व कार्ययात स्वाका स्यूगु 'प्रत्यय परिग्रह ज्ञान खः ।

अनं ल्यू समाधि ज्ञान वृद्धि जुया क्वातुया वइगु अवस्थाय् भाविता याना लुमंका च्वं च्वं हे लुमंका सीके माःगु व लुमंका म्यूगु 'हू'हूगु उत्पन्न जुया तुरन्त तना तना वंगु स्पष्ट खना सिया वः । उगु अवस्थाय् उत्पन्न जुया तना तना मदया

वनिगुलि फुक अस्थिर खः, भयप्रदगु दुःख मुकं खः, आत्म
 मखुगु स्वभाव धर्म मात्र खः धका थःगु जानं सिया वडगु जुया
 च्वन । परामर्श याना, प्रत्यवेक्षण याना स्यूगु 'सम्मर्शन जान'
 खः । द्रूतगति उत्पत्ति व विनाश जुया वंगु स्यूगु 'उदयव्वय
 जान' खः । उगु उदयव्वय जान उत्पन्न जुइवले तेज वा प्रकाश
 नं खने दया वये यः, लेताइगु, उत्साहित जुइगु प्रीतित नं अति
 हे जुया वये यः । शरीर व मन नितं अत्यन्त आनन्द ताया
 वये यः भङ्ग जानया अवस्थाय ल्हा-तुति शरीर आदि आकार
 द्रव्य प्रदार्थ तकं जुया मवःसे सीके माःगु व सिया च्वनिगु अति
 बेगं तना तना वनिगु जक खना सिया च्वने यः । संस्कारूपेक्षा
 जान अवस्थाय ला विशेष व्यायाम याये म्वाक हे लुमंति व जान
 अःपुसे च्वंक उत्पन्न जुया च्वनिगु जुया च्वन । छघौ, निर्घौ,
 स्वघौ आदि तक नं छगू हे आमनय् च्वना भाविता याना
 लुमंका च्वने फइगु जुया च्वन । अति हे आनन्दगु खः, उकथं
 गथे खः अथे सिया च्वनिगु फुकं सम्यक्-दृष्टि खः । अथे गथे खः
 अथे सीके खंके येक चित्त क्वलुका वीगु सम्यक्-संकल्प खः ।
 धुगु सम्यक्-दृष्टि व सम्यक्-संकल्प नितं 'प्रज्ञा मार्गङ्ग' खः ।

समाधि मार्गङ्ग स्वंगू व प्रज्ञा मार्गङ्ग निगू थुपि
 न्यागूयात कारक मार्गङ्ग धका अर्थकथाय् उल्लेख याना तःगु
 दु । ज्यामि मार्गङ्ग धाःसां ज्यू । संसारय् ज्यामि न्याम्ह मिले
 चले जुया ज्या याःसा तिनि सिद्ध जुइगु ज्यायात न्याम्हं मिले
 जुया याये माःथें भाविता यायेगु व सीकेगु कृत्य सिद्ध जुइक
 थुपि मार्गङ्ग न्यागुलि भाविता याना लुमकु पतिकं नाप नापं

उत्पन्न जुड्गु जुया च्वन । थुपि मार्गङ्ग न्यागू नाप नापं उत्पन्न
जुया क्वातुया वक्व पतिकं विपश्यना विशेष ज्ञानत वृद्धि जुया
उत्पन्न जुड्गु जुया च्वन ।

अनं ल्यू स्यायेगु, खुड्गु, मैथुन काम गुणय् अधर्माचरण
यायेगु कायिक दुश्चरित्रं विरत जुया च्वनेगु सम्यक्-कर्मान्त खः ।
मखुगु खँ ल्हायेगु, चुगलि यायेगु, ब्वः वीगु वा छाक्क खँ
ल्हायेगु, सार मद्गु खँ ल्हायेगु थुपि वच्चि दुश्चरित्रं विरत जुया
च्वनेगु सम्यक्-आजीविका खः । थुपि मार्गङ्ग स्वंगू 'शील
मार्गङ्ग' खः । थुपि फुकं शील धारण याना, आचरण याना
वसां निसें पूर्ण जुया वःगु दु । भाविता याक्व पतिकं नं थुपि
शील मार्गङ्ग स्वंगू समावेश व सम्पन्न जुया च्वंगु दु । अथे
जुया भाविता याना लुमंकु पतिकं मार्गङ्ग च्यागू अभिवृद्धि
जुड्गु जुया च्वन । उक्तथं अभिवृद्धि जुड्कु पतिकं निर्वाणय्
थ्यनेत सतिना वनी थें खः । पला छिना वं पतिकं थः वने
माःगु थाय् लिसे सतिना वनी थें खः । अन्तिम पलाः माः
थाय् थ्यनी थें तुं अन्तिम भावना व लुमन्ति निर्वाणय् थ्यनीगु
जुया च्वन ।

अथेया कारणय् अवसर चूलाक्व पतिकं फुले जुड्गु
सुके जुड्गु निसें कया लुया वक्व नामरूपतयेत भाविता याना
लुमंका वना च्वनेगु आवश्यक खः । उक्तथं भाविता याना
लुमंका वनेगु अनुसारं 'तथा कथित विपश्यना ज्ञान विशिष्ट
उत्पन्न जुड्का आर्य मार्ग व फल ज्ञान द्वारा निर्वाणयात याकनं
थ्यंका साक्षात्कार याये फये माल ।

स्मृति प्रस्थान धर्म

एकायनो अयं भिवखवे मग्गो सत्तानं विमुद्धिया,
सोक परिदेवानं समतिक्कमाय, दुक्ख-दोमनस्सानं अत्थङ्गमाय,
त्रायस्स अधिगमाय, निब्बानस्स सच्छिक्किरियाय, यदिदं चत्तारो
सतिपट्टाना ॥

लुमंकेगु स्मृतिप्रस्थान प्यंगू धयागु थुगु आचरण मागं
प्राणीपिनि चित्त मल यचुकेत छगू मात्र लं खः । शोक व
परिदेवयात अतिक्रमण याये निति छगू मात्र लं खः । शारीरिक
दुःख व मानसिक दुःख निरोध व शान्त यायेगु छपु मात्र
लं खः । निर्वाणयात साक्षात्कार याये निति नं छगू मात्र
लं खः । थथे वुद्धं कना विज्यागु दया च्वन । प्राणीपिसं लोभ
दोष आदि चित्त मल मानसिक क्लेशत दुगुलि याना मेपिन्त
स्यायेगु, दुःख कण्ठ वीगु, मेपिनिगु सम्पांत खुया कायेगु, लुटे
यायेगु, ह्ययेका कायेगु आदि मभिगू अकुशल कर्मत याना
च्वनिगु खः । उगु अकुशल कर्मया कारणं, प्यंगू दुर्गती वना
नं दुःख सिया च्वं च्वन । भेमेगु कुशल कर्मया कारणं मनु
हं जू वःमा नं आयु पति हाकः जुडगु, रांगी जुडका च्वनिगु,

नसा त्वंसा पुरे मजुङ्गु आदि दुःख कष्ट अनुभव याना भोगे याना च्वने मालिगु जुया च्वन । उगु लोभ दोष आदि चित्त-मल दया च्वंगु कारणं न्हून्हुगु जन्मत उत्पन्न जुया वृद्ध रोग मरण आदि दुःख कष्टत नं भोगे याना अनुभव याना च्वने माला च्वंगु जुया च्वन । अथे जुया 'तथा कथित अपाय दुःख व वृद्ध रोग मरण आदि दुःख मुक्त जुइ मास्ति वःसा उगु लोभ दोष आदि चित्तमलत हटे याना शुद्ध जुइगु रूपं आचरण व अभ्यास यायेमाः । उगु चित्त मलत हटे याना शुद्ध जुइगु रूपं आचरण यायेत उत्पत्ति क्षणया नाम रूपतयेत लुमंका अवगत जुइगु रूपं आचरण याये माःगु थुगु स्मृति प्रस्थान आरचण मार्गं छगू जक दु । अथे जुया लोभ आदि चित्तमलत हटे जुइके मास्ति वःसा थुगु स्मृति प्रस्थान मार्गय् जक गमन व आचरण याये माली । मेकथं धाःसा— एकायन धयागु छगू मात्र लँ खः । थुक्रिया मतलव खः, उगु लँपुं वनेवले कचामचात मदुगु कारणं लँ द्वना मेथाय् थ्यनिगु सम्भावना मदु । थः वने माथाय् जक निश्चित रूपं थ्यंक वने फइगु जुया च्वन । अथे थें तुं थुगु स्मृति प्रस्थान तरीका अनुसारं भाविता याना च्वन धाःसा अन्तिमय् चित्त मल विल्कुल परिशुद्ध जुया च्वंगु अरहन्त फलय् थ्यना धात्थें हे शुद्ध जुया वने फइगु जुया च्वन । अथेया कारणय् चित्त मलत परिशुद्ध जुइक यःसा थुगु स्मृति प्रस्थान मार्गं अनुसार आचरण याना वने माल, धका निर्देशन विया विज्यागु खः ।

न्हापा न्हापायापि बुद्ध, प्रत्येक बुद्ध, अरहन्तपि नं थुगु

स्मृतिप्रस्थान मार्ग द्वारा आचरण याना चित्त मल परिशुद्ध जुइका सम्पूर्ण दुःख शान्त जुया च्वंगु निर्वाणय् थ्यंक विज्यागु खः । अनागतय् नं थुगु स्मृतिप्रस्थान आचरण मार्ग द्वारा हे चित्त मल परिशुद्ध जुइका सम्पूर्ण दुःख शान्त जुया च्वंगु निर्वाणय् थ्यंक वनी तिनिगु खः । आः वर्तमान अवस्थाय् नं गौतम बुद्ध लिसें शिष्य श्रावक अरहन्तपि थुगु स्मृतिप्रस्थान आचरण मार्ग द्वारा हे चित्त मल परिशुद्ध जुइका सम्पूर्ण दुःख शान्त जुया च्वंगु निर्वाणय् थ्यंक विज्यागु खः । थुगु खं सहम्पति ब्रह्मां भगवान बुद्धया न्ह्योने उल्लेख याःगु जुया च्वन । उगु उल्लेख वास्तविक जूगुलि भगवान बुद्धं विरोध मयासे, संशोधन नं मयासे उगु उल्लेख स्वीकार याना कना विज्यागु जुया च्वन ।

संसारय् मनूत विवाहित दम्पति, काय्-मह्याय्, मां-बौ आदि अति प्रियपि विनाश व मरण जुइगु कारण नं शोक सन्ताप जुइका च्वने माला च्वन, ख्वया हाला जुइ माला च्वन । धन सम्पत्ति विनाश जुइगु, ततःसकं रोग जुइका च्वनिगु कारणं शोक सन्ताप जुइका च्वने माला च्वन, ख्वया हाला जुइ माला च्वन । इपि फुकं घृणित व अति भयानक जुया च्वन । इपि फुकं पूर्ण रूपं हटे जुया च्वन धाःसा सुखी जुया च्वनिगु खः । अथेया कारणय् उगु शोक सन्ताप व परिदेव दुःखतयेत हाचां गाया, पार याना निरोध व शान्त जुइ कथं प्रयत्न यायेगु आवश्यक जू । इपि फुकं विल्कुल हटे जुया वनी । भगवान बुद्धया इलय् पटाचारा (चागी) थ्याम्ह

मय्जु थः भात, काय्पि निम्ह, मां-वौ, दाजु-किजा, यःपि, सत्तिक च्वंपि फुकं सिना वंगु कारणं शोक सन्ताप व परिदेव जुइका च्वने माल । मन स्यना उँइ जुइका च्वने माल । उम्ह मय्जु छ्गू अवस्थाय् भगवान बुद्धं उपदेश विया विज्याना च्वंवने वसपोलया न्ह्योने थ्यंकः वल । अवले भगवान बुद्धया उपदेश न्यना, थुगु स्मृतिप्रस्थानय् अनुरूप विचा याना, भाविता याना लुमंका वंगुलि शोक सन्ताप व परिदेव दक्व बिल्कुल तना वन । सदांया निति मानसिक सुख प्राप्त जुया वन ।

थौकन्हे नं भात, काय्-म्ह्याय्, मां-वौ आदिपि सिना नये त्वने छने मफयेक अत्यन्त शोक सन्तप्त जुइका च्वं च्वंपि मनूत जिमिगु निर्देशन अनुसार स्मृतिप्रस्थान आचरण मार्ग द्वारा भाविता याना होश तथा वंपि निन्हु प्यन्हु समय लिपा उगु शोक सन्तापं मुक्त जुया सुखी जुइका च्वंगु दु । अथे सुखी जुइका च्वंपि सलंसः द्वलं द्वः दये धुकल ।

थुगु स्मृतिप्रस्थान मार्ग अनुसार आचरण यात धाःसा थुगु जन्मय् जक मखु मेमेगु जन्मय् नं उगु शोक सन्ताप व परिदेवत बिल्कुल निर्मूल जुया वनिगु खः । उकिं शोक सन्ताप व परिदेव दुःखं सदां निर्मूल जुइका च्वने मास्ति वःसा थुगु स्मृतिप्रस्थान मार्ग अनुरूप भाविता याना, स्मृति पूर्वक आचरण याना वने माःगु जुया च्वन ।

अनंलि प्राणीपि थनया थनसं दुःख सिया च्वने माःगु कायिक व मानसिक दुःखत दया खः । उगु कायिक व मानसिक दुःखतयेत तापाका वांछ्वये फत धाःसा सारा विश्वय

प्राणीपिं छुं हे म्वाक आनन्द जुइका च्वने दइ । कायिक दुःख
 धयागु शरीरय् स्याइगु आदि वेदनत्त खः । उगु कायिक दुःख
 रोगया कारणं नं उत्पन्न जुइगु जुया च्वन । मेपिसं पीडा कष्ट
 वीगुलि नं उत्पन्न जुइगु जुया च्वन । लुफि हाइगु, कथं मुइगु,
 कुतुं वनिगु आदि कारणं नं उत्पन्न जुइगु जुया च्वन । मनय्
 अशान्ति जुइगु मानसिक दुःखत नं वःपि विनाश जुइगु, धन
 सम्पत्ति विनाश जुइगु, भय अन्तराय चूला वइगु, इच्छा याना
 थें पूरा मजुइगु आदि कारणं याना मन स्यनिगु, सुख मदइगु
 ग्याना वइगु इत्यादि कथं उत्पन्न जुइगु जुया च्वन । उगु
 कायिक दुःख व मानसिक दुःखं मुक्त जुइक मुना नं रक्षा याना
 वी फइ मखु । थुगु स्मृतिप्रस्थान मार्ग अनुसार आचरणयाःसा
 त्तिनि इपिं दुःखत फुकं निर्मूल जुया वनिगु खः । आर्थिक
 ज्या खँ मामिला सम्बन्धय् नुगः पुका च्वनीपि मनूतये दथुइ नं
 गुलि गुलि थुगु स्मृतिप्रस्थान आचरणया अभ्यास द्वारा मन
 आनन्द जुइका वःपि दु । गुलि गुलिसिया न्ह्याथें जाःगु वासलं
 नं लंके मफुगु रोग वेदना कायिक दुःखत नं थुगु स्मृतिप्रस्थान
 आचरण द्वारा वांलाक हे लना वंगु दु । कायिक व मानसिक
 दुःख सदां निर्मूल जुइगु तना वनिगु ला थुगु स्मृतिप्रस्थान
 आचरणयात पूर्वक आचरण याना अरहन्त मार्ग व फलय् थ्यन
 धायेवं त्तिनि सिद्ध जुइगु खः । उम्ह अरहन्त जुइ धुम्ह
 व्यक्तियाके परिनिर्वाण च्युति लिपा थुगु कायिक व मानसिक
 दुःखत धाक्व सदांया निति निर्मूल व अन्त जुया च्वन । अथे
 जुया उकथं कायिक व मानसिक दुःख सदां निरोध व शान्त

जुइका न्ह्यावलें सुखी जुया च्वने मास्ति वःसा थुगु स्मृतिप्रस्थान मार्ग अनुरूप आचरण याना वनेगु यायेमाः ।

प्राणीपिके लोभ दोष आदि क्लेशत दया च्वंगुलि न्हून्हुगु जन्म वार वार उत्पन्न जुया जरा व्याधि मरण आदि दुःखत भोगे याना च्वने माःगु खः । उगु दुःख उत्पत्तिया कारण क्लेशयात आर्य मार्ग द्वारा जक निरोध व शान्त याये फइगु जुया च्वन । उगु आर्य मार्गयात नं थुगु स्मृतिप्रस्थान आचरण पद्धति द्वारा तिनि प्राप्त जुइ फइगु जुया च्वन । उलि जक मखु सम्पूर्ण दुःख शान्त जुया च्वंगु निर्वाणय् नं थुगु स्मृतिप्रस्थान मार्ग हे जक थ्यंके फइगु जुया च्वन । उकि क्लेश धाक्व निरोध व शान्त जुइके फुगु आर्य मार्ग व दुःख शान्त जुया च्वंगु निर्वाणय् थ्यंके मास्ति वःसा थुगु स्मृतिप्रस्थान मार्ग अनुरूप आचरण याना वनेगु यायेमाः ।

उगु स्मृतिप्रस्थान आचरण पद्धति धयागु (१) कायानुपश्यना स्मृतिप्रस्थान, (२) वेदनानुपश्यना स्मृतिप्रस्थान, (३) चित्तानुपश्यना स्मृतिप्रस्थान, (४) व धर्मानुपश्यना स्मृतिप्रस्थान धका प्यथी दया च्वन ।

इपि प्यंगू मध्यय् कायानुपश्यना स्मृतिप्रस्थान धयागु— 'काय' धयागु रूप समूहयात भाविता याना लुमंका स्यूगु खः । उगु कायानुपश्यना अनुसार क्खियता प्रकारं भाविता यायेगु तरीका विस्तृत रूपं क्यना तःगु दु । इपि क्खियगू मध्यय् न्हापागु आनापान स्मृति कर्मस्थान खः । आनापान धयागु सासः दुकायेगु व पिकायेगु खः । उगु दुहाँ पिहाँ जुइगु फय्यात

न्हाय् च्वकाय् थिया दुहाँ पिहाँ जुक्व पतिकं 'दुहाँ वया च्वन, पिहाँ वना च्वन' आदि धका अटूट रूपं लुमंका भावना याना च्वनेमाः । उकयं लुमंका भावना याना च्वं च्वं ध्यान समाधि उत्पन्न जुया वइवले उगु ध्यानयात पृष्ठभूमि याना नामरूपया उत्पत्ति, विनाश, अनित्य आदि सिया वइगु विपश्यना ज्ञान उत्पत्ति जुइकेया निति अर्थकथाय् व्यख्या याना तःगु दु ।

निगूगु— वनेगु दनेगु आदियात भाविता यायेगु खः । उकियात लिपा तिनि विस्तृतं कने माली ।

स्वंगूगु— सम्प्रजन्य प्यंगू द्वारा भाविता यायेगु खः । थ्व नं लिपा तिनि विस्तृतं कने माली ।

प्यंगूगु— सँ, चिमिसँ, लुसि, वा, छ्यंगु आदि ३२ गू रूप कोट्टासतयेत भाविता यायेगु खः । उगु ३२ गू रूप वेदना कोट्टासतयेत भाविता याना ध्यान समाधि लाभ जुइवले उगु ध्यानयात पादक वा लिधंसा याना विपश्यना उत्पन्न जुइगु नं लिपा तिनि स्पष्ट रूपं कने माली ।

न्यागूगु— प्यंगूगु धातु भाविता याना विपश्यना अभिवृद्धि जुइकेगु खः । उकियात नं लिपा तिनि स्पष्ट रूपं कने माली ।

खुगूगु निसं कया १४ गू तक गुथी लाश आदि लिसे तुलना याना घृणितगु अशुभ लुया वयेक भाविता यायेगु खः ।

उगु १४ ता प्रकारया कायानुपश्यना मध्यय् निगूगु अनुसार भाविता यायेगुयात (गच्छन्तो वा गच्छामीति पजा-

नार्ति) वना च्वंसा 'वना च्वना' आदि धका शरीरयागु हाव-
 भाव आभार प्रकट खने दया वक्व पतिकं, उत्पत्ति जुक्व पतिकं,
 लुमंका भाविता याना गथे खः अथे सीकेया निति निर्देशन
 विया तन । उकि वना च्वनेगु अवस्थाम् वना च्वंगु, सना
 च्वंगु शरीरयागु पहः चहःयात क्वथीक विचाः याना 'वना
 च्वना, वना च्वना' धका भाविता याना च्वनेमाः । तुति
 ल्ह्वंसां निसं द्युगु अन्त तक पलाः छ्युक्व पतिकं लुमंका
 भाविता याना वनेमाः । मेकथं जूसा—“जःगु तुति यंका च्वना
 खःगु तुति यंका च्वना” धका भाविता यायेमाः । हानं मेकथं
 जूसा—‘ल्ह्वना च्वना, न्ह्याका च्वना, दिका च्वना’ धका
 भाविता यायेमाः । वना च्वनेगु ताता दना च्वंसां नं थिग्गिक
 दना च्वंगु शरीरयात क्वथीक विचाः याना ‘दना च्वना, दना
 च्वना’ धका अट्ट रूपं भाविता यायेमाः । दना च्वनागु तोता
 फेतु वनेवले क्वच्छुना वंगु शरीरया पहः चहःयात क्वथीक
 विचाः याना ‘फेतु वना’ धका लुमंलु लुमंक्ं फेतुइमाः । फेतुइ
 सिवइवले ल्हा-तुति म्ह मिले चले यायेगु दुसा उगु मिले चले
 यायेगुयात लुमंका लुमंका मिले चले यायेमाः । छुं मिले चले
 मयासे शान्तं फेतुना च्वनेवले कसे जुया फेतुना च्वंगु शरीर-
 यागु पहः चहःयात क्वथीक विचाः याना ‘फेतुना च्वना, फेतुना
 च्वना’ धका नं अट्ट रूपं लुमंका भाविता याना च्वनेमाः ।

उकथं फेतुइगु द्यथी जक लुमंका च्वं च्वं प्रयत्न यायेगु
 चीर्यं सिथिल जुया च्वन धाःसा मेथाय् छथाय् स्यूगु नं स्वाका
 ‘फेतुना च्वना, थिया च्वन, फेतुना च्वना, थिया च्वन’ धका

अट्ट रूपं बांलाक लुमंका भाविता याना च्वनेमाः । मेकथं धाःसा- फेतुना च्वनेवले प्वाः फुले जुया वःगु, सुके जुया वंगु प्रकट जुया च्वनिगु जुया च्वन । उकिं उगु फुले जूगु, सुके जूगुयात नं क्वातुक ध्यान तथा 'फुले जुया च्वन, सुके जुया च्वन, फुले जुया च्वन, सुके जुया च्वन' धका अट्ट रूपं लुमंका भाविता याना च्वनेमाः । थ्व नं प्वाथय् खने दया च्वंगु शरीरयागु आकार प्रकार रूपयात भाविता याना सीका च्वंगु खः । उकथं शरीरयागु आकार प्रकार दक्वं भाविता याये माःगु खँ (यथा यथा वा पनस्स कायो पणिहितो होति, तथा तथा न पजानाति = स्थित जुया च्वंगु आकार प्रकारं रूप समूह कार्ययात स्यू) धका कना तःगु खः । उगु निर्देशन अनुसारं ल्हा-तुति आदि आदि अङ्ग प्रत्यङ्ग संकेगु, मिले यायेगु, मिखा तिसिगु, मिखा चायेकेगु प्वाः सनिगु आदि शरीरयागु पहः चहः फुकं लुमंका भाविता याना गधे खः अथे सीके फइ कथं आचरण याये निति क्यना तथा विज्यःगु खः । अथेया कारण्य् जिमिसं अप्वःसिनं सीके अःपुगु फुले जुइगु, सुके जुइगु निसं शुरु याना भाविता याये निति निर्देशन विया च्वनागु खः । निर्देशन अनुसारं भाविता याना विपश्यना ज्ञान विशेष मार्ग फल धर्मत विशेष साक्षात्कार याना सन्तोष जुया वंपि व्यक्तिपि छ्गू लाखं मयाक दये धुंकल ।

फेतुना च्वनेगु तोता गोतुलेवले नं मिले चले याक्व शरीरयागु पहः चहःतयेत क्वातुक लुमंकु लुमंकु गोतुलेमाः । अथे गोतुलेवले उगु क्षण्य् हे विशिष्ट धर्म प्राप्त जुइफु । व

खं आयुष्मान आनन्द अरहन्त जुया वंगु घटनां स्पष्ट जू ।

आयुष्मान आनन्दं भगवान बुद्ध परिनिर्वाण जुया विज्याये धुका स्वला व प्यन्हु दुखुनु प्रान यामंतिसें इरुथिरु जुया अरहन्त जुइया निति कोशिस याना विज्यागु जुया च्वन । इरुथिरु जुया च्वं च्वं धायैवने आः कना च्वनाये 'वना च्वना, वना च्वना, जःगु तुति न्ह्याका च्वना, खःगु तुति न्ह्याका च्वना, ल्हना च्वना, न्ह्याका च्वना, दिका च्वना' धका भाविता यायेगुथे तुं जुइमाः । चच्छि यंकं इरुथिरु जुया कोशिस पूर्वक भाविता यायां मुथसिया नसंचा ई तकं थ्यंगु जुया च्वन । तर थःम्हं प्राप्त याये मास्ति वःगु अरहन्तत्वय् धाःसा मथ्यंगु जुया च्वन । अथे जुसेलि आयुष्मान आनन्दं विचाः यात-जोर तोरं वलं फक्व प्रयत्न यानागु शक्ति हे फुत । थ्वयासिकं अप्वः प्रयत्न याये माःगु आवश्यक मदुथे च्वन । छाय् विशेष धर्म प्राप्त मजूगु जुइ ? भगवान बुद्धं उत्साहित याना धया विज्यागु खः, 'आनन्द, छंके पारमी कुशल सम्पन्न जुया च्वंगु दु । प्रयत्न यानावं यंकी, याकनं अरहन्त जुइ ।' व निःसन्देश सत्य वचन जुइमाः । जि चच्छि यंकं इरुथिरु जुया प्रयत्न याना च्वनागुलि वीर्य अप्वः जुया समाधि कमजोर जुया च्वन । उकिं भावना अभिवृद्धि जुइ मफुगु जुइमाः । वीर्य व समाधि पाःलाकेत गोतुला प्रयत्न याये धका मती लुइका कोथाय् दुने वना खाताय् फेतुत । फेतुइगु तोता गोतू वन । उकथं गोतू चंवले विपश्यना ज्ञान क्रम, च्वेयागु मार्ग फल क्रम छमिकथं अभिवृद्धि ज्या अरहन्त जुया विज्यात । उगु घटना आः कना

च्वनागु भावना तरीका अनुसारं लुमंका गोन् वं वं भाविता याना फुंग्य् छद्यो मध्यवं अरहन्त मार्ग फन्य् थ्यंगु खः । संयोग चूलात धाःसा विशिष्ट धर्म उत्पत्ति जुइगु अति हे चनाख जू । शरीरयागु हाव भाव खने दया वक्व पतिकं अटूट रूपं लुमंका भाविता याना यंकेगु जक आवश्यक जुया च्वन ।

थुलि जुइवले (२) कायानुपश्यना अनुसार भाविता यायेगु तरीका पूवन धाःसां जिल । उकथं भाविता याना च्वं च्वं समुदय धम्मनुपस्सी वा कार्यास्मि विहरति वय धम्मनुपस्सी वा कार्यास्मि विहरति, समुदय वय धम्मनुपस्सी वा कार्यास्मि विहरति = शरीरयागु आकार प्रकार रूपया उत्पत्ति विनाशयात भाविता याना खंका च्वन, उत्पत्ति विनाशया कारणयात नं भाविता याना खंका च्वन' इत्यादि रूपं कना तःथे उत्पत्ति विनाश आदियात नं थःगु ज्ञान खंका सिया वइगु जुया च्वन । 'वना च्वना' धका लुमंकेवले 'वनेगु' छं मस्यूगु रूप खः । 'लुमकेगु' सीके फुगु नाम खः आदि धका नाम व रूपयात छुटे याना सिया च्वनिगु जुया च्वन । 'फुने जुया च्वन' धका लुमंकेवले फुने जुइगु रूप खः, लुमकिगु नाम खः । आदि धका नं नाम व रूपयात छुटे जुइक सिया च्वनिगु जुया च्वन । अनं ल्यू वने मास्ति वइगु चित्तया कारणं याना वनेगु रूप उत्पत्ति जुइगु जुया च्वन, दने मास्ति वइगु चित्तया कारणं याना दनेगु रूप उत्पत्ति जुइगु जुया च्वन, वनेगु रूप दुगुलि 'वना च्वना' धका लुमंकेगु नाम उत्पत्ति जुइगु जुया च्वन । इत्यादि रूपं पारमी ज्ञान गुलि च्वय् लात उलि छुटे

याना सिया च्वतिगु जुया च्वन । उकयं गथे खः अथे सिया वडगु जूया निति (अनिस्सितो च विहरति = तृष्णा द्वारा आधार मकासे च्वना च्वन) आदि धका कना तःगु अनुसारं दिपा मदयेक उत्पत्ति विनःश जुया च्वनिगुयात जक अनुभव याना सिया च्वनिगु जुया नित्य, सुख, शुभ रूपं यः तायेकां, क्वातुक ज्वना च्वनि मखुगु जुया च्वन । आत्म, जीव रूपं दृष्टि द्वंका नं क्वातुक ज्वना च्वनि मखुगु जुया च्वन । अनित्य, दुःख व अनात्म धका जक सिया च्वनिगु जुया च्वन । उगु अनित्य आदि ज्ञानत छिन्ने जुया पूर्वनीगु अवस्थाय् निर्वाणं साक्षात्कार याना आर्य मार्गं व फन्न ज्ञान उत्पन्न जुया वनिगु खः । अरहन्त मार्गं फलय् थ्यन कि अरहन्त जुया वनिगु खः । अरहन्त जुइ धुनेवं परिनिर्वाण च्यति लिपा सम्पूर्णं दुःखं फुकं शान्त जुया वनिगु जुया च्वन । दकले क्वेयागु श्रोतापत्ति मार्गं फलय् थ्यना श्रोतापन्न जुइ धुनेवं हे अयाय भवं मुक्त जुया वनिगु जुया च्वन । उकि दकसिन्ने क्वेयागु तं उगु श्रोतापन्न भावय् क्यनिगु थ्यनिगु कयं लुमंका भाविता याना प्रयत्न याना वने माःगु जुया च्वन ।

सम्प्रजन्य प्यंगू अभिवृद्धि

आः (३) सम्प्रजन्य प्यंगू अभिवृद्धि यायेगु तरीकां व्याख्या याना कने माली । सम्प्रजन्य प्यंगू छु छु धाःसा १) सार्थक सम्प्रजन्य २) सप्पाय सम्प्रजन्य ३) गौचर सम्प्रजन्य

व ४) अमम्मोह सम्प्रजन्य । थुपि प्यंगु नथत्तु छु छुग्गु ज्या खं याये त्यइ ल्हाय् त्यइवले लाभ दइ मदइ विचाः याना लाभ दइगु ज्या खं जक यायेमाः, ल्हायेमाः । उकथं विचाः यायेगु सार्थक सम्प्रजन्य खः । लाभ दइगु ज्या हे जूसां योस्य जू ला मजू ला विचाः याना योग्य जूसा जक यायेगु, ल्हायेगु यायेमाः । उगु सप्पाय सम्प्रजन्य खः । उगु सम्प्रजन्य निगु व्यावहारिक ज्या खंयं नं यक्व फाइदा दये फइगु ज्या निति उपयोगी जू ।

भावना अभ्यास याना च्वनेवले नं इरुथिरु जुया अभ्यास याये, फेनुना अभ्यास याये आदि धका चिन्तना यायेवले लाभ दइ मदइ योग्य जू मजू विचाः याना अभ्यास यायेगु आवश्यक जू । अटूट रूपं भाविता याना लुमंका च्वनेवले धाःसा विच्चे विचाः याना च्वनेगु आवश्यक मदु । न्हापा गथे खः अथे दिपा मदयेक भाविता याना लुमंका च्वनेगु जक मुख्य खः ।

गौचर सम्प्रजन्य धयागु-विपश्यना भाविता याना च्वंम्ह जुल धाःसा उत्पन्न जुया च्वनिगु नामरूपतयेत अटूट रूपं भाविता याना सिया च्वनिगु खः । अमम्मोह सम्प्रजन्य धयागु उगु गौचर सम्प्रजन्य अनुसार अटूट रूपं भावितः याना च्वं च्व समाधि क्वातुया वइवले क्षण क्षण पतिकं उत्पत्ति विनाश जुया च्वंगुयात थःगु हे ज्ञानं खना वइगु घरी अनित्य खः, भयानक दुःख मात्र खः आत्म मखुगु नामरूप स्वभाव धर्म मात्र खः । धका स्पष्ट रूपं छुटे छुटे जुइक सिया च्वनिगु असम्मोह = ऊत्ते मज्जे, सम्प्रजन्य = यथार्थ रूपं रयूगु जान खः धका धाये माःगु जुया च्वन ।

उकथं अट्ट रूपं भाविता याना गथे खः अथे सिया च्वनिगुयात (अभिवकन्ते पटिक्कन्ते सम्पजानकारी होति) न्ह्योने वनेवले, लिहाँ वयेवले गथे खः अथे सीका याना च्वनी आदि धका कना तल । इपि फुक न्ह्योने वक्व पतिकं लिहाँ वक्व पतिकं पलाःयात अट्ट रूपं भाविता याना लुमंका गथे खः अथे सीकेया निति निर्देशन विया तःगु खः । उकिं न्ह्यवः कना वयाथें वना च्वना, वना च्वना, जःगु तुति न्ह्याका च्वना, खःगु तुति न्ह्याका च्वना, ल्हना च्वना, न्ह्याका च्वना, दिका च्वना इत्यादि रूपं टूटे मजुइक लुमंका वना च्वनेगु खः । उकथं भाविता याये योग्यगु धर्मयात अट्ट रूपं भाविता याना च्वनेगु गौचर सम्प्रजन्य खः । उकथं अट्ट भाविता याना च्वं च्वं समाधि ज्ञान क्वातुया वइवले मस्यूगु रूप, भाविता याना स्यूगु नाम, थुकथं नं नाम व रूपयात छुटे याना सिया वइगु जुया च्वन । नाम व रूप धका धाये मसःसां सीके माःगु व स्यूगु धका थुकथं छुटे याना स्यूसानं नामरूपयात सीकेगु ज्या सिद्ध जू । अनं ल्यू वने मास्ति वःगु चित्तया कारणं वना च्वन, वंगुलि वना च्वन धका लुमंके माला च्वन धका उकथं नं कारण व कार्ययात छुटे याना सिया वइगु जुया च्वन । अनं ल्यू वने मास्ति वःगु, वंगु लुमंकेगु फुकं तुरन्त लोप जुया वनिगुलि स्थिर मदु इत्यादि रूप नं स्पष्ट छुटे जुइक सिया वइगु जुया च्वन इपि फुकं गथे खः अथे स्यूगु असम्मोह सम्प्रजन्य खः ।

(आलोकिते विलोकिते सम्पजानकारी होति) ततः प्यंक स्वयेवले व व्यथां स्वयेवले नं लुमंका भाविता याना गथे

खः अथे सीकेमाः । स्वस्व पतिरुं खंस्व पतिरुं 'स्वयां च्वना,
 खना च्वना' धका लुमंका भाविता यायेमाः । व नं गौचर
 सम्प्रजन्य खः । उकथं लुमंका भाविता याना च्वं च्वं स्वःगु
 खंगु, भाविता याना स्यूगु तुरन्त तना मदया वनिगुलि स्थिर
 मदु, आदि धका गथे खः अथे स्यूगु असम्मोह सम्प्रजन्य खः ।
 साधारण मनूतयेसं खनिगुयत्त व खंगुयात्त नं सदां स्थिर जुया
 च्वंगु दु धका विचाः याइगु जुया च्वन । व परम्परा कथं
 सिया च्वनिगु द्रुगु दृष्टि खः । समाधि ज्ञान क्वातुया वइवले
 हावलासायाः जः तुरन्त तना वनी थें खने माःगु, खंगु लुमंका
 स्यूगु फुकं तुरन्त तना तना वना च्वनिगु थःगु ज्ञानं स्पष्टं सिया
 वः । थुगु यूरोप व अमेरिकायापि वैज्ञानिकतयेसं चल चित्र
 क्यनिवले छगु मेकेण्डया भित्रे फिलिम थू स्वी प्रूति हिलावं
 धका क्यना तल । चीम्या दुने च्वंगु प्रकाश नं छगु सेकेण्डया
 भित्रे न्यय्को हिला वं धका क्यना तल । तर साधारण
 मनूतयेगु ज्ञान व दृष्टि उकथं द्रूतगति हिला च्वंगु सीके व
 खंके अःपु मजू । विषयना भाविता याना च्वंमह योगी भङ्ग
 ज्ञानय् थ्यनिवले खंके माःगु व खनिगु भाविता याना स्यूगु
 छगुलि ल्यू मेगु अति द्रूतगति तना मदया वना च्वनिगु अनुभव
 याना सीका काइगु जुया च्वन । उकि अस्थिर खः; यः तायेके
 वहःगु, लिधंसा काये वहःगु मदया मुकं दुःख खः; आत्म जीव
 मखुगु नाम रूप स्वभाव धर्म मात्र खः धका स्पष्टं सिया वइगु
 जुया च्वन । व फुकं असम्मोह सम्प्रजन्य खः ।

(समिञ्जिते पसारिते सम्पजानकारी होति) ल्हा

तुति कयेकुंकु पतिकं, चकंकु पतिकं 'कये कुंका च्वना, कये कुंका च्वना, चकंका च्वना, चकंका च्वना धका अटूट रूपं लुमंका भाविता यायेमाः । अथे लुमंकु लुमंकुं बुलुहुं बुलुहुं कये कुंकेगु चकंकेगु यायेमाः । अथे लुमंका च्वं च्वं कये कुनिगु, चकनिगु सनिगु रूपत छगूं ल्यू मेगु द्रूतगति तना मदया वनिगु लुया वइगु जुया च्वन । उकि चकनिगु कयेकुनिगु रूप लिसं लुमंका स्यूगु फुकं अनित्य दुःख व अनात्म मात्र खः धका स्पष्टं सिया वइगु जुया च्वन । व फुकं असम्मोह सम्प्रजन्य खः ।

अनं ल्यू चीवर पात्र आदि परिष्कारत ज्वनेगु, प्रयोग यायेगु अवस्थाय नं अटूट रूपं लुमंका ज्वने माःगु, प्रयोग याये माःगु नये त्वनेवले नं अटूट रूपं लुमंका नये त्वने माःगु, दिसा पिसाव यायेवले अटूट रूपं लुमंके माःगु, द्यनेवले, दनेवले, खं ल्हायेगु आदि अवस्थाय नं अटूट रूपं लुमंके माःगु, उकथं लुमंका अनित्य आदि धका गथे खः अथे सीके माःगुयात नं गौचर सम्प्रजन्य असम्मोह सम्प्रजन्य रूप्य कना तःगु दया च्वन ।

प्यंगू धातुया भावना

आः कना वयाथें शरीरयागु पहः चहःयात अटूट रूपं भाविता याना च्वं च्वं छाःगु, क्वाचुगु स्पर्श सी दया वइवले पृथ्वी धातुयात स्पष्टं सिया वइगु जुया च्वन । पूगु, क्वाःगु, ख्वाउंगु सी दया वइवले तेजो धातुयात स्पष्टं सिया वइगु

[६२]

जुया च्वन । फुले जूगु, कसे जूगु, घ्वाःगु, संगु सी दया वइवले वायुधातुयात स्पष्टं सिया वइगु जुया च्वन । ती कंगु, प्याःगु सी दया वइवले आपोधातुयात स्पष्टं सिया वइगु जुया च्वन । अथे जुया थुगु रूपकाय शरीरय् प्यंगू धातु मात्र दु; जीवित जुया च्वंम्ह आत्म जीव मद्दु धका स्पष्टं सिया वइगु जुया च्वन । उगु प्यंगू धातुत नं दिपा मदयेक द्रुतगति उत्पत्ति विनाश जुया च्वनिगुलि अनित्य, दुःख व अनात्म मात्र खः धका सिया वनिगु जुया च्वन । लुमंका भाविता याक्व पतिकं उकथं सिया वःगु नं द्रुतगति तना तना वनिगुलि अनित्य दुःख व अनात्म खः धका थुकथं सिया वइगु जुया च्वन । उकथं गुकथं खः उकथं सीका प्रजा ज्ञान छिपे जुइवले आर्य मार्ग ज्ञान द्वारा निर्वाण साक्षात्कार याना श्रोतापन्न आदि जुया वने फुगु जुल ।

सतिपट्टान उपदेश प्रथम भाग क्वचाल ।

स्मृति प्रस्थान देशना-२

उखुनु स्मृति प्रस्थान देशना न्हापांगु अध्याय कना वये धुन । थॉं निगूगु अध्याय कने त्यना । वेदना गुकथं भाविता यायेमाः धयागु खं भगवान बुद्धं थथे कना तथा विज्यागु दुः-

मुखं वा वेदनं वेदयमानं मुखं वेदनं वेदयामीति पजानाति । दुक्खं वा वेदनं वेदयमानो दुक्खं वेदनं वेदयामीति पजानाति । अदुक्खममुखं वा वेदनं वेदयमानो अदुक्खममुखं वेदनं वेदयामीति पजानाति = मुख वेदनायात अनुभव याना च्वना धका सीकेमाः । दुःख वेदनायात अनुभव याना च्वनेवले दुःख वेदना अनुभव याना च्वना धका सीकेमाः । दुःख नं च्वनेवले सुख वेदना अनुभव याना मखुगु सुख नं मखुगु उपेक्षा वेदनायात अनुभव याना च्वनेवले उपेक्षा वेदना अनुभव याना च्वना धका सीकेमाः । इत्यादि कथं कना तथा विज्यात ।

अथेया कारण्य् फुले जुया च्वन, सुके जुया च्वन' धका लुमंका च्वं च्वं शरीर्य् त्यानुइगु स्याइगु आदि सह याये थाकुइगु वेदनात खने दया वल धाःसा 'त्यानुया च्वन, त्यानुया च्वन, स्याना च्वन, स्याना च्वन इत्यादि धका क्वथीक विचाः याना ,लुमंका भाविता याना च्वनेमाः । उकथं भाविता याना च्वं

च्वं सह याये थाकूगु तना वन धाःसा फुले जूगुः मुके जूगु हानं
 लुमंकावं वनेमाः । सह याये थाकूगु वढे जुया वल धाःसा
 नं फति फक्व सह याना भाविता याना च्वनेमाः । “सह याःसा
 निर्वाणय् थ्यनि” धयागु वमी उखान सहयाये थाकूगु वेदनायात
 भाविता यायेगुली अति हे पाय्छि जू । मह याना, धिनाह
 जुया लुमंका च्वं च्वं सह याये थाकूगु विल्कुल तना वनिगु नं
 दया च्वन । उकथं तना वनिगु वखते हानं ‘फुले जुया च्वन,
 मुके जुया च्वन आदि धका भाविता याना च्वं च्वं विपव्यना
 ज्ञानत विशेष रूपं अभिवृद्धि जुया वये यः । छुं जुया सह
 याये हे मफयेक दुःख वेदनात वढे जुया वल धाःसा आशान हिले
 फु । आसन हिलेवले क्वथीक क्वथीक भाविता याना बुलुहं
 बुलुहं हिलेमाः । आः कना वया च्वनागु कायिक दुःख वेदना
 भाविता यायेगु क्रम खः । ‘फुले जुया च्वन मुके जुया च्वन धका
 भाविता याना च्वं च्वं मन दिक्दार जुइगु, मन स्यनिगु आदि
 मानसिकं दुःख उत्पन्न जुया वःसा उकीयात नं मन दिक्दार
 जुया च्वन, मन स्यना च्वन इत्यादि धका लुमंका च्वनेमाः ।
 उगु मानसिक दुःख नं भाविता याना च्वं च्वं गुलिचां मदुवं
 तना वने यः । अनं ल्यू फुले जूगु मुके जूगुयात हानं लुमंकावं
 वनेगु खः । शरीरय् आनन्दगु स्पर्श सुख वेदना उत्पन्न जुया
 वल धाःसा उकीयात नं ‘आनन्द जुया च्वन, आनन्द जुया
 च्वन’ धका भाविता याना यंकेमाः । मनय् लये ताइगु, न्ह्या-
 डपु ताइगु उत्पन्न जुया वइवले उकीयात नं ‘लय् ताया च्वन,
 न्ह्याडपुया च्वन आदि धका लुमंका वनेमाः । थुगु मन आनन्द

जुइगु मुख वेदना उदयव्वय ज्ञानय् थ्यनीगु अवस्थाय् ततःसकं लुया वये यः । अवले प्रसन्न व प्रफुल्लित जुइगु प्रीति नं ततःसकं खने दया वये यः । उकियात नं 'प्रसन्न जुया च्वन, प्रसन्न जुया च्वन' धका लुमंका यंकेमाः । भिगु नं मखु मभिगु नं मखु मध्यस्थगु अनुभूति उपेक्षा वेदना ला शरीरय् व मनय् न्ह्यावले धयार्थे जुया च्वनीगु खः । अथे नं अनुभव रूपय् सीके अःपु मजू । सभाधि ज्ञान विशेष रूपं क्वातुया वइवले तिनि भाविता याना लुमंका च्वं च्वं दुःख तना वना मुख लुया मवनिवं भिगु नं मखु मभिगु नं मखु मध्यस्थगु वेदना सी दयेक वये यः । उगु मध्यस्थगु वेदनायात नं लुमंका भाविता यायेमाः । विशेषत उदयव्वय ज्ञान छिपे जुइवले व भङ्ग ज्ञानय् थ्यनिवले उगु उपेक्षा वेदना सी दयेक वये यःगु जुया च्वन । संस्कारूपेक्षा ज्ञान थ्यनिवले ला फन जक स्पष्ट जुया वइगु खः । उकथं स्पष्ट जुइवले उगु उपेक्षायात नं लुमंका यंकेमाः ।

समाधि ज्ञान क्वातुया वइवले उगु वेदनायात 'त्यानुया च्वन, पुना च्वन, स्याना च्वन' इत्यादि रूपं लुमंकु पतिकं थि थि छुटे छुटे जुया तना तना वंगु स्पष्ट जुया वः । साधारण मनूत-येके त्यानुइगु पुइगु स्याइगु आदि ताउ तक सह याये थाकु क स्थिर जुया च्वन धका मती लुया वइगु जूसां स्मृति ज्ञान क्वातुया च्वपि योगी तयेके थो थो भाग भाग कुच्चा कुच्चा दला च्वंगुथे जक स्पष्ट खने दया वइगु जुया च्वन । सह याये थाकु मजूसे सामान्य रूपं जक नं दया च्वनिगु जुया च्वन ।

अटूट रूपं छंस्वाकंतुं लुमंका वं यकेवले तःसकं तःतःधंगु दुःख
वेदनात समेतं पूर्णं रूपं तना मदया वंगु खने दया वये यः ।
उकिं (समुदय धम्मानुपस्सी वा वेदनासु वितरति । वय धम्मा-
नुपस्सी वा वेदनासु विहरति । समुदय वय धम्मानुपस्सी वा
वेदनासु विहरति = वेदनाय् उत्पत्ति व विनाशयात भाविता
याना च्वनिगु जुया च्वन । इत्यादि धका क्यना तल । उगु
अनुभव जुडुगु वेदनाया उत्पत्ति विनाशयात भाविता याना
सिया च्वनिबले नं आर्यं मार्गं फलय् थ्यना श्रोतापन्न आदि जुया
वनेफु । (थ्व वेदनानुपश्यना स्मृति प्रस्थान उत्पन्न जुडुगु क्रम
खः)

चित्तानुपश्यना स्मृतिप्रस्थान

चित्तयात भाविता याना स्यूगु चित्तानुपश्यनायात
(सरागं वा चित्तं सारागं चित्तन्ति पजानाति, वीतरागं वा
चित्तं वीतरागं चित्तन्ति पजानाति = राग सहितगु चित्तयात
रागं सहितगु चित्त धका स्यू, राग रहितगु चित्तयात राग रहि-
तगु चित्त धका स्यू) इत्यादि रूपं १६ ता प्रकारया चित्त
उत्पत्ति जुवव पतिकं सीकेगु क्रम क्यना तःगु दु ।

उकिं 'फुले जुया च्वन' मुके जुया च्वन धका
लुमंका भाविता याना च्वं च्वं राग सहितगु चित्त उत्पन्न जुल
धाःसा उग् चित्तयात राग सहित जुया च्वन धका भाविता याये

माः । अथे भाविता यायेवले उगु राग सहितगु चित्त दिना वनिगु जुया च्वन । उगु अवस्थाय् राग रहितगु चित्त जक खने दयेक उत्पन्न जुया च्वनिगु खः । उगु चित्तयात राग रहित जुया च्वन धका भाविता यायेमाः । अथे हे थें दोष सहितगु चित्त उत्पन्न जुइवले नं दोष सहितगु चित्त उत्पन्न जुया च्वन धका भाविता यायेमाः । दोष सहितगु चित्त त्वादला वनिवले दोष रहितगु चित्तयात्त नं अथे हे भाविता यायेमाः । नित्य खः, सुख खः, जि हे खः धयागु द्वंगु विचाः मोह उत्पन्न जुइवले नं उगु चित्तयात द्वंगु विचाः धका भाविता यायेमाः । अथे हे थें चञ्चलगु चित्त उत्पन्न जुइवले नं चञ्चल जुया च्वन धका भाविता यायेमाः । अलसि चित्त उत्पन्न जुइवले नं अलसि जुया च्वन धका भाविता यायेमाः । उकथं उत्पन्न जू जू पतिकं चित्तयात लुमंका भाविता याना सीकेमाः । समाधि ज्ञान क्वातुया वइवले भाविता याक्व पतिकं क्षण क्षणय् द्रुतगति उत्पत्ति विनाश जुया वना च्वंगुयात जक खना च्वनिगु जुया च्वन । उकिं:-

(समुदय धम्मानुपस्सी वा चित्तस्मि विहरति, वय धम्मानुपस्सी वा चित्तस्मि विहरति, समुदय वय धम्मानुपस्सी वा चित्तस्मि विरहति) चित्तय् उत्पत्ति यात विनाशयात व उत्पत्ति विनाशयात भाविता याना च्वनिगु जुया च्वन आदि धका क्यना तःगु जुया च्वन । उगु चित्तया उत्पत्ति विनाशयात भाविता याना सिया च्वनिवले नं आयं मार्ग फलय् थ्यना श्रोतापन्न आदि जुया वनेफु । (थ्व चित्तानुपश्यना स्मृतिप्रस्थान उत्पन्न जुइगु क्रम खः) ।

धर्मानुपश्यना स्मृतिप्रस्थान

आः धर्मानुपश्यना स्मृतिप्रस्थानयात संक्षिप्त रूपं कन माली । थुगु धर्मानुपश्यना भगवान् बुद्धं न्यागु प्रकारं विभाजन याना कना विज्याना तःगु दु । उगु न्यागु प्रकार मध्यय् न्हापां भाविता यायेगु क्रम नीवरणतयेत भाविता यायेगु खः । नीवरण धयागु रोके याये यःगु अर्थ खः । गुकथं रोके याये यः धाःसा— समाधि मजुइक नं रोके याये यः । विपश्यना ज्ञान उत्पन्न मजुइक नं रोके याये यः । स्वरूप अनुसार (१) काम आरम्भणयात यः ताइगु, मज्जा ताइगु कामच्छन्द, (२) तं पिहाँ वइगु, दोषारोपण याइगु व्यापाद, (३) कुशल कर्म भावना कर्म सम्बन्धय् गुजुं च्वनिगु, अलसि चाइगु, लिज्यां वनिगु थीनमिद्ध, (४) मन च्चिच्चाय् दानिगु उद्धच्च, (५) मनय् मन्ताप जुइगु कुकुच्च, (६) संशय जुइगु विचि-किच्छा थुपि खुगु खः । मूल पाली उद्धच्च व कुकुच्च छ्धि छ्धिपांय् याना कना तःगुलि न्यागु जक दया च्वन । थीन व मिद्धयात नं छुटे याना धाल धाःसा न्हेगु दया च्वन ।

“फुले जुया च्वन, सुके जुया च्वन आदि धका भावना याना च्वं च्वं यः ताइगु, मज्जा ताइगु कामच्छन्द उत्पन्न जुया वल धाःसा ‘मज्जा ताया च्वन, यः ताया च्वन’ आदि धका व्यवहार अनुसारं भाविता यायेमाः । उकथं भाविता याना सीके माःगुयात (मन्तं वा अज्कत्तं कामच्छन्दं अत्थि मे अज्कत्तं कामच्छन्दोति पजानाति = शरीरय् दुने कामच्छन्द दया च्वन

धाःसा शरीरय् दुने कामच्छन्द दया च्वन धका स्यू, थुकथं कना तन । उकथं भाविता यायेवले यः ताइगु फुकं न्हापांगु कल्पना चित्तयात भाविता याये मफया मस्यूगु मोहया कारणं उत्पन्न जूगु खः, गथे खः अथे मस्यूगु उगु मोहया कारणं उत्पन्न जूगु खः धका स्यू । थुकथं नं कना तःगु दु । भाविता याना गथे खः अथे सिया वइगु आरम्मणय् उकथं यः ताइगु, मज्जा ताइगु उत्पन्न मजू । उकथं स्यूगु कारणयात नं कना तःगु दु । अरहन्ता मार्गय् थ्यनिगु अवस्थाय् उगु यः ताइगु, मज्जा ताइगु फुकं विल्कुल तना वनिगु जुया च्वन । अरहन्त जुइगु अवस्थाय् उकथं तना वंगु कारणयात नं स्यू धका कना तःगु दु । उकथं कना तःगु अनुसारं कामच्छन्द सम्बन्धय् सीके वहःगु फुकं सिया वइगु जुया च्वन ।

वथे हे तं पिहां वइगु व्यापाद उत्पत्ति जुइवले नं 'तं पिहां वया च्वन' आदि धका भाविता याना सीकेमाः । गुजुं च्वना अलसि चाइगु अवस्थाय् नं 'गुजुं च्वना च्वन', 'अलसि चाया च्वन' आदि धका भाविता याना सीकेमाः । चित्त चिच्चाय् दना च्वनिवले नं 'चिच्चाय् दना ब्वया च्वन' आदि धका भाविता याना सीकेमाः । द्वंक धाये लाइगु, याये लाइगु-यात कारणं याना मनय् सन्ताप जुइवले नं 'सन्ताप जुया च्वन' धका भाविता याना सीकेमाः । बुद्धधर्म सम्बन्धय् शंका जुइवले नं शंका जुया च्वन' आदि धका सीकेमाः । उगु शंकायात विचाः धका नं भूत जुइका च्वो यः । अतः कना वयथे उत्पत्ति जूगु धाक्वयात लुमंका भाविता यायां उगु नीवरणन नं म्हना

वनिगु जुया च्वन । उगु व्यापाद आदि भाविता यायेगु व सीके मफुगु कारणं उत्पत्ति जुडगु खः; भावितः याना सीका च्वनेवले उत्पत्ति मज्जे दिना वनिगु खः; आर्य मार्गया कारणं विल्कुल निरोध व शान्त जुया वनिगु खः धका सिया वडगु जुया च्वन । लुमंका भाविता याना च्वनेगु अवस्थाय् भाविता याये लाःगु नीवरणया उत्पत्ति विनाशयात नं सिया वडगु जुया च्वन । उक्तं गथे खः अथे सिया आर्य मार्ग फत्र्य् थ्यना श्रोतापन्न आदि जुया वने फु । (श्व संक्षिप्तं नीवरण धर्मानु-पश्यता खः ।)

स्कन्ध भावना

‘वना च्वना, दना च्वना, फेतुना च्वना, फुर्न जुया च्वन, सुके जुया च्वन’ इत्यादि रूपं रूपयात भाविता याना च्वनेवले श्व सीके मसःगु रूप खः, थुकथं जुया थुकथं विनाश जुया वनिगु खः धका गथे खः अथे स्पू । ‘स्याना च्वन, जिया च्वन, लयेताया च्वन’ आदि धका भाविता यायेगु अवस्थाय् श्व भि मभि अनुभव याइगु वेदना खः, थुकथं जुया थुकथं विनाश जुया वनिगु खः धका गथे खः अथे स्पू । ‘लुमंका च्वना’ धका भाविता यायेगु अवस्थाय् श्व वर्ण आदियात लुमना च्वनि कथं लुमंकीगु मंजा खः; थुकथं उत्पन्न जुया थुकथं विनाश जुया वनिगु खः धका गथे खः अथे स्पू । ‘व्यतार याना च्वना, ज्या याना च्वना, खं ल्हाना च्वना’ इत्यादि रूपं भाविता यायेगु

अवस्थाय् थ्व ज्या याइगु प्रयत्न याइगु संस्कारत खः; थुकथं उत्पन्न जुया थुकथं विनाश जुया वनिगु खः धका गथे खः अथे स्यू । 'विचाः याना च्वना, सीका च्वना' इत्यादि रूपं भाविता यायेगु अवस्थाय् थ्व स्यूगु चित्त खः; थुकथं उत्पन्न जुया थुकथं विनाश जुया वनिगु खः धका गथे खः अथे स्यू । थुगु रूपं रूप वेदना इत्यादिया उत्पत्ति विनाशयात भाविता याना सीका यंकु यंकु आर्यं मार्गं फलय् थ्यना श्रोतापन्न आदि जुग वने फु । (थ्व संक्षिप्तं स्कन्ध धर्मानुपश्यना खः । थुगु भाविता यायेगु, सीकेगु क्रम्य विशेष लुमंके माःगु छु धाःसा - पाली साहित्य्य बहुश्रुत मदुपिसं रूप, वेदना, संज्ञा, संस्कार व विज्ञान धका पालि-ग्रन्थया व्यवहार नामं मस्यूसां नं आरम्भणयात सीके मसःगु स्वभाव, अनुभव याये सःगु स्वभाव, लुमंके सःगु स्वभाव, ज्या याये सःगु स्वभाव, स्यूगु स्वभाव चित्त धका थुकथं स्यूसां नं गाः धका लुमंकेमाः) ।

आयतन भावना

खनिगु अवस्थाय् 'खना च्वन, खना च्वन' धका लुमंका भाविता याइम्ह व्यक्ति समाधि ज्ञान क्वातुया वइगु अवस्थाय् खने माःगु वर्णयात व खना सीगुयात नं सिया वइगु जुया च्वन । खना स्यूगुया आधार मिखायात नं सिया वइगु जुया च्वन । इपि स्वगू मध्य्य् मिखा-रूपयात चक्षु आयतन स्यूगु उत्पत्ति जुइगुया कारण मिखा धाइ । वर्ण रूपयात रूपायतन-स्यूगु

उत्पत्ति जुडगुया कारण वर्ण धाइ । खना स्यूगु चित्तयात मनाय-
तन-स्यूगु उत्पत्ति जुडगुया कारण चित्त धाइ । खंगुयात लुमंका
भाविता याये मफया, भाविता याना नं उत्पत्ति, विनाश,
आदियात गथे खः अथे मसिया मिखा व वर्णयात मज्जा ताडगु
आशक्त जुडगु आदि संयोजनत उत्पन्न जुया वये यःगु जुया
च्वन । उक्तं संयोजनत उत्पन्न जुया वडगुयात नं सिया वडगु
खः । भाविता याना संयोजन उत्पन्न मज्जे दिना दिना वंगुयात
नं सिया वडगु जुया च्वन । आर्यं मार्ग्यं थ्यनिगु अवस्थाय उगु
संयोजनत विल्कुल उत्पन्न मज्जे निरोध व शान्त जुया वनिगु-
यात नं सिया वडगु जुया च्वन । थ्व खनिगु सम्बन्धय् भाविता
याना सिया वडगु क्रम खः ।

अथे हे थें तुं ताडगु अवस्थाय 'ताया च्वन, ताया च्वन'
धका लुमंका भाविता याइम्ह व्यक्ति न्हाय्पं-रूप व शब्द-रूप-
यात सिया वडगु जुया च्वन । नंतुनेगु अवस्थाय 'नंतुना च्वना,
नंतुना च्वना' धका लुमंका भाविता याइम्ह व्यक्ति नं न्हाय्-
रूप वा गन्ध-रूपयात सिया वडगु जुया च्वन । नया
सिया च्वनिगु अवस्थाय 'सिया च्वन सिया च्वन, धका
लुमंका भाविता याइम्ह व्यक्ति नं म्ये-रूप व रस रूपयात
सिया वडगु जुया च्वन । थिया सिया च्वनिगु अवस्थाय 'थिया
च्वन, थिया च्वन' आदि धका लुमंका भाविता याइम्ह व्यक्ति
नं काय-प्रसाद रूप व स्पर्श-रूपयात सिया वडगु जुया च्वन ।
(वना च्वना, दना च्वना, फेतुना च्वना, फुले जुया च्वन आदि
धका भाविता यायेगु नं थुगु स्पर्श क्षणं भावना क्रमय् अन्तर्गत

जू व । उकिं 'थिया च्वन इत्यादि रूपं' धका कयना तःगु खः) ।
 विचाः याना सिया च्वनिगु क्षणय् 'विचाः याना च्वना' आदि
 धका भाविता याइम्ह व्यक्ति नं विचाः याना स्यूगु चित्तया
 आधार रूप व विचाः याना सीके माःगु आरम्भण स्वभाव
 धयागु धर्मायतनयात नं सिया वइगु जुया च्वन । विचाः याना
 स्यूगु चित्त मनायतनयात नं सिया वइगु जुया च्वन । भाविता
 याये मफया गथे खः अथे मसिल धाये वं उगु आयतनय् मज्जा
 ताइगु, आशक्त जुइगु आदि संयोजनत उत्पन्न जुया वये यः ।
 उकयं उत्पन्न जुया वइगुयातात नं सिया वइगु जुया च्वन ।
 भाविता याना संयोजन उत्पन्न मजूसे दिना वंगुयात नं सिया
 वइगु जुया च्वन । आर्य मार्गय् थ्यनिगु अवस्थाय् उगु संयोज-
 नत विल्कुल निरोध व शान्त जुया वनिगुयात नं सिया वइगु
 जुया च्वन । 'खना च्वना, ताया च्वना' इत्यादि रूपं भाविता
 याना मिखा व वर्ण रूप खना सीगु आदिया उत्पत्ति विनाश-
 यात गथे खः अथे सीका आर्य मार्गय् थ्यंका श्रोतापन्न आदि
 जुया वने फु । (थ्व संक्षिप्तं आयतन धर्मानुपश्यना खः । उकिं
 संयोजन धयागु सा द्वहंतयेत चिना तइगु खिपः थें हे संसार
 चक्रय वार वार अटूट रूपं उत्पन्न जुया च्वनी कथं चिना तये
 यःगु अकुशल क्लेश धर्मत खः । इपिं छु छु धाःसा— (१) यइ-
 पुमे न्ह्याइपुसे च्वंगु कामगुणयात मज्जा ताया आशक्त जुइगु
 काम राग (२) तँ पिहाँ वइगु, दोषारोपण याये यःगु प्रतिघ
 (३) थःत थःम्हं तःधं तायेका वन्ह्या थ्वन्ह्या मदयेका च्वनिगु
 मान (४) नाम रूपतयेत आत्म जीव आदि धका द्वंगु विचाः

द्वंद्व खनिगु दृष्टि (५) संशय जुडगु विचिकित्सा (६) च्यागु
 मार्गङ्ग बृद्धि मयासे छुं छगु व्रत व आचरण मात्रं संसारं मुक्त
 जू धयागु द्वंगु दृष्टि शीलव्रत परामर्श (७) भवय् मज्जा ताया
 आशक्त जुडगु भव राग (८) ज्यूगु स्वये मरुडगु ईर्ष्या
 (९) नुगः म्याडगु मात्सर्य (१०) अनित्य, दुःख व अनात्म
 धर्मयात नित्य आदि रूपं द्वंका मीकीगु अविद्या थुकथं क्रिगु
 दया च्वन । उकी मध्यय् दृष्टि, विचिकित्सा, शील व्रत परामर्श
 ईर्ष्या, मात्सर्य थुपि न्यागु संयोजन श्रोतापत्ति मार्ग द्वारा
 विल्कुल निरोध व शान्त जुया वनिगु खः । काम राग व
 प्रटिघ थुपि निगु अनागामि मार्ग द्वारा विल्कुल निरोध व
 शान्त जुया वनिगु खः । मान, भवराग व अविद्या थुपि स्वंगु
 अरहत्त मार्ग द्वारा ।)

Dhamma.Digital

बोध्यंग भावना

बोद्धङ्ग अथवा बोधि + अङ्ग धयागु निर्वाणयात
 सीकेगु कारण धर्मत खः । इपि छु छु धाःसा— स्मृति सम्बो-
 ध्यङ्ग, धर्म विचय सम्बोध्यङ्ग, वीर्य, प्रीति, प्रथञ्चि, मनाधि
 व उपेक्षा सम्बोध्यङ्ग थुपि न्हंगु खः । उगु स्मृति सम्बोध्यङ्ग
 आदि थःगु सन्तानय् उत्पन्न जुल धाःसा जुल धका स्यू । उत्पन्न
 मजुल धाःसा उत्पन्न मजुल धका स्यू इत्यादि रूपं बोध्यङ्ग
 भाविता याना सिया वडगु क्रम कना तःगु दु । बोध्यङ्ग धयागु
 न्हापां न्हापा त्रिपश्यना भावना यायेगु अवस्थाय् उत्पन्न जुड

मखुनि । उदयब्बय ज्ञान आदि थ्यनिवले तिनि उत्पन्न जुइगु खः । उकिं कायानुपश्यनाय् कयना वयाथे 'वना च्वना, दना च्वना, फेतुना च्वना, कपेकुंका च्वना, चकंका च्वना, फुने जुया च्वन, मुके जुया च्वन, विचाः याना च्वना, त्यानुया च्वन, पुना च्वन इत्यादि रूपं उत्पत्ति क्षणया नामरूपतयेत लुमंका भाविता याना च्वं च्वं उत्पत्ति विनाशयात द्रुतगति विशेष रूपं सिया वइगु उदयब्बय ज्ञान आदि उत्पन्न जुया वइगु वखते उत्पत्ति विनाशयात भाविता याना स्युक्व पतिकं लुमना च्वनिगु स्मृति सम्बोध्यङ्ग उत्पन्न जुइगु खः । उकथं उत्पन्न जुइगु अवस्थाय् उगु स्मृति सम्बोध्यङ्ग उत्पन्न जुया च्वन धका स्यू । समाधि आदि कमजोर जुया वना लुमंमनिगु अवस्थाय् उगु स्मृति सम्बोध्यङ्ग उत्पन्न मजू धका स्यू । अये हे धर्म विचय सम्बोध्यङ्ग उत्पन्न जुइगु अवस्थाय् उत्पन्न जुया च्वन धका स्यू । उत्पन्न मजूवले मजू धका स्यू । अये सोका च्वं च्वं समाधि ज्ञान विशेष क्वातुया वइवले उगु लुमना वइगु, सिया वइगु, कुतः याइगु आदिया उत्पत्ति विनाशयात सिया च्वन धाःसा आर्य मार्ग ज्ञान, फल ज्ञानय् थ्यना श्रोतापन्न आदि जुया वने फु । (ख्व संक्षिप्तं बोध्यङ्ग धर्मानुपश्यना खः ।)

चतुःसत्य भावना

सत्य भाविता यायेगु क्रम भगवान बुद्धं (इदं दुक्खंति यथाभूतं पजानाति, अयं दुक्ख समुदयोति यथाभूतं पजानाति,

अयं दुःख निरोधोति यथाभूतं पजानाति, अयं दुःख-निरोध
 गामिनी पटिपदाति यथाभूतं पजानाति = थ्व दुःख खः धका
 यथार्थ रूपं स्यू, थ्व दुःख उत्पत्तिया कारण खः, थ्व दुःख
 निरोध खः, थ्व दुःख निरोधय् थ्यनिगु आचरण खः धका
 यथार्थ रूपं स्यू । इत्यादि रूपं कना विज्याना तःगु दु ।)

प्राणीपिनि सन्तानय् दया च्वंगु नामरूपत धात्थेंगु
 दुःख 'दुःख सत्य' खः । द्याय् दुःख धाये माःगु धाःसा-कायिक
 दुःख, मानसिक दुःख, वृद्ध, मरण आदि दुःखया आधार जुया
 च्वंगुलि दुःख धका धाये माःगु खः । क्षण क्षण पतिकं द्रुतगति
 उत्पत्ति विनाश जुया च्वंगुलि न्ह्यागु इलय् नं सिना नं वने
 फइगु जुया भय अर्थय् दुःख धना धाये माःगु खः । स्याइगु,
 क्वाता क्वातां च्वनिगु आदि शारीरिक दुःखत 'रूप' शरीर व
 मन 'नाम' दुगुलि उत्पन्न जुया च्वंगु खः । रूप शरीर मदुमा
 स्याइगु आदि शारीरिक दुःखत छु कथं नं उत्पन्न जुइ फइ
 मखु । रूप शरीरत दया च्वसा नं सीकेगु नाम मन्त धाःसा
 नं दुःख दये फइ मखु । गुकथं धाःसा- लट्टा, ल्वहं, चापाय्
 कथि दाःसा नं चुपि पाःसा नं मिछ्वयेकूसा नं सीकेगु मदुगुलि
 सह याये धाकूगु दुःख धयागु मदु । अथे हे थें सीकेगु मदयेवं
 रूप दया च्वना नं शारीरिक दुःख दये फइ मखु । प्राणीपिनि
 सन्तानय् वा नाम व रूप नितां दया च्वंगुलि कारण अनुसार
 विभिन्न शारीरिक दुःखत दया च्वन वा उत्पन्न जुया च्वन ।
 अथे हे थें विभिन्न प्रकारया मानसिक दुःखत नं उत्पन्न जुया
 च्वन । प्राणीपिनिगु सन्तानय् दुगु रूपत धात्थेंगु दुःख खः ।

अनं ल्यू जन्म जन्म पतिकं बुढा जुइमाःगु दुःख, सी

माःगु दुःख धयागु नं दृढा जुइ यःगु सी यःगु नामरूपत दया
 खः । उकिं थुपि नाम रूपत धात्थेगु दुःख खः । उलि जक
 मखु, थुपि नाम रूपत छगू सेकेण्ड नं स्थिर मजू, छगू सेकेण्डया
 छिद्वय् छद्व नं स्थिर मजू, सच्छिद्वय् छद्व नं स्थिर मजू,
 अति द्रुतगति विनाश जुयावं वना च्वनिगु खः । उकथं
 विनाश जू जू पतिकं न्हूगु नामरूपत दया मवल धाःसा फुकं
 मरण काल जक खः । उलि तक चलाखं मरण जुइ फुगु नाम-
 रूपतयेत छधी छपांय् याना आधारित जुया च्वने माःगु तःसकं
 भयानक खः । उकथं भयानक जूगुलि धात्थेगु दुःख खः ।

तर उत्पत्ति क्षणया नामरूपतयेत भाविता मयाःम्ह
 व्यक्ति उकथं द्रुतगति विनाश जुया च्वंगु मस्युनिगुलि याना
 भयानक खः धका मस्युनि । भाविता हे याना च्वंसा नं द्रुत-
 गति उत्पत्ति विनाश जुया च्वंगु अनुभव मजुया च्वन तिनि
 धाःसा नं भयानक जुया च्वंगु सी मखुनि । न्ह्यवः धया वयाथे
 'वना च्वना, दना च्वना' आदि धका अथवा 'स्याना च्वन,
 ववाता ववातां म्हुना च्वन' आदि धका, वा 'विचोः याना
 च्वना, कल्पना याना च्वना' अथवा 'खना च्वना, ताया च्वना'
 आदि धका अटूट रूपं भाविता याना च्वंम्ह योगीं समाधि
 जान ववातुया वइगु अवस्थाय् भाविता याक्व पतिकं द्रुतगति
 विनाश जुयावं वना च्वंगुयात खना च्वनिगुलि न्ह्यागु इलय् नं
 मरण जुइ फुगु जुया भयानक दुःख मात्र खः धका थुकथं नं
 यथार्थ रूपं सियावं वना च्वनिगु जुया च्वन । शारीरिक दुःख,
 मानसिक दुःख वृद्ध, मरण दुःखया आधार जुया च्वंगुलि

मात्र दुःख खः धका थुकथं नं सियावं च्वनिगु जुया च्वन ।
 उकथं स्यूगु क्रमयात उद्देश्य याना (इदं दुःखन्ति यथाभूतं
 पजनाति = थ्व दुःख खःधका यथार्थ रूपं स्यू) धका कना
 तःगु जुया च्वन ।

उकथं दुःख खः धका यथार्थ रूपं स्युक्व पतिकं उगु
 सिया सिया वःगु नाम रूप दुःख्य यः ताइगु, मज्जा ताइगु
 तनानं वनिगु जुया च्वन । इपि फुकं दुःखया उत्पत्ति कारण
 तृष्णा धयागु 'समुदाय सत्ययात प्रहाण कथं स्यूगु धाइ । उकथं
 समुदय तृष्णायात हटे यायेगु कृत्य सिद्ध जू पतिकं तदङ्ग
 निरोधय् थ्यंक वना च्वंगु धाइ । विपश्यना मार्ग वृद्धि जुइकेगु
 कथं मार्ग सत्ययात नं स्यूगु धाइ । थ्व दुःखसत्ययात भाविता
 याना सिया च्वन धाःसा विपश्यना ज्ञान छिपे जुया पूर्वनिगु
 अवस्थाय् निर्वाणयात साक्षात्कार याना सिया वडगु जुया
 च्वन । व निरोध सत्ययात मार्ग ज्ञानं स्यूगु खः । अथे सिल
 कि उत्पत्ति विनाश जुया च्वनिगु नाम रूप धाक्वयात दुःख
 धका सीकेगु, समुदययात प्रहाण यायेगु, मार्ग सत्ययात अभिवृद्धि
 जुइकेगु कृत्य नं सिद्ध जुइगु जुया च्वन । भाविता याना प्यंगू
 सत्ययात उकथं सिया वन धाःसा कमसेकम श्रोतापन्न जुया
 प्यंगू अपायं सदाया निति मुक्त जुया वनिगु खः । (थ्व संक्षिप्तं
 चतुः सत्य धर्मानुपश्यना खः)

स्मृति प्रस्थान भावनाया फल

नकतिनि कना वया थें स्मृति प्रस्थानयात वृद्धि जुइ-

केगुली प्राप्त जुइ फूगु फल भगवान बुद्धं निश्चित स्वीकारोक्ति विया थुकथं उल्लेख याना तथा विज्यागु दु—

“यो हि कोचि भिक्खवे इमे चत्तारो सतिपट्टाने एवं भावेय्य सत्त वस्सानि सत्त मासानि । सत्तातं तम्म द्विन्नं फलानं अञ्जतरं फलं पाटिकह्वं दिट्ठेव धम्मं अञ्जा सति वा उपादिसेसे अनागामिता ।”

अथवा ‘थुगु स्मृति प्रस्थान प्यंगूयात च्वय् कना वयाथे वृद्धि जुइकल धाःसा उम्ह व्यक्ति न्हेदं, न्हेन्हुया दुने अनागामि अरहत्त तकं जू वने फू ।’

उगु स्वीकारोक्ति अनुसार अनागामि जुइ मफुनिसानं श्रोतापन्न जुइगु ला निश्चित खः । कन्हे थुगु स्मृति प्रस्थान देशनाय् क्यना तःथे ‘फुले जूगु, सुके जूगु निसं कया शरीरयागु आकार प्रकार प्रकट रूपं खने मदया वक्व पतिकं, मनयागु आकार प्रकारत, वेदनात, स्वयेगु, ताइगु आदि स्वभाव धर्मत प्रकट रूपं खने दया वक्व पतिकं अटूट रूपं लुमंका भाविता याना वं लावला कोशिस याना मार्गं फल निर्वाण साक्षात्कार रूपं खंका वं पि यक्व दये धुकल । उकिं थुगु स्मृति प्रस्थान भावना नय द्वारा फयां फक्व भाविता याना थः थःपिसं इच्छा याना च्वंगु मार्गं फल ज्ञान व निर्वाणय् याकनं थ्यंका साक्षात्कार याना काये फयेमाः ।

साधु ! साधु !! साधु !!!

सुख शान्तिया उपदेश

मनूत सकसियां सुखी जुड मास्ति वः । गुकथं अभ्यास
याना गुकथं च्वन धाःसा सुखी जुडगु खः सकमिनं मीका
थुइका तयेगु आवय्यक जू । उकि भगवान बुद्धं प्राणीपिन्त
करुणा वना मुख शान्तिया उपदेश कना विज्यागु खः । उगु
सुख शान्ति नं थुगु जीवनय् मुख शान्ति व लिपायागु
जीवनय् मुख शान्ति धका निता प्रकारं दया च्वन । उपि निगू
मध्यय् वर्तमान जीवनय् जुडगु मुख शान्ति यात (१) उत्थान
सम्पदा (२) आरक्षा सम्पदा (३) कल्याण मित्रता (४) सम-
जीविता धका प्यंगू सम्पदा द्वारा कना तया विज्यागु दु ।

उपि प्यंगू मध्यय् उत्थान सम्पदा धयागु व्यवसायिक
ज्या यायेगु अवस्थाय् अलसी मचासे दृढता पूर्वक कोशिस
याना ज्या याना यंकेगु खः । बुँ ज्या हे थजु, व्यापारयागु
ज्या हे थजु, राज कर्मचारी ज्या हे थजु, मे मेगु तलवी ज्या
हे थजु, मे मेगु शिक्षा सम्बन्धी ज्या हे थजु न्ह्यागुलीसं दक्षता
दयेमाः । समय पूर्वक उत्साहित जुया याना नं यंकेमाः । उकथं
ज्या याना यंका च्वन धाःसा थःत ल्वकथंया धन सम्पत्ति
पूर्ण रूपं दया वया च्वनी । थ्व स्पष्टगु खँ खः ।

आरक्षा सम्पदा धयागु थःत प्राप्त जुया च्वंगु धन सम्पत्ति विनाश मजुइक कथं सुरक्षा यायेगु पूर्ण जुइगु खः । थ्व नं स्पष्ट जू ।

कल्याण मित्रता धयागु व्यावसायिक ज्याया सम्बन्धय् सहयोग वी फुम्ह भिन्हा मित्रं सम्पन्न जुइगु खः । उकथं कल्याण मित्र पिसं सम्पन्न जुइकेत पारस्परिक सम्बन्धय् मैत्री न्ह्यचीका सम्बन्ध तयेगु आवश्यक जू । भगवान बुद्धया विचाः कथं उहा कल्याण मित्र श्रद्धा, शील, त्याग व प्रज्ञां पूर्णह्य कल्याण मित्र जुइके वी मास्ति वः । छाया धाःसा-पासायाके श्रद्धा मन्त धाःसा थःके नं श्रद्धा स्यना वने फु । पासायाके शील मन्त धाःसा थःके नं शील स्यना वने फु । पासा दान वीगु इच्छा मदुह्य धार्मिक शिक्षा दीक्षा दक्षता नं मदुह्य जुल धाःसा थः नं दान कुशल व शिक्षा दीक्षा रहित जुया वनेफु ।

समजीविता धयागु थःत प्राप्त जुइगु आम्दानी लिसे पाय्छि जुइक प्रयोग यायेगु खः । आम्दानी स्वया अप्वः मजुइक कम याना प्रयोग यायेगु खः । फया वन धाःसा आम्दानीया प्यब्वय् छब्व ल्यंका प्रयोग यायेगु खः । थुकथं आम्दानी व खर्च अनुकूल जुइक ज्या खँ याइगु कारणं धनी व सुखी जूपि मनूत सी दयेक यक्व दया च्वंगु दु । मेमेगु सम्पदा द्वारा धनी व सुखी जुया च्वंपि नं प्रकट जू ।

उकिं नसा, त्वंसा, च्वंसा अःपुक दया सुखी जुया च्वनेत उगु सम्पदा प्यंगुलि गुलि फत उलि सम्पन्न जुइ कथं कोशिस याना वनेमाः ।

थुगु वर्तमान जीवनय् सम्पन्न जुइगु जक मखु, जन्म जन्म पतिकं सुखी सम्पन्न जुया वनेगु दकसिवे आवश्यक खः । उकिं जन्म जन्म पतिकं सुख शान्ति दयेकेया निति नं भगवान बुद्धं प्यंगू सम्पदा क्यना निर्देशन विया तथा विज्यागु दु । इपि गुकथं धाःसा— (१) श्रद्धा सम्पदा (२) शील सम्पदा (३) त्याग सम्पदा व (४) प्रज्ञा सम्पदा थुपि प्यंगू सम्पदा खः ।

इपि प्यंगू सम्पदात मध्यय् (१) श्रद्धा सम्पदा धयागु विश्वास याये वहः गुयात विश्वास याइगु, श्रद्धां पूर्ण जुया च्वनेगु खः । विश्वास याये वहःगु छु धाःसा—धात्थेह्य बुद्ध, धात्थेगु धर्म, धात्थेपि संघपि कर्म व कर्मया विपाकत खः । धात्थेह्य बुद्ध धयाम्ह अरहं आदि गुगू गुणं परिपूर्णह्य खः । उगु प्यंगू गुणय् अरहं गुण धयागु लोभ दोष आदि क्लेश धाक्व मुक्त जुया परिशुद्ध जुइगु खः । सम्यक् सम्बुद्ध गुण धयागु प्यंगू सत्ययात थःगु ज्ञानं गथे खः अथे स्यूगु खः । बुद्ध गुण धयागु सम्पूर्ण धर्मयात ल्यं पुत्यं मदयेक सीका प्यंगू सत्य धर्म प्राणीपिसं सी कथं कना विज्याइगु गुण खः । थुगु स्वंगू गुणं परिपूर्ण जुल धाःसा मेगु खुगू गुणं नं पूर्ण जुइगु जुया च्वन । उगु गुणं परिपूर्णह्य धात्थेह्य बुद्धयात विश्वास यायेगु तिनि धात्थेगु श्रद्धा खः । उगु श्रद्धां पूर्ण जुइगु श्रद्धा सम्पदा खः ।

धात्थेगु धर्म धयागु आर्य मार्गं प्यंगू आर्य फल प्यंगू लिसं निर्वाण धयागु लोकुत्तर धर्म गुंगु व उकियात अवगत जुइकथं कना तथा विज्यागु देशना धर्म—थुपि भिगू खः ।

धात्थेपि संघ धयापि लोभ द्वेष क्लेशत निरोध व शान्त

जुइ कथं शील समाधि प्रज्ञा आचरणयात वांलाक आचरण
 याना च्वंपि बुद्ध श्रावक संघपि निगू समूह खः । उगु धात्थेंगु
 धर्म, धात्थेंपि संघपिन्त विश्वास यायेगु नं धात्थेंगु श्रद्धा खः ।
 उगु विश्वास सम्पन्न जुइगु नं श्रद्धा सम्पदा खः ।

मभिगु कर्म मभिगु फल वीयः; भिगु कर्म भिगु फल
 वीयः धका कर्म व कर्म फलयात विश्वास यायेगु नं धात्थेंगु
 श्रद्धा खः । उगु धात्थेंगु श्रद्धा सम्पन्न जुया च्वनेगु नं श्रद्धा
 सम्पदा खः । थुगु कर्म व कर्मफलयात विश्वास यायेगु
 धात्थेंगु श्रद्धा सम्पन्न जुइगु नं अत्यावश्यक जू । थुगु कर्म व
 कर्मफलयात विश्वास मयासे “सुं छम्हसिनं मुक्त याना विल,
 अनन्त शक्ति दुह्य भगवानं थःगु शक्ति भिगु व मभिगु परिणाम
 वीकेगु” आदि धका अखतं विश्वास याना च्वन धाःसा मभिगु
 नं याइगु जुया च्वन । भिगुयात नं मयाइगु जुया च्वन । उकथं
 कुशल कर्म मदया भिगु फल सुख प्राप्त मजूसे अकुशल कर्मया
 विपाक जुया च्वंगु दुःखयात जक भोगे याना च्वने माले यः ।
 छाया धाःसा—निगु नसा मनसे मनिगु जक नसा नया जुइह्यसिनं
 भयानकगु रोगं कयेका च्वनिगुथें जुया च्वन ।

उगु कर्म फल वीगु सम्बन्धय् धात्थें जुया वंगु घटना
 छगू उल्लेख याये । भगवान बुद्धया पालाय् श्रावस्ती तोदिय्य
 धयाम्ह राज गुरु ब्राह्मण साहु छम्ह दया च्वंगु खः । चय्न्हेगू
 कोटी सम्पत्ति दुम्ह हँ । उम्ह ब्राह्मणं स्वयं थःह्यं नं दान
 कुशल कार्य मया । “दान विल कि धन सम्पत्ति विनाश जुइ
 उकि दान वी मज्यु” धका वया सम्बन्धितपिन्त नं खँ कनिगु

जुया च्वन । उम्ह ब्राह्मण परलोक जूवले धन सम्पत्ति आशक्त
जुया परलोक जूगुलि उगु हे छेँ खिचा जुया जन्म काल ।

छन्हुया दिनय् भगवान बुद्ध उम्ह तोदेय्य ब्राह्मणया
काय शुभ मानवकयात धात्थेगु धर्मया उपदेश वीया निति भिक्षा
चरणया शिल शिलाय् उगु छेँ दुइँ विज्यात । तोदेय्यया
रूपय् खिचा जुया वःम्ह उम्ह खिचा उ ऊँ भगवान बुद्धयाथाय्
स्वया व्वांय् वल । अवले भगवान बुद्ध “अय् तोदेय्य, छ न्हा-
पाया जन्मय् जित आदर गोरव मदयेक खँ ल्हाना वःगुलि
आ खिचा जुया च्वने माल । आः हानं जित उना च्वंगुलि
छ अवीची कुतुं वनी” धका धया विज्यात । खिचां व खँ ताया
“श्रमण गौतमं जित म्ह स्यू खनी” थुकथं विचाः याना मन
सुख मदुगुलि भुतुया खरानि द्वय् वना छं वना च्वन ! न्हापा न्हापा
शुभ मानवकं तःसकं यःगुलि वांलागु लासाय् जक थ्यना तःगु
खः । आः खरानि द्वय् यना च्वंगु खना शुभ मानवकं कारण
छु जुइ धका बुके याना स्वबले फुकं घटना न्यना सीकल ।

अनंलि शुभ मानवक “जिमि अबु ब्राह्मण—धर्म अनुमार
सिना वन धाःसा ब्रह्मा जू वनिगु खः । श्रमण गौतमं खिचा-
यात तोदेय्य धाःगु जिमि अबु खिचा जुया च्वन धाःगु खः ।
वं म्हनुइ छु वल व धया च्वन” धका विचाः याना तँ स्वयेका
भगवान बुद्धयात मृषावाद द्वारा दमन याय निति भगवान
बुद्धयाथाय् वल । धया वःगु खँ आदि नं न्यन । भगवान बुद्धं
गथे धया विज्यागु खः अथे लिसः विया वास्तविक खँ सीके
वीया निति ‘छिमि अबु कना मवंगु सम्पत्ति त दनि मखुला ?’

धका न्यना विज्यात । छगू लाख मू वंगु वस्तु खना व छगू लाख दां जम्मा प्यंगू लाख मगानिगु खँ लिसः विल ।

अनंलि भगवान बुद्धं “उम्ह खिचायात साकभिक नसा नका न्ह्यो वइथे च्वनिवले न्यना स्वः । उगु सम्पत्ति फुकं क्यना वी” धका आज्ञा दयेका विज्यात । शुभ मानवकं “श्रमण गौतमं धाःत्थे खत धाःसा सम्पत्ति लाभ जुइ मखुत धाःसा नं वयात मृषावाद द्वारा दोषारोपण याये” धका कल्पना याना खिचायात साक भिक नकल अले न्यना स्वत । अवले खिचां सम्पत्ति गारे याना तःगु थाय् क्यने यंकल । शुभ मानवकं सम्पत्ति दये धुंका “श्रमण गौतमं जन्म जन्मं त्वमुया तःगु अति शुक्ष्मगु घटनात स्यू खलि । वस्पोल सम्पूर्ण धर्मयात ल्यं पुत्यं मदयेक सिया विज्याम्ह धात्थेम्ह बुद्ध खः” धका विश्वास दुगु श्रद्धां पूर्ण जूसैलि लिपा छन्हू भगवान बुद्धयाथाय् वया सीके थाक्गु ऋष्यंगू प्रश्न न्यन, न्यंगु क्रम संक्षिप्तं निम्न कथं खः—

“गुलि मनूतये आयु पति हाकः गुलि मनूतये तःहाक, कारण छाय् जुइ । गुलि अप्वः रोगी गुलि निरोगी, गुलि चांमला गुलि चांला, गुलि परिवार मद्रुपि गुलि यक्व द्रुपि, गुलि गरिव गुलि धनि, गुलि क्वय्यागु जातयापि गुलि च्वय्यागु, गुलि प्रजा द्रुपि गुलि मद्रुपि । मनू मनूया रूप्य समान जुया नं छाय् थुकथं नीच उच्च भेद जुया च्वन ?”

उकियात भगवान बुद्धं (कम्मस्सका माणव सत्ता कम्म-दायादा कम्म योनि कम्मवन्धु कम्मप्पटिसरणा कम्मं सत्ते विभजति यदिदं हीन पणिताय) अय् शुभ मानवक, प्राणीपिनि

थम्हं याना तःगु कर्म हे थःगु सम्पत्ति जुया च्वन (कुशल कर्म दत्त धाःसा भिगु फल दया च्वन, अकुशल कर्म दत्त धाःसा मभिगु फल दया च्वन धयागु मतलव स्रः) कर्म हे अंश दया च्वन, कर्म हे सुख व दुःखया कारण जुया च्वन । कर्म हे थः थिति जुया च्वन । कर्म हे आधार जुया च्वन, थःपिसं याना तःगु कर्म प्राणीपिन्त उच्च नीच जुइ कथं छुटे याना तःगु खः ।

ध्व कर्म फल वीगु संक्षिप्त देशना खः । उगु संक्षिप्त देशना मथुनिगुलि विस्तृतं देशना याये निति शुभ मानवकं हानं प्रार्थना यागु जुया भगवान बुद्धं विस्तृतं कना विज्यात । थन उगु विस्तृतं करणयात नं संक्षिप्तं कने माली ।

आयु तःहाक पतिहाक जुइगु कारण

मिसा थजु मिजं थजु प्राणियात स्यात धाःसा स्याम्ह व्यक्ति मरणं लिपा स्यागु कारणं याना अपाय भूमी कुतुं वने यःगु जुया च्वन । मनु जू वःसा नं आयु पति हाक जुइ यःगु जुया च्वन । स्यायेगुलि वचे जुया च्वन धाःसा मरणं लिपा देव योनी उत्पन्न जुइ यःगु जुया च्वन । मनु जू वःसा नं आयु ताःहाक जुइ यःगु जुया च्वन ।

रोगी व निरोगी जुइगु कारण

मेपिन्त सास्ति याये लात धाःसा अपायय् कुतुं वने यः । मनु जू वःसा नं अप्व रोगी जुइ यः । करूणातया सास्ति मयात धाःसा देवता जू वने यः । मनु जू वःसा नं निरोगी जुया स्वस्थ जुइ यः ।

रूप बांलाइगु व बांमलाइगु कारण

तँ मभिन धायेवं अपायय् कुतुं वने यः । मनु धायेक वःसा नं रूप बांमलाये यः । तँ मन्वभे सहयात धाःसा देवता जुइ योः । मनु जू वःसा नं रूप बांलाये यः ।

परिवार यक्व दइगु व मदइगु कारण

कर्तपि जिया भिना वःगु स्वये मफुम्ह जुया च्वन धाःसा अपायय् कुतुं वने यः । मनु जू वःसा नं परिवार मदये यः । ईर्ष्याभाव मदया लयेताइम्ह जुल धाःसा देवता जुइ यः । मनु जू वःसा नं परिवार आपा दये यः ।

धनि व गरीब जुइगु कारण

स्वयं थःम्ह दान मवीगु जक मखु मेपिसं वीगु समेतं रोके यात धाःसा अपायय् कुतुं वने यः । मनु जू वःसा नं सम्पत्ति हीन जुया गरीब जुइ यः । दान बिल धाःसा देवता जुइ यः । मनु जू वःसा नं धन सम्पत्ति यक्व दुम्ह धनि जुइ यः ।

उच्च व नीच जुइगु कारण

गौरवतये माःम्हसित अभिमानी जुया गौरव मतल धाःसा अपायय् कुतुं वने यः । मनु जू वःसा नं क्वह्यंगु नीच कुलय् उत्पन्न जुइ यः । मनु जू वःसा नं भिगु कुलय् उत्पन्न जुइयः ।

प्रज्ञा बड्गु व मदड्गु कारण

कुशल व अकुशल सम्बन्धय् मस्यूगु मन्यसे च्वन धाःसा (मभिगु मत्यःगु याये ल्हाये लाइगु अकुशल कर्म याना) अपायय् कुतुं वने यः । मनू जू वःसा नं छुं मस्यूम्ह निर्बुद्धि “कुशल धपागु छु, अकुशल धयागु छु, गुगु ज्या दोषं युक्त जू, गुगु ज्या निर्दोष खः । गुगु सेवन याये ज्यू गुगु सेवन मयासे अलग जुइ ज्यू, गुजागु ज्या यायेवले ताकाल तक अनर्थ जुया दुःख जुइगु खः । गुगु ज्या यायेवले ताकाल तक अर्थ सहित जुया सुख जुइगु खः” धका न्यन धाःसा देवता जुइ यः । मनू जू वःसा नं सःस्यूम्ह बुद्धि दुम्ह प्रज्ञावान जुइ यः ।

थ्व दुःख जुइकीगु अकुशल कर्म न्हेगु व सुख जुइकीगु कुशल कर्म न्हेगुया उल्लेख खः । उकी अकुशल कर्म न्हूगु धयागु मैत्री आदि रहित जुया दोष आदि ग्रसित जुइका उत्पन्न जुइगु खः । अथे जुया मैत्रीयात गौरव तथा वृद्धि याना च्वन धाःसा उगु दुःखया कारण जुया च्वंगु अकुशल कर्मत उत्पन्न जुइगु अवसर मदया शान्त जुया च्वनी । उकि मैत्री वृद्धि यायेगु क्रम कने मास्ति वः ।

स्वयं थःनं दुःखं मुक्त जुया सुखी जुइ मास्ति वः । उकि मेपिन्त नं सुखी जुइमाः धका मैत्री तोता छ्वयेगु अतिकं योग्यगु ज्या खः । सुनानं निन्दा उपहास यायेथाय् मदु । मैत्री वृद्धि यायेगु गथे धाःसा— देव मनुष्य तिरश्चीन आदि छम्ह छम्हसित वा आपासित आरम्भण याना सुखी जुइमाः धका भाविता यायेगु खः ।

थःगु न्ह्योने खने दुपि छम्ह छम्हसित वा आपासित आरम्मण याना 'सुखी जुइमाः, सुखी जुइमाः' धका मनं मनं जक जूसां मैत्री भाविता यायेमाः । इपि खने दुपिन्त फुसा मैत्री द्वारा खँ ल्हाना नं सहयोग यायेमाः । याये माःगु छुं दत धाःसा शरीरं नं फुथे चाथे सहयोग याना वीमाः । शरीर व वचनं सहयोग याये हे मफुसा नं अयोग्यगु ज्या खँ याये मज्यू, ल्हाये मज्यू, थ्व शरीर व वचन द्वारा मैत्री वृद्धि जुइकेगु खः ।

स्वये खने मदुपि जूसा नं मनं आरम्मण याना देव मनुष्य तिरश्चीन आदि फुक प्राणीपिन्त "सुखी जुइमाः, सुखी जुइमा" धका मनं मनं जक मैत्री भाविता यायेमाः । ५ मिनेट, १० मिनेट आधा घण्टा, १ घण्टा, वा वयासिकं अप्वः फयां फक्व मैत्री भाविता यायेमाः । अनुकुल जुल धाःसा एक घण्टाया दुने नं ध्यान लाभ जुइफु । उगु ध्यान कुशल कर्मया कारणं ब्रह्मलोकय् उत्पन्न जुया कल्पान कल्प तक सुखी जू वने फु ।

अथेसां भगवान बुद्धया उगु ब्रह्म सुख मात्रं सन्तोष जुइका तये मास्ति मवः । छको धनंजानि धयाम्ह ब्रम्हु नं सि म्वाय् जुइक रोग वेदना अनुभव याना च्वनेमाःगु जुया आयुष्मान सारिपुत्रयात निमन्त्रणा याना उपदेश न्यन । आयुष्मान सारिपुत्र ब्रह्मलोक थ्यंके फइगु आचरण मार्गया रूपय् मैत्री करूणा आदि भाविता याये निति निर्देशन विया विहारय् लिहाँ विज्यात । धनंजानि ब्रम्हु मैत्री भावना अभिवृद्धि याना गुलिचां मदुवं परलोक जुया वन । मैत्री ध्यान कुशल कर्मया कारणं ब्रह्मलोकय् उत्पन्न जू वन । व घटना एक घण्टा ति हे

ताहाक जू ख्वा मवः । आयुष्मान सारिपुत्र विहारय् मथ्यनिव्वं हे परलोक जुया ब्रह्मा जू वन । आयुष्मान सारिपुत्र भगवान् बुद्धया थाय् थ्यंबले मार्गं फल व निर्वानय् थ्यनिगु विपश्यना उपदेश मव्यूसे ब्रह्मा जुइगु मैत्री आदि उपदेश विया वःगुलि आयुष्मान सारिपुत्रयात् भगवान् बुद्धं आरोप लगे याना विज्यात् । अतंनि आयुष्मान सारिपुत्र उम्ह धतंजानि ब्रह्मा-याथाय् विज्याना मार्गं फल व निर्वानय् थ्यनिगु विपश्यना उपदेश कना विज्यात् । अत्रे उम्ह ब्रह्मा विपश्यना धर्म अभिवृद्धि याना मार्गं, फल व निर्वान साक्षात्कार याना वन । उकि जि नं ध्यान लाभ जुइकीगु मैत्री अभिवृद्धि क्रमय् जक दिका तयेगु योग्य मजू । मार्गं फल व निर्वानय् थ्यनिगु विपश्यना धर्मयात् नं संक्षिप्तं कने माली ।

विपश्यना धर्म धयागु उपादानस्कन्ध न्यागूया उत्पत्ति विनाशयात् थुइक भाविता याना अनित्य, दुःख व अनात्म धका भावना द्वारा स्यूगु ज्ञान खः । उपादान धयागु यः तायेका, मज्जा तायेका आशक्त जुइगु तृष्णा व मजीव आत्म धका विचाः याना आशक्त जुइगु दृष्टि खः । उगु आशक्त जुइ यःगु तृष्णा व दृष्टिया आशाक्तियागु कारण नाम रुपयात् उपादानस्कन्ध धाये माःगु खः । उगु नामरूपत खना मात्रय् नं प्रकट जुया च्वनिगु न्यना मात्रय् नंतुनेगु मात्रय्, सवा कायेगु मात्रय्, थीगु मात्रय् नं प्रकट जुया च्वनिगु खः । विचाः व कल्पना मात्रय् नं प्रकट जुया च्वं ।

उगु प्रकट जुया, वःगु नाम रूपतयेत् भाविता याना

गथे खः अथे मसिल धाःसा नित्य कथं, सुख, शुभ कथं आत्म जीव कथं विचाः याना तृष्णा व दृष्टि द्वारा आशक्त जुया च्वनिगु खः । उकथं आशक्त मजुइ कथं खनिगु, ताइगु मात्र इत्यादि खने दया वक्व नाम रूप धर्मतयेत भाविता याना यंकेमाः । गुकथं धाःसा—

स्मृति प्रस्थान सूत्र देशनाय् वनेगु, दनेगु, फेतुइगु आदि शरीरया आकार प्रकारतयेत 'वना च्वना, फेतुना च्वना' आदि धका भाविता याना सीके निति कना तःगु दया च्वन । भि मभि अनुभव याइगु वेदनायात नं सुख जुया च्वन, दुःख जुया च्वन शुभ जुया च्वन, अशुभ जुया च्वन इत्यादि रूप भाविता याना सीके निति कना तःगु दया च्वन । चिन्तना याना स्यूगु चित्त यात नं यया च्वन, मयया च्वन, तँ म्वया च्वन, तँ मम्वया च्वन इत्यादि रूपं भाविता याना सीके निति कना तःगु दया च्वन । स्वभाव धर्मतयेत नं भाविता याना सीकेया निति कना तःगु दया च्वन । उगु स्वभाव धर्मत मध्यय् मिखा रूपं, वर्ण रूप, खना स्यूगु चित्त आदित खँ ता पतिकं प्रकट जुया च्वन । उकिं खंसा 'खना च्वन, तासा ताया च्वन' आदि रूपं भाविता याना सीकेगु खः ।

उकथं खनिगु ताइगु आदि क्षण मात्रय् भाविता याना गथे खः अथे मसिल धाःसा खनिगु वर्ण ताइगु शब्द आदियात मज्जा ताइगु आशक्त जुइगु राग, तँ पिहाँ वइगु, दुषित ताइगु दोष, आदि ल्केशत उत्पन्न जुइगु जुया च्वन । उगु ल्केशतयेत आधार याना अकुशल कर्मत नं उत्पन्न जुइगु जुया च्वन । उगु कर्मतयेगु कारणं अप.य् उत्पन्न जुया नं दुःख सी मालिगु जुया

च्वन । मनुष्य योनि देव योनि उत्पन्न जुया नं बुद्धा जुइगु,
 रोगी जुइगु, सीगु आदि दुःखत अनुभव याये मालिगु जुया च्वन ।
 उकि उत्पत्ति क्षणया नाम रूपतयेत गथे खः अथे सिया वड कथं
 भाविता मयाम्ह व्यक्ति दुःख शान्त जुया च्वंगु निवाण लिसे
 तापाना च्वनिगु खँ मालुंक्य पुत्र सूत्र देशनाय् कना तःगु दु ।
 खनिगु, ताइगु क्षण इत्यादि भाविता याइम्ह व्यक्ति क्षण क्षण
 पतिकं उत्पत्ति विनाश जुया च्वनिगुयात स्पष्टं खना च्वनिगुलि
 अनित्य धका नं सिया च्वनिगु जुया च्वन । दुःख धका नं सिया
 च्वनिगु जुया च्वन । आत्म मखुगु नामरूप स्वभाव धर्म मात्र
 खः धका नं सिया च्वनिगु जुया च्वन । उकथं गथे खः अथे
 सिया च्वनिगु कारणं याना खनिगु वर्ण इत्यादि मज्जा ताइगु
 आशक्ति जुइगु राग तं पिहाँ वडगु, दुषित याइगु दोष, आदि
 क्लेशत उत्पन्न जुइगु अवसर मदया निरोध व शान्त जुइगु
 जुया च्वन । क्लेश उत्पन्न मजुइवले अकुशल कर्म नं निरोध व
 शान्त जुइगु जुया च्वन । उकि आपायय् उत्पन्न जुया दुःख जुइगु
 मनुष्य योनि देव योनि उत्पन्न जुया बुद्ध, रोग, मरण आदि दुःख
 जुइगु नं उत्पन्न जुइगु अवसर मदया निरोध व शान्त जुइगु
 जुया च्वन । इपि फुकं भाविता याना स्यूगु आरम्मण सम्बन्धय्
 निरोध व शान्त जुइगु खः । उकथं दुःख निरोध व शान्त जुइ-
 कीगु भाविता याना सीगु विपश्यना ज्ञान परिपक्व जुया
 पूर्ण जुइगु अवस्थाय् आर्य मार्ग फल ज्ञान द्वारा निर्वाणयात
 खंका सम्पूर्ण दुःख फुकं शान्त जुया वनिगु जुया च्वन । उकि
 खनिगु ताइगु क्षण इत्यादि खने दया वक्व नाम रूपतयेत गथे

खः अथे सिया वइगु रूपं भाविता याइम्ह व्यक्ति दुःख शान्त जुया च्वंगु निर्वाण लिसे सः तिना च्वंगु खँ उगु मालुंक्य पुत्र सूत्र देशनाय् हे कना तःगु दु ।

उकि खुगू द्वारय् प्रकट रूपं खने दया वक्व खनिगु ताइगु आदियात 'खना च्वन, ताया च्वन' आदि धका अटूट रूपं लुमंका भाविता याना सीका च्वनेमाः । अथेसां नं ह्लापां भाविता यायेवले खने दया वक्वयात छर्सि कथं पूवंक भाविता याये फइ मखुनि । उकि खंके सीकं अःपुगु छता निता निसं शुरु याना भाविता यायेमाः । अले तिनि समाधि उत्पन्न जुइ अःपुसे च्वना विपश्यना ज्ञान उत्पन्न जुइ अःपुइ ।

सासः दुकाक्व पति पिकाक्व पति प्वाथय् सना फुले जुइगु सुके जुइगु प्रकट जू । भाविता याये नं अःपु जू । उकि जिमिसं उगु फुले जुइगु सुके जुइगु निसं याना भाविता याये निति निर्देशन विया च्वनागु खः प्वाः फुले जुया वइगु अवस्थाय् 'फुले जुया च्वन' धका भाविता यायेमाः । सुके जुया च्वनिगु अवस्थाय् 'सुके जुया च्वन' धका भाविता यायेमाः । फुले जुइगु सुके जुइगु धयागु कसे जुइगु टम्म च्वनिगु सनिगु वायु धातु खः । फुले जुया च्वन, सुके जुया च्वन धयागु नां मुख्य मखु । सना च्वनिगु उगु रूपयात सीका च्वनेगु हे जक आवश्यक खः ।

'फुले जुया च्वन, सुके जुया च्वन' धका लुमंका च्व च्वं विचार व कल्पनात उत्पन्न जुल धाःसा उगु विचाः व कल्पनायात नं 'विचाः याना च्वना, कल्पना याना च्वना' इत्यादि

धका व्यवहार अनुसारं भाविता यायेमाः । व चित्तानुपश्यना स्मृति प्रस्थान खः । उगु चित्तयात लुमंके धुंका हानं फुले जूगु मुके जूगुयात तुं लुमंका वनेमाः । शरीरय् सहायाये थाकूगु वेदना लुया वल धाःसा उकियात नं लुमंका वनेमाः । व वेदानुपश्यना स्मृति प्रस्थान खः । उकियात लुमंके धुंका फुले जूगु, मुके जूगुयात हानं लुमंका वनेमाः । ल्हा तुति कये कुंकेगु चकंकेगु आदि उत्पन्न जुइवले नं कये कुंका च्वना चकंका च्वना आदि धका लुमंका च्वनेमाः । शरीरयागु आकार प्रकार मिले याक्व पति लुमंका वनेमाः । व कायानुपश्यना स्मृति प्रस्थान खः । तासा 'ताया च्वन, ताया च्वन' धका लुमंकेमाः । खंसा खना च्वन, खना च्वन' धका लुमंकेमाः । उकथं लुमंकेगु धर्मानुपश्यना स्मृति प्रस्थान खः ।

उकथं खने दया वक्वयात टुटे मजुइक भाविता याना च्वन धाःसा समाधि वः लाना वइगु अवस्थाय् सीके माःगु रूप व स्यूगु नामयात नं छुटे याना सिया वइगु जुया च्वन । कारण व कार्य मात्र सम्बन्धित जुया उत्पन्न जुया च्वनिगुयात नं सिया वइगु जुया च्वन । न्हून्हूगु उत्पन्न जुया तना वनिगु, विनाश जुया वनिगुयात नं सिया वइगु जुया च्वन । अवले क्षण क्षण पतिकं उत्पत्ति विनाश जुया च्वनिगुलि अनित्य मात्र खः; न्ह्याथिजावले नं मरण जुइ फइगुलि दुःख मात्र खः; थःम्हं धयाथे मजुइगुलि अनात्म मात्र खः धयागुयात नं बांलाक सिया वइगु जुया च्वन । उकथं भाविता याना स्यूगु फुकं विपश्यना ज्ञानत खः । उगु विपश्यना ज्ञान सबल जुया पूर्ण जुइगु अवस्थाय्

अथे भाविता याना सीका च्यं च्यं हे निर्वाणयात खनिगु
 आर्यं मार्गं फल ज्ञानत उत्पन्न जुया वड्ढु खः । कमसेकम श्रोता-
 पत्ति मार्गं व फल ज्ञानय् थ्यन धाःसा अपायं प्यगुलि सदांया
 निनि मुक्त जुया वनिगु जुया चवन । देव मनुष्य योनि उच्च
 कोटिगु सुख युक्तगु जन्म जक दया वनिगु खः । अथे सुख
 युक्तगु भूमि जन्म का कां न्हेगु जन्मया दुने अरहन्त मार्गं व
 फलय् थ्यना अरहन्त जुइ दद्दुगु खः । अथे जुया अन्तिम
 परिनिर्वाण च्युति लिपा न्हेगु जन्म नाम रूप दुःखत विल्कुल
 निरोध जुया सदां सुखी जुया वनिगु खः ।

अथेया कारण्य फुले जुइगु रूप व सुके जुइगु रूपं
 निसें कया खने दया वक्व नाम रूपतयेत दिपा मदयेक लुमंका
 भाविता व अभ्यास यायेगु द्वारा नामरूप उत्पत्ति विनाश
 अनित्य दुःख अनात्मयात यथार्थं स्यूगु विपश्यना ज्ञान वृद्धि
 जुइका आर्यं मार्गं फल व निर्वाणय् याकनं थ्यकः वने फयेमाल ।

साधु ! साधु !! साधु !!!

(क्वचाल)

५२ बाखँ माग-४

५३) अमिधर्म

५४) सप्तरत्न धन

५५) महासति पट्ठाम सूत्र

५६) शान्तिघा त्वाथः

५७) चरित्र पुचः- माग २

५८) बुद्ध व शिक्षा

५९) जातक माला भाग १

६०) बौद्ध ध्यान भाग २

६१) विश्व धर्म प्रचार

६२) लुम्बिनी विपस्सना

६३) विश्व धर्म प्रचार देशना

(छिगु ल्हाती)

नेपाली भाषा

१) बौद्ध प्रश्नोत्तर

२) बौद्ध दर्शन

३) नारी हृदय

४) बुद्ध शासनको इतिहास

५) पटाचारा

६) ज्ञानमाला

७) बुद्ध र वहाँको विचार

८) शान्ति

९) बौद्ध ध्यान

१०) पञ्चशील

११) लक्ष्मी

१२) उल्लानको कथा संग्रह

१३) बौद्ध जगतमा स्वास्थ्य सेवा

१४) मिलिम्बप्रश्न

१५) भ्रमण नारद

Dharmakirti Publication—

(English)

1. Buddhist Economics & The Modern World

2. Dharmakirti Vihar Today

धम्मकीर्ति प्रकाशन-
(नेपाल भाषा)

१) बुद्धया किंनिगू विपाक	२६) बोधिसत्व
२) अभिधर्म भाग- १	२७) शाक्यमुनि बुद्ध
३) मैत्री भावना	२८) अनत्त लक्षण मुत्त
४) ऋद्धि प्राप्तिहार्य	२९) वामेद्वी श्रेरी
५) योह्य म्हाय्य	३०) धम्म चक्कपवत्तन मुत्त
६) पञ्चनीवरण	३१) लक्ष्मी छो
७) बुद्ध धर्म	३२) महास्वप्नजातक
८) भावना	३३) अभिधर्म भाग- २
९) एकताया ताःचा	३४) बाखँया फल भाग- १
१०) प्रेमं छु ज्वी ?	३५) " " " - २
११) कर्तव्य	३६) जातक बाखँ
१२) मिखा	३७) राहुलयात उपदेश
१३) बुद्धया अन्तिम यात्रा- १	३८) अहिंसाया विजय
१४) " " " - २	३९) प्रौढ बौद्ध कक्षा
१५) त्रिरत्न गुण स्मरण	४०) मुखह्य पासा मज्जू
	(तृतीय संस्करण)
१६) परित्राण (द्वितीय संस्करण)	४१) बुद्धया अर्थनीति
१७) कन	४२) श्रमण नारद
१८) प्रार्थना संग्रह	४३) क्षान्ति व मैत्री
१९) बाखँ भाग- १	४४) उखानया बाखँ पुचः
२०) " " - २	४५) पालि भाषा अवतरण
२१) " " - ३	४६) पालि प्रवेश
२२) मत्ति भिसा गति भिनी	४७) चमत्कार
२३) बौद्ध ध्यान	४८) मणिचूड जातक
२४) हृदय परिवर्तन	४९) चरित्र पुचः
२५) न्हापांयाह्य गुरु मु ?	५०) महाजनक जातक
	५१) गृही-विनय